

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕРАПІЇ**

Кафедра клінічної психології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему:

**Психологічні особливості ставлення до власної сексуальності у
жінок із різним типом прив'язаності**

Виконала:

студентка 2-го курсу групи ПМ - 214
спеціальності 053 “Психологія”

освітньо-професійна програма
“Клінічна психологія”

Загорулько Вероніка Олегівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник:

к.психол.н.,
(наукова ступінь, вчене звання)

Крайлюк Анна Ігорівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Робота рекомендована до захисту
рішенням кафедри клінічної психології

Протокол № _____ від «_____» червня 2023р.

Зав. кафедри _____ д.психол.н., с.н.с. Лисенко Ірина Павлівна
підпис (наукова ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНА ЖІНОЧОЇ СЕКСУАЛЬНОСТІ ТА СТАВЛЕННЯ ДО НЕЇ В КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ ПРИВ'ЯЗАНOSTІ	11
1.1. Різні підходи до дослідження жіночої сексуальності	11
1.2. Дослідження жіночої сексуальності крізь призму концепції дорослої прив'язаності	13
1.2.1. Теорія прив'язаності в парадигмі психологічних досліджень	13
1.2.2. Роль типу прив'язаності у формуванні близьких партнерських стосунків та його зв'язок із сексуальністю	16
1.3. Психологічні особливості самотніх та одружених жінок	20
1.4. Методи діагностики особливостей сексуальної сфери у жінок в парадигмі емпіричних психологічних досліджень	23
1.4.1. Психодіагностичний інструментарій дослідження жіночої сексуальності в аспекті теорії прив'язаності	26
1.5. Психотерапевтична допомога жінкам з проблемами психологічної інтимності, спрямована на актуалізацію жіночого потенціалу та сексуальності	28
Висновки до розділу I	30
РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	33
2.1. Характеристика досліджуваної вибірки	33
2.2. Методи дослідження	36
Висновки до розділу II	45
РОЗДІЛ III. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ	

ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАВЛЕННЯ ДО ВЛАСНОЇ СЕКСУАЛЬНОСТІ У ЖІНОК ІЗ РІЗНИМ ТИПОМ ПРИВ'ЯЗАНOSTІ	46
3.1. Порівняльна характеристика самотніх та одружених жінок за домінуючим типом прив'язаності	46
3.2. Психологічні тенденції, що впливають на ставлення до власної сексуальності у жінок досліджуваної вибірки	51
3.3. Індивідуально-психологічні особливості жінок досліджуваної вибірки	57
3.4. Особливості самопочуття в інтимних стосунках у самотніх та одружених жінок із різними типами прив'язаності	63
3.5. Рівень суб'єктивного відчуття самотності у жінок із різним типом прив'язаності	70
3.5.1. Зв'язок між суб'єктивним відчуттям самотності, типом прив'язаності та особливостями самопочуття в близьких стосунках	73
3.6. Особливості взаємозв'язку між особистісними характеристиками жінок, їхнім типом прив'язаності, самопочуттям у стосунках та психологічними тенденціями сексуальності	74
3.7. Факторна структура психологічних особливостей ставлення до власної жіночої сексуальності в контексті різних типів прив'язаності	79
3.8. Практичні рекомендації щодо надання психологічної допомоги жінкам з ненадійною прив'язаністю з метою формування стосунків психологічної інтимності та психокорекції сексуальної сфери	82
Висновки до розділу III	86
ВИСНОВКИ	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	98
ДОДАТКИ	114

ВСТУП

Актуальність і доцільність роботи. Поліпарадигматична природа дослідження жіночої сексуальності вимагає поглиблення теоретичних уявлень щодо психологічних особливостей інтимно-особистісної сфери життя сучасної жінки, що дає змогу розробити відповідні профілактичні та психокорекційні програми та вдосконалити інструментарій для психодіагностики жіночої сексуальності. Актуальність дослідження зумовлена сучасною тенденцією гуманітарних студій до виявлення психологічних аспектів жіночої сексуальності в умовах гендерних та соціальних трансформацій, що впливають на її інтимно-особистісну сферу з урахуванням впливу шлюбно-сімейного статусу. У зв'язку зі зростанням інтересу до дослідження проблем партнерської комунікації, зумовлених труднощами у формуванні стосунків психологічної інтимності, актуальним є також дослідження сексуальності у зв'язку з типом прив'язаності, який формуються на базі дитячо-батьківських стосунків. Разом з тенденцією до зростання ролі самотніх жінок, психологічні характеристики ставлення до власної сексуальності у цієї соціальної категорії потребує додаткового наукового висвітлення. Таким чином, обрана проблематика дослідження визначає її актуальність як у загальнопсихологічному, так і у прикладному аспектах.

Мета дослідження полягає у виявленні та описі психологічних особливостей ставлення до власної сексуальності у жінок із різним типом прив'язаності.

Реалізація основної мети передбачає виконання таких **завдань**:

1. Провести теоретичний аналіз феномена жіночої сексуальності;
2. Окреслити психологічні тенденції, що впливають на ставлення до власної сексуальності у жінок із різним типом прив'язаності та з урахуванням їхнього шлюбно-сімейного статусу;

3. Виявити особливості переживання суб'єктивної самотності жінками досліджуваної вибірки та окреслити їхній зв'язок із типом прив'язаності;

4. Дослідити особливості самопочуття в інтимних стосунках у самотніх та одружених жінок та проаналізувати їхній зв'язок із типом прив'язаності;

5. Провести порівняльний аналіз особистісних рис самотніх та одружених жінок із різним типом прив'язаності, а також простежити взаємозв'язок із психологічними тенденціями, що впливають на ставлення до власної жіночої сексуальності.

6. Надати практичні рекомендації щодо психологічної допомоги жінкам з ненадійними типами прив'язаності, спрямовані на актуалізацію їхньої здорової сексуальності та формування психологічної інтимності у близьких стосунках.

Гіпотези:

1. Припускаємо, що безпечний тип прив'язаності більше виражений в одружених жінок порівняно з самотніми представницями досліджуваної вибірки. Натомість, у самотніх жінок більше виражений унікаючий тип прив'язаності.

2. Ймовірно, що самотні жінки менше задоволені собою в близьких стосунках та більш негативно оцінюють свій потенціал як партнерок.

3. Припускаємо, що жінки з безпечним типом прив'язаності відчують себе менш самотніми, виявляють вищий рівень задоволеності близькими стосунками та більш позитивне ставлення до власної сексуальності порівняно з жінками з ненадійними типами прив'язаності.

Об'єкт дослідження – сексуальність жінки.

Предмет дослідження – психологічні особливості ставлення до власної сексуальності у жінок із різним типом прив'язаності.

Методи дослідження складають загальнонаукові та специфічні психологічні методи. Для реалізації поставлених завдань було використано

наступні методи: 1) для виявлення особливостей сексуальної сфери: Багатовимірний опитувальник сексуальності MSQ В. Снелла, Т. Фішера та Е. Волтерса (україномовна адаптація MSQ-UA, розроблена А. Широкою та Т. Завадою); 2) для встановлення типу прив'язаності жінок досліджуваної вибірки: “Тест на визначення якості прив'язаності” Ч. Карвера (MAQ) в україномовній адаптації І. Семків; 3) для діагностики індивідуально-психологічних особливостей жінок: короткий п'ятифакторний опитувальник рис особистості ТІРІ, розроблений С. Гослінгом, П. Ренфру та В. Свонном в україномовній адаптації (ТІРІ-UKR) М. Кліманської та І. Галецької; 4) для виявлення особливостей переживання самотності: методика діагностики суб'єктивного відчуття самотності (UCLA Loneliness Scale) Д. Рассела і М. Фергюсона; 5) для діагностики самопочуття жінок у власних інтимних стосунках: “Опитувальник оцінки стосунків” RAQ (The Relational Assessment Questionnaire) В. Снелла та Ф. Фінні в україномовній адаптації А. Магоцької. Збір даних відбувався за допомогою онлайн-платформи для проведення опитувань Google Forms, а їх опрацювання – у програмах Jamovi та Microsoft Excel.

Статистичну обробку результатів було проведено за допомогою програми Jamovi версії 1.6.23 із використанням наступного інструментарію: методу перевірки внутрішньої надійності та узгодженості шкал обраних методик (за допомогою коефіцієнту альфа Кронбаха); методу описової статистики для обробки та класифікації емпіричних даних з урахуванням критерію Шапіро-Вілка для аналізу нормальності розподілу даних та U-критерію Манна-Уїтні для порівняння ознак в двох незалежних вибірках; методу кореляційного аналізу для виявлення зв'язків між обраними методиками, які оцінюють схожі теоретичні конструкти на основі коефіцієнту Пірсона для шкал, узгоджених з нормальним розподілом, та за методом Спірмена для непараметричних шкал; факторного аналізу (ротація за методом Varimax).

Наукова новизна роботи полягає в тому, що отримані результати доповнюють дані попередніх досліджень: а) дійсно жінки з безпечним типом прив'язаності мають більш позитивне ставлення до власної сексуальності та більш позитивно оцінюють власний потенціал як партнерок у близьких стосунках порівняно з жінками з ненадійними типами прив'язаності; б) жінки з унікаючим типом прив'язаності виявляють найвищий рівень пригнічення щодо своєї здатності будувати близькі стосунки та найменш позитивно оцінюють власну сексуальність порівняно з респондентками з іншими типами прив'язаності, демонструючи менше бажання вступати в сексуальні стосунки та вищий рівень депресії і страху, пов'язаних із сексуальною сферою життя, що узгоджується з їхньою загальною тенденцією уникати психологічної близькості; в) жінки з тривожно-амбівалентним типом прив'язаності найбільш одержимі сексуальною сферою життя, що загалом узгоджується з їхнім надмірним бажанням не втратити інтерес партнера; г) розширюють наше розуміння того, що тип прив'язаності має зв'язок із психологічними тенденціями, що впливають на ставлення до власної жіночої сексуальності, зокрема бажання залучатися у сексуальні стосунки має прямий зв'язок з домінуючим безпечним типом прив'язаності та обернений зв'язок зі страхом сексуальних стосунків.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять сексологічні розвідки (Л. Н. Акімова, С. В. Діденко, О. Д. Питлюк-Смеречинська, В. В. Кришталь); дослідження жіночої сексуальності (Н. О. Смахтіна, Т. С. Асланян, В. L. Andersen and Jill M. Cyranowski, J. C. Daniluk, E. Laan and S. Both); психологічні студії, присвячені дослідженню теорії прив'язаності (О. С. Кочарян, М. Ю. Такмакова, Є. В. Фролова, І. І. Семків та О.-М. Вонс, С. Ю. Свинаренко, J. Bowlby, M. Ainsworth, K. Bartholomew and L. M. Horowitz, E. Gillette, M. I. Halat and Hovardaoğlu, C. Hazan and P. Shaver, I. Bretherton, J. Holmes, J. A. Simpson) та психологічні дослідження жіночої самотності (Л. Ю. Айвазян, В. І. Сіляєва, С. Г.

Корчагіна, О. В. Помазова, С. Francis, R. G. Alex та R. M. Cherian, E. Lesch та A. S. J. Van der Watt, A. Sandfield та C. Percy).

Теоретична значущість роботи полягає у розвитку теоретичних положень та емпіричної бази загальної психології і сексології крізь призму гендерного підходу до дослідження сексуальності, зокрема з урахуванням типу прив'язаності та шлюбно-сімейного статусу, а також впливу самотності на ставлення до власної сексуальності. Комплексне вивчення феномена жіночої сексуальності відіграє вагомую роль у наукових дослідженнях, пов'язаних із проблемами гендерної психології.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання основних положень і результатів дослідження у консультативній та психотерапевтичній практиці, а також у педагогічному процесі підготовки психологів у Київському Інституті Сучасної Психології та Психотерапії (КІСПП) (у рамках курсів: “Сексологія”, “Психологічне консультування”, “Основи гендерної психології”). Матеріали дослідження можуть також бути використані для написання курсових, дипломних і магістерських робіт.

Структура і обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (загалом 103 позиції, з яких 67 – іншомовні джерела), 8 додатків. Загальний обсяг роботи становить 134 сторінки, обсяг основного тексту – 97 сторінок.

У *вступі* обґрунтовано вибір теми дослідження та її актуальність; висвітлено сучасний стан вивчення проблеми в психологічних студіях; визначено предмет та об'єкт дослідження; сформульовано мету та основні завдання роботи; окреслено теоретичну та практичну цінність основних положень та результатів дослідження; розкрито основні методи дослідження; наведено відомості про структуру роботи.

У *першому розділі роботи* “**Теоретичні засади дослідження феномена жіночої сексуальності та ставлення до неї в контексті теорії прив'язаності**” описано теоретичну основу, на якій ґрунтується аналіз

об'єкту дослідження. Визначено підходи до концептуалізації жіночої сексуальності; окреслено дослідження жіночої сексуальності в аспекті теорії прив'язаності та проаналізовано роль типу прив'язаності у формуванні близьких партнерських стосунків та його зв'язок із сексуальністю; виявлено психологічні особливості самотніх та одружених жінок; розглянуто основні методи, які використовувалися у наукових розвідках для психодіагностики особливостей сексуальної сфери у схожій популяції, зокрема з позицій теорії прив'язаності; описано загальні положення психотерапевтичної допомоги жіночій популяції зі схожою проблематикою на основі результатів сучасних досліджень.

У другому розділі роботи “Організація і методи дослідження” подано розгорнуту характеристику дослідницької вибірки, обґрунтовано психодіагностичний інструментарій дослідження та описано методи статистичного опрацювання даних.

У третьому розділі роботи “Емпіричне дослідження психологічних особливостей ставлення до власної сексуальності у жінок із різним типом прив'язаності” здійснено порівняльний аналіз самотніх та одружених жінок за домінуючим типом прив'язаності; окреслено психологічні тенденції, що впливають на ставлення до власної сексуальності у типових представниць досліджуваної вибірки; виявлено психологічні особливості самопочуття самотніх та одружених жінок в близьких стосунках, а також домінуючі тенденції до переважання залежності та відчуття пригніченості та окреслено їхній зв'язок із типом прив'язаності; виявлено особливості переживання жінками досліджуваної вибірки суб'єктивного відчуття самотності та окреслено їхній зв'язок із типом прив'язаності та самопочуттям в близьких стосунках; описано індивідуально-психологічні особливості жінок досліджуваної вибірки; виявлено та проаналізовано зв'язок між особистісними характеристиками досліджуваної популяції жінок, типом прив'язаності, власним самопочуттям у близьким стосунках та психологічними тенденціями, що

впливають на ставлення респонденток до власної сексуальності; окреслено факторну структуру психологічних особливостей ставлення до власної жіночої сексуальності в контексті різних типів прив'язаності; запропоновано практичні рекомендації щодо психологічної допомоги жінкам з ненадійною прив'язаністю з метою актуалізації їхньої здорової сексуальності та формування психологічної інтимності у близьких стосунках.

У *висновках* узагальнено результати дослідження та окреслено перспективи подальших розвідок з обраної теми.

У *списку використаних джерел* відображені основні роботи, які становлять теоретико-методологічну базу дослідження.

Характеристика вибірки досліджуваних. Для того, щоб визначити психологічні особливості ставлення до власної сексуальності у жінок із різним типом прив'язаності, були проаналізовані дві групи досліджуваних за критерієм наявності / відсутності шлюбного партнера. Вибір цього критерію зумовлений тим, що тип прив'язаності виявляється більшою мірою не на початкових стадіях романтичних стосунків, а у більш тривалій партнерській комунікації, в яких пара має змогу розділяти спільний фізичний простір, будувати сексуальні стосунки та зміцнювати психологічну близькість, а також вирішувати конфлікти відповідно до свого типу прив'язаності та особистісних рис.

Загальний об'єм вибірки склав 56 осіб віком від 18 до 49 років:

- 1) 19 осіб: самотні жінки, які не перебувають у шлюбі на момент дослідження (або ніколи не перебували у шлюбі). Разом з тим, жінки цієї групи мають досвід емоційних та сексуальних стосунків у парі.
- 2) 37 осіб: жінки, які перебувають у шлюбі (офіційному чи цивільному) на момент дослідження.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНА ЖІНОЧОЇ СЕКСУАЛЬНОСТІ ТА СТАВЛЕННЯ ДО НЕЇ В КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ ПРИВ'ЯЗАНOSTІ

1.1. Різні підходи до дослідження жіночої сексуальності

Численні наукові дослідження підкреслюють важливість сексуальності у розвитку особистості [58]. Гармонійність, повноцінність статевого життя людини взаємопов'язані зі здатністю розуміти себе, самодостатністю, буттєвим оптимізмом в усіх вимірах життєдіяльності, знанням психічних механізмів і закономірностей, які обумовлюють сексуальну поведінку особистості [23].

Сексуальність (франц. *sexe*, від лат. *sexus* – стать) за визначенням української дослідниці О. Д. Питлюк-Смеричинської є сукупністю психічних і фізіологічних реакцій, переживань і вчинків, пов'язаних з проявом і задоволенням статевого потягу [23]. Голандський психолог Р. Корсіні та канадський психолог А. Ауербах інтерпретують феномен сексуальності як широку сферу функціонування людини, починаючи від основних фізіологічних відмінностей між чоловіками та жінками і закінчуючи якостями, що характеризують маскуліність та феміність, латентну та маніфестну сексуальну поведінку [26].

Деякі характеристики сексуальності закладено генетично, інші формуються в процесі соціалізації, що пов'язано із виділенням відповідних аспектів для повного розуміння поняття сексуальності – біологічного та соціального, а також психологічного, поведінкового, клінічного, культурного та соціально-правового [23].

Передусім, для дослідження ставлення до власної сексуальності нас цікавить *психологічний аспект*, що включає почуття, емоції, переживання,

думки, фантазії і визначається індивідуальним сприйняттям себе і партнера, а також передбачає становлення статевої самоідентифікації людини [23].

Тісно пов'язаними із психологічним та соціальним аспектами дослідження сексуальності є *поведінковий*, що описує сексуальну поведінку та класифікує її в межах опозиції “нормальна / аномальна”; *культурний*, у фокусі якого перебуває соціальна природа сексуальності, що визначається впливом історичних епох і культурних трансформацій; *нормативний*, що відображає її зв'язок із соціальними розпорядженнями та моральними нормами, які становлять “сексуальну культуру” суспільства або групи, а дотримання них забезпечується, з одного боку, “зовнішніми санкціями, а з іншого – внутрішніми психологічними установками, включаючи відчуття сорому, провини, естетичні відчуття”. Також виокремлюють *гендерний підхід*, що відображає специфіку сексуальних стосунків, задану ієрархією ролей гендерної схеми [31].

Феномен сексуальності пов'язаний із суміжними поняттям “еротика”, яке за визначенням польського психолога К. Обуховського притаманно лише людині в результаті розвитку її психіки та є *внутрішнім переживанням, пов'язаним із сексуальністю, що також несе в собі певну оцінку сексуальності та ставлення до неї* [22]. Саме у зв'язку із цим поняттям сексуальність розглядають у *широкому сенсі* як особистісну властивість, яка описується сексуально-еротичними переживаннями і почуттями, типами міжособистісних відносин, установками, цінностями, тощо [23]. У нашій роботі ми спираємося на дослідження сексуальності саме крізь призму внутрішніх жіночих переживань, які відображають власне ставлення жінки до неї.

Зрушення в сексуальній культурі нерозривно пов'язані зі змінами в системі гендерного порядку. Трансформації жіночої сексуальності корелюють із розкріпаченням біологічної потенції, еротичної відвертості, розкутості та емансипації гедоністичних властивостей сексуальності від репродукції [31].

У фокусі уваги сучасних українських психологічних студій перебувають дослідження, що вивчають сферу близьких стосунків, зокрема проблеми партнерської комунікації в гендерному аспекті, що приймають такі форми як симптомокомплекс емоційного холоду [4–6, 12, 14–15], залежного кохання [16–17, 35] чи жіночої самотності [1–2, 30, 13, 24].

Жіночу сексуальність досліджують у *феноменологічному аспекті* крізь призму жіночого сприйняття себе та власних переживань у своєму тілі, у близьких стосунках та у світі [58]; у *гендерному* аспекті у зв'язку із дослідженням ролі гендерних норм та сексуальної стігми у формуванні особистісного визначення сексуального задоволення [82]; у *клінічному*, окреслюючи її фізіологічну сутність відносно норм та патології, зокрема з позицій дослідження жіночих сексуальних розладів та їхньої психотерапевтичної корекції [93].

Також психологічні аспекти жіночої сексуальності вивчають з позицій *сценарного підходу* [4–5, 33]. Сексуальні сценарії беруть участь в осмисленні внутрішніх станів, формуванні послідовності сексуальних дій, установленні допустимих меж сексуальних реакцій та пов'язують несексуальні аспекти життя з певними сексуальними переживаннями [5].

1.2. Дослідження жіночої сексуальності крізь призму концепції дорослої прив'язаності

1.2.1. Теорія прив'язаності в парадигмі психологічних досліджень

Комунітарна парадигма сучасних психологічних студій усе більше зміщує фокус на дослідження культури близькості, інтимності та тілесності. Близькість та намагання розділити долю іншого становить собою важливий вектор вирішення проблем людського існування [31]. Тема любові та романтичних стосунків, а також сексуальності, що довгий час перебувала поза межами дослідницького фокусу, знаходить своє відображення в

психологічних концепціях, що розглядають ранні стосунки з близькими людьми як фундамент для подальшого розвитку особистості. Зокрема, до таких концепцій відносять теорію прив'язаності Джона Боулбі, доповнену емпіричними дослідженнями Мері Ейнсворт, що становлять золотий стандарт для виокремлення основних типів прив'язаності.

Поведінка прив'язаності не зникає разом з дитинством, а залишається протягом подальшого життя людини, відіграючи важливу роль при формуванні стосунків у дорослому житті, зокрема романтичних та шлюбно-сімейних. Дж. Боулбі, засновник теорії прив'язаності, стверджував, що люди мають біологічну потребу розвивати близькі стосунки зі своїми піклувальниками. З опертям на теорію прив'язаності Дж. Боулбі, вміння любити формується з раннього досвіду безпечної прив'язаності. Новонароджена дитина сприймає себе й матір окремо, не відчуваючи злиття з нею, проте в залежності від того, як надалі складаються стосунки в матері з дитиною, вона формує як навичку, що буде відтворювати у подальшому житті. У такий спосіб формується прив'язаність, що вибудовує емоційний фундамент подальшого життя людини [74]. При визначенні поняття "прив'язаності", ми спираємося на дослідження американського психолога Деніела Дж. Фокса, що визначає її як *внутрішній емоційний мотиватор, який пов'язує людей з іншими, впливає на сприйняття людиною себе та оточуючих, а також на її поведінку в різних ситуаціях та, зокрема, в близьких стосунках* [34].

Дж. Боулбі проводив паралелі між материнською депривацією та подальшим розвитком особистості. Вивчаючи реакцію дітей, залишених на певний час без матері, вчений стверджував, що коли дитина залишається сама в кімнаті, то проходить через певну послідовність емоційних реакцій: реакцію протесту, коли дитина плаче та знаходиться в активному пошуді матері; реакцію відчаю, коли дитина стає пасивною та засмученою, і врешті решт, реакцію відсторонення, коли дитина починає ігнорувати та уникати маму під час її повернення.

Серед поведінкових реакцій саме протест або його відсутність є найбільш значущим критерієм для опису поведінки прив'язаності. Якщо наявна реакція протесту, то якою мірою вона виражена. Саме цей критерій використовували вчені Рудольф Шаффер та Пеггі Емерсон для оцінки ступеня прив'язаності, проте канадська дослідниця Мері Ейнсворт, яка співпрацювала з Дж. Боулбі, зазначила, що наявність лише цього критерію недостатня для визначення типу прив'язаності [52].

М. Ейнсворт започаткувала серію експериментів, відомих під назвою “Незнайома ситуація” (Strange Situation protocol), під час яких вона досліджувала поведінку немовлят приблизно одного року при розлученні та воз'єднанні з матір'ю, що вважають золотим стандартом оцінки прив'язаності та за результатами яких було виявлено ключові типи прив'язаності [69].

Дослідниця стверджувала, що однією з найсуттєвіших якостей прив'язаності дитини є ступінь її надійності. На її думку, дитина, яка демонструвала надійну прив'язаність в експериментальній ситуації, також була спокійною та активною і вдома. Натомість, дитина з ненадійною прив'язаністю в експериментальній ситуації та вдома поводить себе доволно пасивно, нервуючи навіть в присутності матері [74]. При цьому, сама материнська чутливість до сигналів та потреб немовляти є визначальною для формування надійної прив'язаності [52].

Отже, дослідження Дж. Боулбі та М. Ейнсворт надали змогу виявити такі три типи прив'язаності на основі спостережень за реакцією дітей:

- *Надійний (безпечний)*, притаманний немовлятам, які відчували занепокоєння при розлученні з матір'ю, але легко заспокоювалися при її поверненні;
- *Тривожно-амбівалентний*, який виявили діти, що відчували вищий рівень занепокоєння за дітей з надійною прив'язаністю та під час повернення батьків вдавалися до протирічливої реакції: одночасно

шукали заспокоєння, але разом з тим намагалися “покарати” своїх батьків через те, що їх залишили;

- *Унікаючий*, характерний дітям, що виявили мінімальний рівень занепокоєння чи його відсутність при розлученні з батьками, а за їхнього повернення, вдавалися до унікаючої поведінки [66].

Пізніше, вчені М. Мейн та Дж. Соломон на основі результатів власних спостережень за дитячою поведінкою виокремили четвертий тип прив’язаності – *дезорганізуючий (боязливий)*, до якого вони віднесли дітей, що не мають передбачуваного патерну поведінки прив’язаності та яким притаманні імпульсивні реакції [90].

Таким чином, з опертям на концепцію Дж. Боулбі та М. Ейнсворт, можна твердити, що типи прив’язаності (в англійській літературі також “стилі прив’язаності” від англ. “attachment styles”) [42, 60, 64, 75], які діти формують на основі їхніх ранніх стосунків з піклувальниками, утворюють континуум емоційної регуляції від унікаючого на одному полюсі та тривожно-амбівалентного на іншому, у той час як в центрі цього спектру знаходиться надійна прив’язаність [69].

Відносно нещодавно додана категорія – дезорганізуюча (боязлива) прив’язаність, може включати стратегії та патерни поведінки вздовж усього спектру, проте домінуючими реакціями дітей з цим типом прив’язаності є такі, що відображають нездатність контролю над власними емоціями, як то сплески гніву чи агресії [78].

1.2.2. Роль типу прив’язаності у формуванні близьких партнерських стосунків та його зв’язок із сексуальністю

З огляду на теорію прив’язаності Дж. Боулбі, кожна людина з дитинства починає розвивати ту чи іншу модель прив’язаності, базуючись на тому як батьки чи піклувальники поведуться з нею [34]. Тип прив’язаності пов’язаний зі ступенем комфортного самопочуття людини в

стосунках, спілкуванні, здатності формування близькості та регулювання конфліктів [69]. Він є важливим елементом структури особистості, що впливає на ключові особистісні характеристики та моделі поведінки [32].

Отримуючи піклування та захист, діти відчують себе спокійно, знаючи, що вони в безпеці. Це дає їм змогу розвинути високий рівень довіри та взаєморозуміння з оточуючими, і під час дорослішання вони зможуть перенести цю здатність на свої стосунки з іншими людьми. За надійного (безпечного) типу прив'язаності, люди відчують себе потрібними та цінними, вони бачать в інших щирість та піклування, а самі здатні розвивати та підтримувати здорові та стабільні стосунки. Разом з тим, якщо батьки або піклувальники не задовольняють потребу дитини бути поміченою, її здатність довіряти собі чи іншим знаходиться під загрозою, в результаті чого в неї формується ненадійний тип прив'язаності, що впливає на багато сфер її життя [43].

Наявність одного з ненадійних типів прив'язаності – тривожно-амбівалентного, уникаючого чи боязливого – підвищує ймовірність розвитку в людини проблем з тривожністю, гнівом, депресією, самооцінкою, емоційними зв'язками та контролем [34]. Тривожність та уникнення є основними характеристиками ненадійних типів прив'язаності, та в залежності від певних якостей особистості, можна виявити, який з них є домінуючим. Наприклад, високий рівень уникнення та низький рівень тривожності є показниками уникаючого типу прив'язаності, і в той же час низький рівень уникнення та високий рівень тривожності формують тривожно-амбівалентний тип прив'язаності [69].

В англomовних психологічних розвідках широкого вжитку набуло поняття “дорослої прив'язаності” (з англ. “adult attachment”) [39, 56, 65–66, 72, 84], що передбачає дослідження ідей Дж. Боулбі в контексті романтичних стосунків дорослих. Серед перших дослідників, що вивчали теорію прив'язаності крізь призму інтимних стосунків дорослих, були вчені Сінді Хазан та Філіп Шейвер. На їхню думку, емоційний зв'язок, що

формується між дорослими романтичними партнерами є частково функцією тієї самої мотиваційної системи – системи поведінки прив'язаності, що створює емоційний зв'язок між немовлям та його батьками чи піклувальниками.

Дослідники вважали, що один з трьох стилів прив'язаності, домінуючий з дитинства, зберігається у дорослому віці, а також стверджували, що дорослі в залежності від їхнього стилю прив'язаності суттєво відрізняються своєю поведінкою та сприйняттям романтичних стосунків. Доросла прив'язаність може бути пов'язана з великою кількістю змінних, що впливають на партнерську комунікацію, зокрема кохання в парі, піклування про одне одного та сексуальна поведінка [72].

Результати досліджень С. Хазан та Ф. Шейвера продемонстрували, що люди з різними типами прив'язаності мають різне уявлення про свої романтичні стосунки. Найбільш позитивне ставлення до своїх значущих близьких стосунків виявили респонденти з безпечним типом прив'язаності, описуючи їх як щасливі та сповнені довіри. Також носії безпечної прив'язаності виявилися більш здатними за інших приймати та прощати свого партнера, що також узгоджується з довшою тривалістю їхніх стосунків порівняно з респондентами, в яких домінує ненадійний тип прив'язаності.

Натомість, партнери з унікаючим типом прив'язаності більшою мірою виявили страх близькості, схильність до емоційних злетів та падінь, а також ревнощів, при цьому їхнє ставлення до власних романтичних стосунків тяжіє до негативного. Респонденти з тривожно-амбівалентним типом прив'язаності схильні сприймати кохання як всепоглинаюче почуття, виявляючи одержимість та бажання злиття з партнером, разом з тим – з наявністю злетів та падінь в стосунках, а також демонструючи надвисоку сексуальну мотивацією та схильність до ревнощів [72].

Партнери з дезорганізуючим (боязливим) типом прив'язаності нерідко у дитячому віці могли пережити насильство, фінансову нестабільність чи

суттєве ігнорування їхніх потреб, а також мати піклувальників з певними психічними розладами чи залежних від психоактивних речовин. У зв'язку з цим, їхня поведінка може змінюватися з різкими переходами від полюсів унікаючої до тривожної як реакція на ненадійність чи емоційні тригери в їхніх дорослих романтичних стосунках. Саме тому люди з цим типом прив'язаності можуть відчувати сильну безнадійність, оскільки вони одночасно прагнуть безпечного зв'язку та при цьому схильні закриватися в стосунках від високого рівня емоційної напруги [69]. Дезорганізуючий тип прив'язаності нерідко властивий жінкам з межовим розладом особистості, для якого характерні проблеми з емоційною саморегуляцією та імпульсивна поведінка [36].

Незважаючи на ненадійний тип прив'язаності, сформований з дитинства, безпечний тип прив'язаності можна розвинути на основі відповідних психотерапевтичних інтервенцій та психокорекційних програм, спрямованих на культивування надійних зв'язків у власних близьких стосунках [69].

Цієї ж думки дотримуються українські психологині Ю. В. Свиначенко та М. Ю. Токмакова, що на основі дослідження різних типів прив'язаності (або типів прихильності) жінок, наголошують на можливості їхньої корекції і формуванні нової моделі стосунків разом зі зміною існуючих установок і застиглих патернів поведінки [29, 32]. Так, дослідниця Ю. В. Свиначенко вивчає феномен дорослої прив'язаності жінок в контексті їхньої партнерської комунікації та пропонує програму психокорекційного впливу на стосунки з порушеннями партнерської прихильності. Вона розглядає здоровий та порушений типи партнерської прихильності, що по-різному відображають здатності жінок до формування психологічної близькості у партнерських стосунках. В роботі дослідниці окреслено чотири типи партнерської прихильності, які співвідносяться зі стилями прив'язаності за моделлю Дж. Боулбі-М. Ейнсворт та М. Мейн-Дж. Соломон. Так, безпечна прив'язаність відповідає типу партнерської прихильності “автономія”, що

характеризується низьким рівнем уникнення і тривоги, уникаюча – типу партнерської прихильності “псевдоавтономія”, що поєднує в собі високий рівень уникнення та низький рівень тривоги, тривожно-амбівалентна – типу “надзалежність”, якому властивий високий рівень тривоги та низький рівень уникнення, боязлива – дезорієнтованому типу партнерської прихильності із одночасно високим рівнем тривоги та уникнення [29].

У фокусі сучасних психологічних розвідок перебувають наукові роботи, що вивчають феномен сексуальності в аспекті теорії прив’язаності, зокрема окреслюючи різні патерни сексуальної поведінки в залежності від типу прив’язаності [39, 48, 59, 63, 97, 103], крізь призму дослідження сексуальних фантазій [46, 88], з позицій впливу сексуального аб’юзу в дитинстві на формування ненадійного типу прив’язаності [51, 55, 80, 85], у зв’язку з впливом типу прив’язаності на становлення близьких стосунків та особливості сексуальної поведінки в парі [44, 47, 50, 54, 73, 96].

Також зв’язок типу прив’язаності та сексуальності вивчають в гендерному аспекті з урахуванням його впливу на формування жіночої сексуальності та особливості поведінки жінок в інтимних стосунках [53, 60, 91, 95, 101].

1.3. Психологічні особливості самотніх та одружених жінок

Різні епохи та соціальні зрушення накладають свій відбиток на розуміння сексуальності та контекстів її дослідження. Протягом довгого часу для жінки однією з ключових нормативних установок, що визначала її місце у суспільстві, була наявність шлюбу, і жінки, що не мали чоловіка, вважалися соціально неуспішними [45]. Американська психологиня К. Хорні визначала залежність сексуальної задоволеності від ставлення до власної гендерної ролі, підкреслюючи, що задоволеність шлюбом також визначається якістю сексуальних стосунків та внутрішньою установкою по відношенню до партнера [31].

В умовах гендерних трансформацій та зміни ролі й місця жінки в сучасному суспільстві актуальним є дослідження індивідуально-психологічних параметрів самотніх та одружених жінок. Сучасні дослідження самотності жінки висвітлено у поглядах Л. Ю. Айвазян [1–2], С. Г. Корчагіної [13], О. В. Помазової [24], В. І. Сіляєвої [30], С. Francis, R. G. Alex та R. M. Cherian [67], E. Lesch та A. S. J. Van der Watt [82], A. Sandfield та C. Percy [93]. В дисертаційному дослідженні української психологині В. І. Сіляєвої сутність жіночої самотності тлумачить як відчуття жінкою своєї нікчемності, неадекватності і неспроможності у важливій сфері стосунків з протилежною статтю, у нереалізованому материнстві, яке не відбулося, або перервалося, а також у незатребуваності в бажаній мірі себе як особистості. Дослідниця виокремлює такі основні риси, притаманні самотнім жінкам – це неадекватність самооцінки, недостатньо критична оцінка ситуації та своєї поведінки, некритичність до своїх недоліків, прагнення орієнтуватися на зовнішню оцінку, здатність ігнорувати міжособистісні ускладнення, недовіра, підозрілість, впевненість у собі, невимушеність, емоційна незрілість, товариськість (іноді надмірна), бадьорість, відчуття своєї значимості, м'якість і сердечність, потреба у розумінні, любові [30].

У нашій роботі при дослідженні популяції самотніх жінок ми послуговуємося розумінням жіночої самотності з опертям на визначення В. І. Сіляєвої, що передбачає відсутність реалізації жінки в шлюбно-сімейній сфері, коли за основу значимих критеріїв обрано взаємини із шлюбним партнером (або їхня відсутність).

Сучасні англомовні дослідження приділяють увагу вивченню індивідуально-психологічних особливостей самотніх та одружених жінок, що стає все більш актуальним для патріархальних культур, де роль жінки довгий час сприймалася крізь призму її сімейного статусу. У роботі К.

Франсіс, Р. Дж. Алекса та Р. Черіан здійснено порівняльний аналіз особистісних рис самотніх та одружених жінок індійського походження, використовуючи стандартний опитувальник NEO-FFI-3 на основі п'ятифакторної моделі особистості П. Коста та Р. МакКрея [67] за шкалами “Нейротизм”, “Екстраверсія”, “Відкритість новому досвіду”, “Дружелюбність” та “Добросовісність”. Недивлячись на те, що в індійському суспільстві жінку традиційно вважають соціально реалізованою тільки у шлюбі, а статус самотньої жінки може призводити до стигматизації, обидві жіночі групи не виявили значних відмінностей за п'ятьма фундаментальними вимірами для опису і оцінки особистості. Тим не менш, дослідники виокремлюють такі незначні відмінності в особистісних рисах самотніх та одружених жінок:

- Одружені жінки виявили більш високий рівень нейротизму, демонструючи більшу схильність до тривожності, агресивності, заздрощів, вини та депресії, а також тенденцію до відчуття сором'язливості та розгубленості.

- Одружені жінки отримали вищі показники за шкалою “Екстраверсія”, виявляючи більшу товариськість і балакучість, залученість у соціальну активність та ентузіазм.

- Одружені жінки отримали нижчі показники за шкалою “Відкритість новому досвіду”, що дослідники пояснюють їхньою більшою консервативністю та дещо обмеженим колом інтересів. Натомість, самотні жінки виявилися більш схильними до ліберальних поглядів та менш упередженими.

- Одружені жінки виявилися більш співчутливими, демонструючи схильність до співпраці, дружні та емпатійні якості. Натомість, самотніх жінок характеризує скептицизм щодо мотивів інших, менший рівень довіри та схильність до конкуренції у їхніх соціальних стосунках.

● За шкалою “Добросовісність” одружені жінки також мають вищі показники, виявляючи вищий рівень відповідальності, надійності, працелюбності, схильності до підтримки порядку та організованості [67].

Як бачимо, деякі з рис, притаманні самотнім жінкам на основі результатів дослідження В. І. Сіляєвої, зокрема, товариськість, балакучість та бадьорість, не виявлені в такій мірі в дослідженні зарубіжних колег. Це можна пояснити тим, що лише сімейний статус виявляється недостатнім для диференціації особистісних характеристик жінок, а також їхніми соціо-культурними відмінностями.

1.4. Методи діагностики особливостей сексуальної сфери у жінок в парадигмі емпіричних психологічних досліджень

Класичні та сучасні підходи до концептуалізації жіночої сексуальності можна умовно окреслити з позицій трьох дослідницьких вимірів, а саме: вивчення *сексуальної поведінки, сексуальних реакцій* (зокрема, на основі чотирьохфазної моделі фізіологічних реакцій на сексуальну стимуляцію) та *індивідуально-особистісних відмінностей* [38].

Дослідження жіночої сексуальності крізь призму сексуальних реакцій людини спирається на чотирьохфазну модель, запропоновану американськими сексологами В. Мастерсом та В. Джонсоном у 1966 році. Ця найбільш рання дослідницька модель фізіологічних реакцій людини на сексуальну стимуляцію передбачає цикл у вигляді наступних фаз: збудження, плато, оргазм і розслаблення [92].

За виключенням робіт З. Фрейда та Г. Айзенка, ранні психологічні розвідки приділяли недостатню увагу дослідженню зв'язків між особистісними характеристиками та сексуальністю [38]. Тим не менш, починаючи з кінця 20-го століття, вчені все більше зосереджують увагу на вивченні індивідуально-психологічних відмінностей при дослідженні жіночої сексуальності.

З огляду на те, що п'ятифакторну модель “Велику п'ятірку” вважають свого роду “золотим стандартом” в психології особистості” [79], методики на основі цієї моделі широко використовують для вивчення рис особистості у зв'язку з психологічними аспектами сексуальності. Вибір короткого п'ятифакторного опитувальника рис особистості (TIPI) для виявлення індивідуально-психологічних рис досліджуваної популяції зумовлює наш інтерес до наукових робіт із вивчення жіночої сексуальності, у фокусі яких перебуває відповідний інструментарій для вимірювання факторів Великої п'ятірки.

Так, ще у 1970-х роках британський психолог німецького походження, Г. Айзенк, використовував трьохфакторну модель особистості PEN, що складається з таких психологічних вимірів як психотизм, екстраверсія та нейротизм для виявлення зв'язку між особистісними та сексуальними конструктами. Результати його досліджень демонструють, що жінки з високим рівнем нейротизму мають незначний сексуальний досвід, у той час як особи з високими показниками за шкалою “Екстраверсія” виявляють набагато більший рівень сексуального досвіду. Негативні емоції, пов'язані з психологічними характеристиками нейротизму, такими як схильністю до тривожності, занепокоєнням чи сором'язливістю, стримують сексуальне самовираження. Натомість, високий рівень екстраверсії, пов'язаний з переживанням позитивних емоцій, оптимізмом, схильністю до соціальної взаємодії та гри, стимулюють сексуальне самовираження.

У інших англомовних дослідженнях вчені використовували таку методику на основі п'ятифакторної моделі особистості як NEO, що вимірює три параметри, зокрема нейротизм (Neuroticism), екстраверсію (Extraversion) та відкритість новому досвіду (Openness). На основі результатів дослідження жінки, які мали проблеми у сексуальній сфері, виявили високі показники за шкалою “Нейротизм” (зокрема, демонструючи високий рівень тривожності, депресії та сором'язливості), а також негативне сприйняття власного тіла. Разом з тим, жінки, яких характеризує

висока відкритість новому досвіду, виявили схильність до значної сексуальної активності та більш позитивного сприйняття власного тіла [45].

У роботі М. Аллена та Е. Волтер 2018 р. здійснено метааналіз з метою простежити зв'язок між певними рисами особистості на основі п'ятифакторного опитувальника та компонентами людської сексуальності. Отримані результати дослідження виявили, що нейротизм позитивно корелює з сексуальним незадоволенням, а екстраверсія позитивно корелює із сексуальною активністю особистості. Відкритість новому досвіду має прямий зв'язок з гомосексуальною орієнтацією, у той час як дружлюбність та добросовісність негативно корелюють з агресивною сексуальною поведінкою та схильністю до сексуальної невірності [38].

Сучасні українські психологічні студії також демонструють зростання інтересу до дослідження сексуальності у гендерному вимірі, зокрема в аспекті вивчення індивідуально-психологічних параметрів сексуальної реалізації жінки, її фантазій, потягів, мотивації, когніції, емоційної сфери, тощо [31]. Українська дослідниця Н. О. Смахтіна обрала наступний психодіагностичний інструментарій для виявлення особливостей сексуальної сфери жіночої популяції двох груп – дівчат-підлітків та дорослих жінок віком 22–27 років: шкалу сексуальності В. Снелла та Д. Папіні, проєктивну методику “Blacky Pictures” за І. О. Морозовою, напівформалізовану діагностичну анкету для виявлення типів сексуальних сценаріїв за А. А. Тьомкіною та анкету для виявлення типів сексуальних фантазій за В. Мастерсом та В. Джонсон [31, 33].

У дослідженні жіночої сексуальності іншої української вченої Т. С. Асланян, виявлення сексуальних сценаріїв та фантазій сучасних молодих жінок також здійснюється за допомогою двох вищезазначених відповідних методик, запропонованих у дисертаційній роботі Н. О. Смахтіної [5].

З огляду на зростаючу актуальність дослідження жіночої сексуальності крізь призму подружніх стосунків, використовують спеціально розроблені методики для діагностики різних рівнів взаємодії шлюбних партнерів у парі

з урахуванням їхньої сексуальної поведінки. Наприклад, для визначення ступеня психологічної, соціально-психологічної та сексуально-поведінкової адаптації подружжя застосовують опитувальник, який розробили українські сексологи Д. Л. Буртянський, В. В Кришталь та Н. К. Агішева. Опитувальник складається з 16 запитань, які спрямовані на діагностику чинників, що впливають на зазначені рівні взаємодії подружньої пари. Аналіз даних, отриманих за результатами проходження опитувальника, дає змогу окреслити чинники, що призвели до розвитку сексуальної дисгармонії у парі, таким чином зумовлюючи вибір найефективніших методів її корекції [9].

1.4.1. Психодіагностичний інструментарій дослідження жіночої сексуальності в аспекті теорії прив'язаності

В сучасних психологічних дослідженнях також здійснювалися спроби дослідити зв'язок між типами прив'язаності та особливостями сексуальної поведінки респондентів, зокрема в гендерному аспекті [50, 101, 60]. За результатами дослідження Д. Дюма-Койласс на основі методики “Досвід близьких стосунків (Experiences in Close Relationships-Revised, ECR-R)” та скринінгового опитувальника для діагностики схильності до ризикованої сексуальної поведінки “Sexual Risk Survey (SRS)”, жінки з ненадійними типами прив'язаності частіше мають незахищений секс та вдаються до інших форм ризикованої сексуальної поведінки на відміну від респонденток з безпечним типом прив'язаності [60]. У роботі американської дослідниці С. Спрехер було здійснено порівняльний аналіз на основі чоловічої та жіночої вибірок з використанням методики “Sociosexual Orientation Inventory”, що вимірює схильність респондентів до соціосексуальності як бажання вступати в позашлюбні сексуальні стосунки або мати випадкові сексуальні зв'язки. На основі результатів дослідження, жінки з безпечним типом прив'язаності отримали значно нижчі показники за шкалою

соціосексуальності, аніж респондентки з іншими (ненадійними) типами прив'язаності [101].

У дослідженні О. Брассард та ін. здійснено спробу дослідити зв'язок між типами прив'язаності та особливостями сексуальної поведінки у романтичних стосунках в гендерному аспекті, порівнюючи виявлені психологічні детермінанти у чоловіків та жінок. Для діагностики типів прив'язаності у респондентів, зокрема ненадійних, у роботі також використано методикау “Досвід близьких стосунків” (Experiences in Close Relationships (ECR)) К. Бреннан, К. Кларк та Ф. Шейвера, а для дослідження специфіки сексуального досвіду опитувальник з відкритими та закритими запитаннями. Отримані результати виявили, що як жінки, так і чоловіки з безпечним типом прив'язаності більше відкриті до нового сексуального досвіду порівняно з респондентками з ненадійними типами прив'язаності. Особи з унікаючим типом прив'язаності виявилися менш мотивованими до сексуальних контактів та більше схильними уникати інтимної близькості; натомість респонденти з тривожно-амбівалентним типом прив'язаності виявили найвищу мотивацію до залучення в сексуальні стосунки [50].

У роботі австрійських дослідників А. Буррі, Р. Швайцера та Дж. О'Брайн було здійснено спробу дослідити жіночі сексуальні реакції в клінічному аспекті у зв'язку з типом прив'язаності, переживанням близькості та сприйняттям власної ідентичності в стосунках. Для психодіагностики досліджуваної вибірки жінок вчені використовували опитувальник “Індекс жіночої сексуальної функції” (Female Sexuality Function Index), що оцінює особливості сексуального бажання, збудження, лубрикації, оргазму, задоволення та болю під час статевого контакту; методикау “Досвід близьких стосунків” (ECR) К. Бреннан, К. Кларк та Ф. Шейвера для визначення типу прив'язаності, а також багатовимірний опитувальник “Differentiation of Self Inventory” для виявлення особливостей організації селф-системи особистості. Отримані результати вказують на те, що жінки з ненадійними типами прив'язаності демонструють більшу

схильність до фізіологічних та психологічних проблем у сексуальній сфері [53]. Це дає змогу стверджувати, що дослідження жіночої сексуальності має враховувати психологічні особливості жінок та їхнє самопочуття в близьких стосунках.

1.5. Психотерапевтична допомога жінкам з проблемами психологічної інтимності, спрямована на актуалізацію жіночого потенціалу та сексуальності

Насьогодні робота з проблемами сексуальності здійснюється в першу чергу при лікуванні сексуальних розладів та дисфункцій. У багатьох випадках це єдина форма сексологічного лікування, в інших же використовується як один з компонентів лікування [31]. Український сексолог та сексопатолог В. В. Кришталь виділяє три елементи системи психотерапевтичної корекції сексуальних дисфункцій: 1) когнітивний (інформаційний); 2) афективний (емоційний); 3) конативний (поведінковий) [18]. Переважна більшість сексуальних дисфункцій та розладів, представлених у Діагностичному і статистичному посібнику з психічних розладів 4-го перегляду DSM-IV, класифіковані як діагнози відповідно до проблем, пов'язаних із фізіологічними реакціями під час фаз збудження, плато, оргазму та розслаблення на основі чотирьохфазної моделі В. Мастерса та В. Джонсона [38]. Це зумовлює вибір відповідних методів психотерапії та психологічної корекції, спрямованих на роботу з дезадаптивною сексуальною поведінкою та порушеннями під час певної фази.

На основі результатів емпіричного дослідження структури жіночої сексуальності Н. О. Смахтіна запропонувала програму з психологічної корекції “Шлях до жіночності”, що спрямована на формування зрілої сексуальності та охоплює три рівні: поведінковий, тілесний та рівні інфантильних комплексів. На думку дослідниці, найбільш ефективними

напрямами психотерапевтичної практики актуалізації жіночої сексуальності є інтервенції в межах наступних психотерапевтичних підходів: *клієнт - центрованої психотерапії К. Роджерса* з метою сприяння клієнтки до подальшого “дослідження” свого внутрішнього світу, досягнення кращого розуміння природи власної жіночності і можливості змін способів побудови стосунків з іншими; *техніки гештальт-терапії*, що сприятиме можливості звернутися до власної жіночності, її значення і психічного змісту; *техніки РЕТ* (раціонально-емотивної терапії), що дозволить дослідити особисті, сімейні і культурні очікування, заборони і ролі, пов'язані з жіночністю та їхню емоційну оцінку; *принципи тілесно-орієнтованої психотерапії*, оскільки робота з тілом є одним з етапів на шляху до звільнення інфантильної сексуальності; *принципи провокативної психотерапії*, що здатні посприяти усвідомленню властивого засобу побудови стосунків з чоловіками і жінками під впливом жіночої складової уявлень про себе; *техніки арт-терапії* з метою дістатися глибинних переживань та комплексів, легше побороти захисні механізми клієнтки, що стримують сексуальне самовираження; *методики ранніх спогадів, проєктивні методики, а також робота з сновидіннями*, що нададуть змогу виявити ресурси та обмеження власної внутрішньої жіночої природи і сексуальності [31].

У дисертаційній роботі В. І. Сіляєвої, присвяченої вивченню та корекції образу Я самотніх жінок, що виявляють проблеми з психологічною близькістю, дослідниця розробила власну корекційну програму, що включає три основних етапи: *попередній*, у процесі якого відбувається ініціація відповідальності за актуальну ситуацію і взаємини, *центральний*, заснований на корекції образу Я, *завершальний* – відпрацювання навичок міжособистісної взаємодії. У результаті застосування програми з корекції образу Я у досліджуваних жінок знизилася ворожість і підозрілість до навколишніх, з'явилося адекватне уявлення про себе, природність і зацікавленість у міжособистісному спілкуванні [30].

В роботі української дослідниці Ю. В. Свинаренко ненадійні типи прив'язаності окреслено у зв'язку з порушеннями партнерської комунікації. Дослідниця пропонує програму психологічної корекції на основі клієнт-центрованої психотерапії К. Роджерса, спрямовану на зміну порушених типів партнерської прихильності (псевдоавтономія, дезорієнтованість, надзалежність), що відповідають ненадійним типам прив'язаності, на здоровий тип прихильності за допомогою корекції характерологічної регуляції особистості [29].

У сучасних англomовних дослідженнях окреслено наступні психотерапевтичні інтервенції, що сприяють досягненню успішних результатів, зокрема при виявленні гіпосексуальних проявів у жінок: *методи групової терапії* [76], комплексна програма в рамках *мультимодального когнітивного підходу*, спрямована на зменшення тривожності та сприяння змінам в поглядах та сексуальних думках, що включає як роботу з тілом, так і тренування комунікативних і емоційних навичок, когнітивну реструктуризацію, роботу з сексуальними фантазіями та парну групову сексуальну терапію [102]; *тренінг ідентифікації емоцій* для усвідомлення негативних емоційних проявів та їхнє опрацювання в парі; *систематична когнітивно-поведінкова терапія* для формування ефективних копінг-стратегій та механізмів з метою вирішення конфліктних ситуацій в парі [94].

Висновки до розділу I

1. Психологічна парадигма дослідження сексуальності у сучасних наукових розвідках представлена різними теоретичними напрямками, які вказують на багатовимірність цього феномена. Жіночу сексуальність досліджують у феноменологічному, гендерному та клінічному аспектах, а також з позицій сценарного підходу. У нашій роботі ми спираємося на

дослідження сексуальності жінки, тримаючи у фокусі внутрішні переживання, які відображають жіноче ставлення до власної сексуальності.

2. У центрі уваги сучасної комунікативної парадигми психологічних студій перебувають дослідження, спрямовані на вивчення проблем психологічної інтимності та партнерської комунікації, зокрема у гендерному вимірі. Одним з важливих аспектів дослідницького фокусу у сфері проблематики близьких стосунків є їхнє вивчення та психокорекція з позицій теорії прив'язаності Дж. Боулбі та М. Ейнсворт, в основі якої перебуває біологічна потреба людини встановлювати зв'язки з іншими людьми для виживання. У сучасних психологічних концепціях виокремлюють чотири типи прив'язаності, сформовані на базі дитячо-батьківських стосунків у спектрі від безпечного (надійного) до ненадійного, а також від тривожного до уникаючого, кожний з яких є унікальною комбінацією уникаючих та тривожних емоцій та відповідної поведінки. Незважаючи на домінування одного з ненадійних типів прив'язаності — уникаючого, тривожно-амбівалентного чи боязливого — протягом життя людини можлива їхня психокорекція з метою формування більш гармонійних близьких стосунків. Дослідження типів прив'язаності дорослих жінок у сучасних психологічних студіях також вивчають у зв'язку із сексуальною сферою, зокрема в аспекті виявлення особливостей їхньої сексуальної поведінки.

3. В умовах гендерних трансформацій та зрушень у сучасній сексуальній культурі, що впливають на реструктуризацію ролі жінки в суспільстві, також зростає інтерес до дослідження психологічних особливостей самотніх та одружених жінок. У роботі ми розглядаємо жіночу самотність як відсутність взаємин із шлюбним партнером.

4. При вивченні особистісних відмінностей крізь призму дослідженні жіночої сексуальності, в якості психодіагностичного інструментарію в англомовних дослідженнях використовують особистісні опитувальники, в основі яких лежить п'ятифакторна теорія особистості, зокрема PEN (шкали

психотизму, екстраверсії, нейротизму) та NEO (шкали нейротизму, екстраверсії, відкритості новому досвіду). У сучасних українських дослідженнях психологічні параметри жіночої сексуальності вимірюють за допомогою шкали сексуальності В. Снелла та Д. Папіні, діагностичних анкет (для виявлення типів сексуальних сценаріїв і типів сексуальних фантазій) та проєктивних методик.

5. Робота з дезадаптивними проявами у сексуальній сфері здійснюється в першу чергу при лікуванні сексуальних розладів та дисфункцій, зокрема пов'язаних з проблемами у фізіологічних реакціях під час фаз збудження, плато, оргазму та розслаблення. З метою психологічної корекції ефективним є когнітивно-поведінковий підхід у форматі індивідуальної, групової та парної психотерапії. Водночас актуалізації жіночої сексуальності сприяють різні психотерапевтичні інтервенції в рамках групової форми роботи на основі клієнт-центрованого підходу з використанням широкого спектру технік. При роботі з порушеннями партнерської комунікації у зв'язку з домінуванням ненадійного типу прив'язаності в жінок, залучають психокорекційні програми на основі клієнт-центрованої психотерапії К. Роджерса з метою формування психологічної інтимності в стосунках, що також сприяє гармонізації сексуальної сфери життя.

РОЗДІЛ II

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Характеристика досліджуваної вибірки

Для виявлення психологічних особливостей ставлення до власної жіночої сексуальності було проаналізовано дві групи досліджуваних – а) жінки, що перебувають в офіційному чи цивільному шлюбі на момент дослідження – 37 (66.1%) осіб; б) самотні жінки, що на момент дослідження не мають шлюбного партнера – 19 (33.9%) осіб, з них раніше у шлюбі перебували 4 (25%) особи. Жінки усіх досліджуваних груп мають досвід емоційних та сексуальних стосунків з чоловіками. З них – 50 (89.3%) жінок поведінково гетеросексуальні, 6 (10.7%) жінок відносять себе до іншої сексуальної орієнтації. Загальний об'єм вибірки склав 56 осіб.

З огляду на те, типи прив'язаності не мають такого сильного впливу на партнерські стосунки на їхніх початкових стадіях, а розвиток стосунків враховує саме такі фактори як сексуальна сумісність, психологічна інтимність та сумісне проживання, можна вважати, що саме шлюб (як офіційний так, так і цивільний) є перехідним періодом для прояву типу прив'язаності [71]. Це зумовило наш вибір респонденток саме за критерієм наявності або відсутності шлюбного партнера для дослідження типу прив'язаності у жінок.

Серед одружених жінок 15 (40.5%) респонденток перебувають у шлюбі більше 10 років, 11 (29.7%) жінок – від 1 до 3 років, 6 (16.3%) жінок – від 7 до 10 років та 5 (13.5%) осіб мають досвід подружнього життя від 3 до 7 років.

Досліджувані жінки репрезентують три вікові групи: а) група віком від 18 до 24 років – 10 (17.9%) жінок, б) група віком від 25 до 34 років – 19 (33.9%) жінок, в) група віком від 35 до 49 років – 27 (48.2%) жінок.

Вибір дослідження жінок першої групи від 18 до 24 років пов'язаний зі становленням зрілої сексуальності, пошуком шлюбного партнера та побудовою інтимних стосунків. Крім того, це період активного засвоєння жіночих гендерних ролей, зумовлений вступом дівчат у доросле соціальне життя і розширенням діапазону саморепрезентацій у соціумі [31].

Переважаюча кількість досліджуваних, що відносяться до третьої групи – від 35 до 49 років – ілюструє положення про те, що на цей період припадає розквіт сексуальності: жінки виявляють більше інтересу до сексу та загалом сприймаються як більш ініціативні та розкуті. На думку еволюційного психолога Девіда Басса, жінки 30–40 років виявляють значно більшу сексуальну активність, ніж молодші та мають яскравіші сексуальні фантазії. Після 30-ти років жінки краще розуміють, чого вони хочуть від сексу і здатні отримувати від нього більшу насолоду [7]. Обмеження досліджуваних віковою межею у 49 років пов'язано з тим, що до 50-років, у середньому – до 46, у жінок починається менопауза, що супроводжується змінами на гормональному рівні, які впливають на зниження інтересу до сексуальної сфери життя [7].

Таким чином, у дослідженні взяли участь жінки, що мають досвід сексуальних та близьких романтичних стосунків віком від 18 до 49 років із різним шлюбно-сімейним статусом – як респондентки, що перебували в офіційному чи цивільному шлюбі на момент дослідження, так і самотні особи, а також із попереднім досвідом шлюбу чи його відсутністю та різною сексуальною орієнтацією. Розподіл вибірки за критеріями наявності шлюбного партнера та віку зображено на рис. 2.1.1 та рис. 2.1.2 відповідно. Розподіл вибірки одружених респонденток за тривалістю перебування у

шлюбі подано на рис. 2.1.3. Детальну характеристику досліджуваної вибірки надано у додатку А.1.

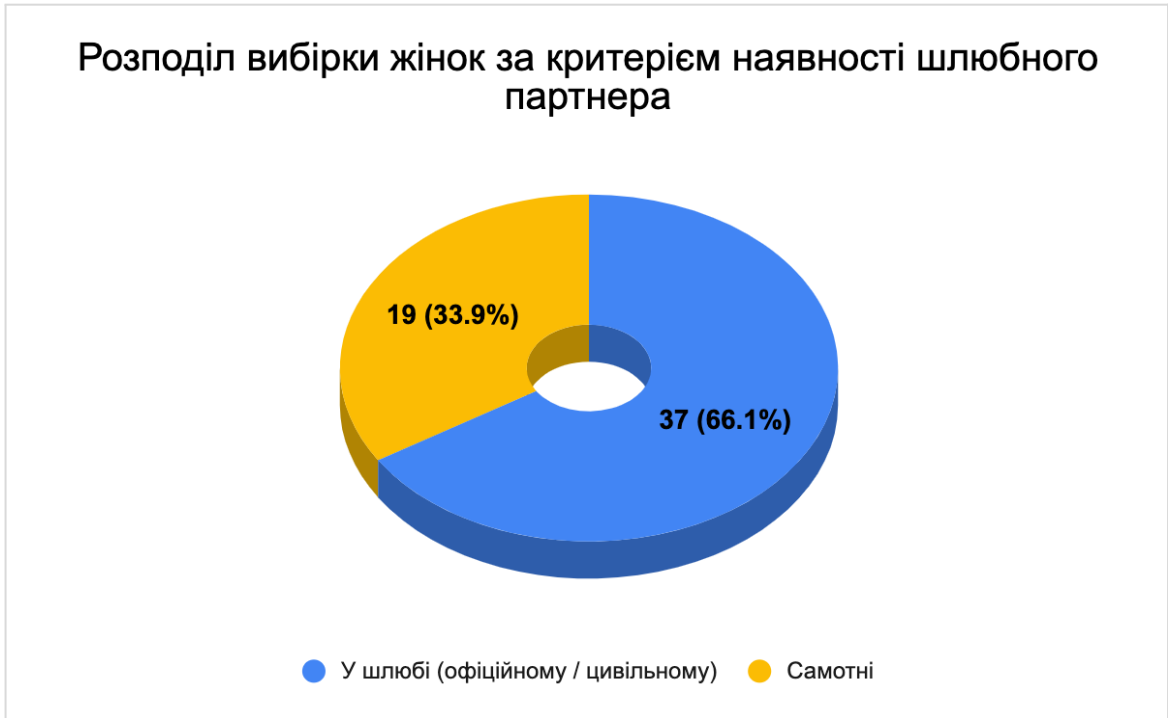

Рис. 2.1.1. Розподіл вибірки жінок за критерієм наявності шлюбного партнера

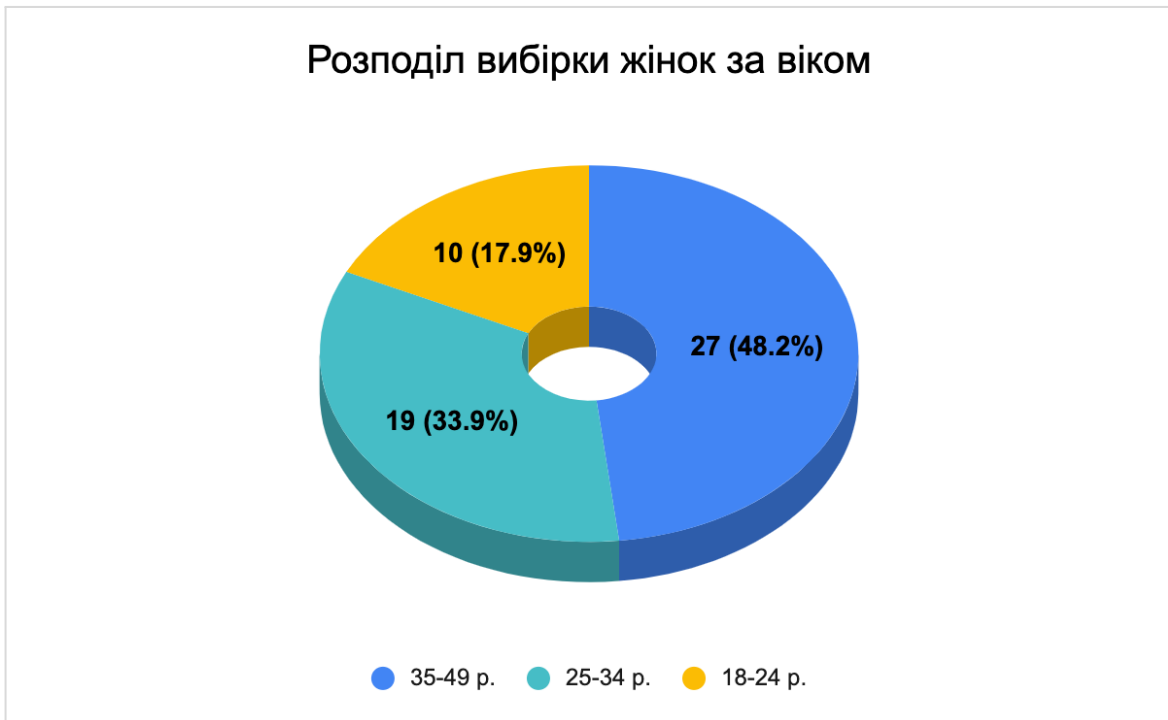

Рис. 2.1.2. Розподіл вибірки жінок за віком

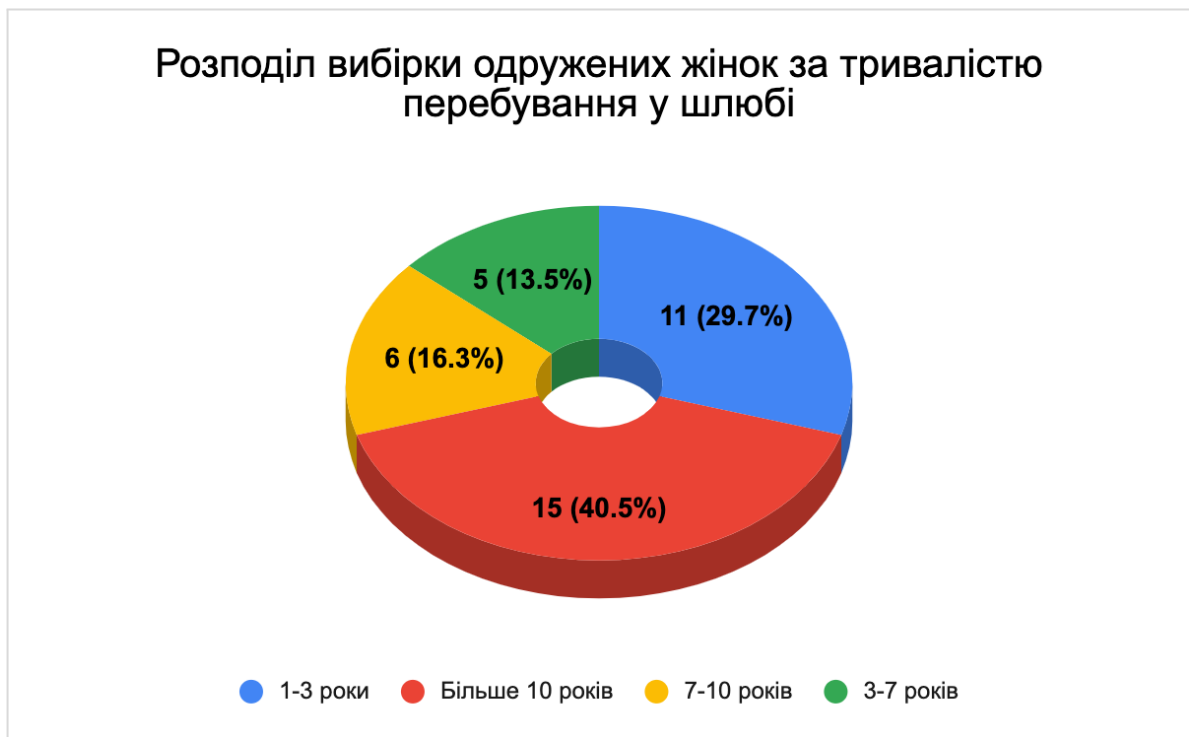

Рис. 2.1.3. Розподіл вибірки одружених жінок за тривалістю перебування у шлюбі

2.2. Методи дослідження

При проведенні дослідження було використано наступний психодіагностичний інструментарій:

1) для виявлення особливостей сексуальної сфери: багатовимірний опитувальник сексуальності MSQ В. Снелла, Т. Фішера та Е. Волтерса (MSQ-UA в україномовній адаптації А. Широкої та Т. Завади);

2) для встановлення типу прив'язаності жінок досліджуваної вибірки: “Тест на визначення якості прив'язаності” Ч. Карвера (MAQ) в україномовній адаптації І. Семків;

3) для діагностики індивідуально-психологічних особливостей жінок: короткий п'ятифакторний опитувальник рис особистості TIPI, розроблений С. Гослінгом, П. Ренфру та В. Свонном в україномовній адаптації (TIPI-UKR) М. Кліманської та І. Галецької;

4) для виявлення особливостей переживання самотності: методика діагностики суб'єктивного відчуття самотності Д. Рассела і М. Фергюсона;

5) для діагностики самопочуття жінок у власних інтимних стосунках: “Опитувальник оцінки стосунків” RAQ (The Relational Assessment Questionnaire) В. Снелла та Ф. Фінні (в україномовній адаптації А. Магоцької).

Нижче наведено більш детальну характеристику використаних методик.

1. Багатовимірний опитувальник сексуальності MSQ В. Снелла, Т. Фішера та Е. Волтерса використовують як спосіб діагностики психологічних тенденцій, що впливають на сексуальну сферу особистості, на основі яких побудовані відповідні 12 шкал методики:

1. Сексуальна впевненість – загальна тенденція людини до позитивної оцінки власної здатності до побудови сексуальних стосунків;
2. Сексуальна одержимість – тенденція людини бути поглиненою та занепокоюваною думками про різні аспекти свого сексуального життя;
3. Інтернальний сексуальний контроль – впевненість людини в тому, що різні аспекти її сексуального життя залежать від неї самої;
4. Сексуальне самоусвідомлення – здатність людини зауважувати та задумуватися над різними проявами власної сексуальності;
5. Сексуальна мотивація – бажання людини залучатися у сексуальні стосунки;
6. Сексуальна тривога – переживання людиною напруги, дискомфорту та неспокою щодо сексуальної сфери свого життя;
7. Сексуальна асертивність – тенденція людини до вияву асертивності у сексуальних стосунках;
8. Сексуальна депресія – переживання людиною пригнічення щодо сексуальної сфери свого життя;

9. Екстернальний сексуальний контроль – впевненість людини в тому, що сексуальні аспекти її власного життя підпадають під контроль зовнішніх обставин;
10. Сексуальний моніторинг – це здатність розуміти, яке враження на інших справляє власна сексуальність;
11. Страх сексуальних стосунків – страх вступати у сексуальні стосунки з іншою людиною;
12. Сексуальне задоволення – схильність бути задоволеним власними сексуальними стосунками [99].

У роботі використано україномовну адаптацію методики – MSQ-UA, розроблену А. Широкою та Т. Завадою у 2022 р. (див. Додаток 3) [100]. Методика складається з 61 твердження, що стосуються різних аспектів сексуальності людини. Останнє з цих тверджень є уточненням, з опертям на який досвід людина відповідала на запитання – на основі актуальних, минулих або уявних сексуальних стосунків. Особі пропонується оцінити кожне з наведених тверджень за шкалою від 1 до 5, в залежності від того наскільки воно описує її. При обробці результатів сумується кількість кожного з варіантів відповідей на твердження, що відповідають одній з 12-ти шкал, при цьому враховують, що деякі пункти є оберненими.

В ході роботи було проведено оцінку внутрішньої надійності опитувальника MSQ-UA за коефіцієнтом альфа Кронбаха та перевірку шкал на узгодженість з нормальним розподілом за критерієм Шапіро-Вілка. Шкали опитувальника “Сексуальна впевненість” (Shapiro-Wilk $W = 0.967$; $p = 0.26$) та “Інтернальний сексуальний контроль” (Shapiro-Wilk $W = 0.976$; $p = 0.330$) узгоджені з нормальним розподілом за критерієм Шапіро-Вілка, підтверджуючи нульову гіпотезу про нормальний розподіл ($p > 0.05$), інші шкали – неузгоджені. Разом з тим всі шкали методики володіють високою внутрішньою надійністю. Також коефіцієнт альфа Кронбаха для всього опитувальника MSQ-UA становить 0,815, що вказує на добру внутрішню

узгодженість питань, а відтак високу надійність цього показника. Усі показники внутрішньої узгодженості тверджень шкал опитувальника MSQ-UA за коефіцієнтом альфа Кронбаха зображені у табл. 2.2.1.

Таблиця 2.2.1.

Показники внутрішньої узгодженості тверджень опитувальника MSQ за коефіцієнтом альфа Кронбаха

Назва шкали	Показник Cronbach's alpha (α)
Сексуальна впевненість	$\alpha = 0.866$
Сексуальна одержимість	$\alpha = 0.926$
Інтернальний сексуальний контроль	$\alpha = 0.743$
Сексуальне самоусвідомлення	$\alpha = 0.866$
Сексуальна мотивація	$\alpha = 0.916$
Сексуальна тривога	$\alpha = 0.769$
Сексуальна асертивність	$\alpha = 0.849$
Сексуальна депресія	$\alpha = 0.807$
Екстернальний сексуальний контроль	$\alpha = 0.642$
Сексуальний моніторинг	$\alpha = 0.732$
Страх сексуальних стосунків	$\alpha = 0.811$
Сексуальне задоволення	$\alpha = 0.924$

2. “Тест на визначення якості прив’язаності” (Measure of Attachment Qualities – MAQ), розроблений Ч. Карвером в україномовній адаптації І. Семків складається з 14 запитань, які розподілені за чотирма шкалами, що

відповідають певному типу прив'язаності, який впливає з дитячо-батьківських взаємин:

- Безпека – відповідає за *безпечний тип прив'язаності*, за якого батьки виступають як джерело комфорту та надійності для дитини і на основі якого дорослий надійно ставиться до романтичного партнера та здатний з легкістю створювати та підтримуються довготривалі емоційно-близькі стосунки;

- Уникнення – відповідає за *уникаючий тип прив'язаності*, за якого дитина навчена тому, що на батьківську фігуру не можна покладатися та характерний страхом близькості, непорозумінням, відсутністю підтримки у складний момент та недовіри до партнера;

- Амбівалентність занепокоєння – відповідає за *тривожно-амбівалентний тип прив'язаності*, що проявляється емоційними крайнощами від нав'язливого поглинання партнером до ревнощів та конфліктів;

- Амбівалентність заглиблення у себе – відповідає за *боязливий тип прив'язаності* та проявляється негативним ставленням як до себе, так і до партнера, незадоволенням стосунками з партнером [56].

Відповіді на запитання оцінюються за чотирибальною шкалою Лайкерта. При підрахунку балів беруть до уваги, що три пункти опитування зворотно закодовані.

В ході роботи було проведено оцінку внутрішньої надійності опитувальника MAQ в україномовній адаптації І. Семків за коефіцієнтом альфа Кронбаха та перевірку шкал на узгодженість з нормальним розподілом за критерієм Шапіро-Вілка. На основі аналізу за коефіцієнтом альфа Кронбаха виявлено, що всі шкали методики володіють достатньою внутрішньою надійністю, проте неузгоджені з нормальним розподілом ($p < 0.05$). Показники внутрішньої узгодженості тверджень шкал україномовної адаптації опитувальника MAQ за коефіцієнтом альфа Кронбаха зображені у табл. 2.2.2.

Показники внутрішньої узгодженості тверджень опитувальника MAQ за коефіцієнтом альфа Кронбаха

Назва шкали	Показник Cronbach's alpha (α)
Безпека	$\alpha = 0.715$
Уникнення	$\alpha = 0.746$
Амбівалентність занепокоєння	$\alpha = 0.631$
Амбівалентність заглиблення у себе	$\alpha = 0.676$

3. Короткий п'ятифакторний опитувальник рис особистості TIPI, розроблений С. Гослінгом, П. Ренфру та В. Свонном (в україномовній адаптації TIPI-UKR М. Кліманської та І. Галецької) передбачає п'ять шкал – фундаментальних вимірів для опису і оцінки особистості: екстраверсію, дружелюбність, добросовісність, емоційну стабільність та відкритість новому досвіду. Ці психологічні виміри розуміються як універсальні, надкультуральні та наддемографічні найбільш загальні характеристики, що дають змогу отримати повні та всебічні характеристики особистості [79]. Методика складається з 10 запитань, кожне з яких передбачає пару характеристик, серед яких особі пропонується оцінити в якій мірі запропонована пара стосується її особисто, навіть якщо одна з них підходить більше, аніж друга. При підрахунку балів беруть до уваги, що один з пунктів опитування за кожною шкалою має зворотний ключ.

В ході роботи було проведено перевірку гіпотези про узгодженість шкал опитувальника з нормальним розподілом за критерієм Шапіро-Вілка. Шкали методики TIPI-UKR “Екстраверсія” (Shapiro-Wilk $W = 0.968$; $p = 0.142$) та “Емоційна стабільність” (Shapiro-Wilk $W = 0.962$; $p = 0.074$) узгоджені з нормальним розподілом за критерієм Шапіро-Вілка,

підтверджуючи нульову гіпотезу про нормальний розподіл ($p > 0.05$), інші шкали – неузгоджені.

Беручи до уваги особливості психометричної оцінки оригінальної версії опитувальника TIPI та його україномовної адаптації, що полягає у наявності лише двох пунктів у кожній шкалі тверджень, які впливають на низький рівень оцінок внутрішньої узгодженості, ми не проводили аналіз на перевірку внутрішньої надійності методики на основі показника альфа Кронбаха. Автори україномовної адаптації методики стверджують, що покращення рівня надійності TIPI має базуватися на інших оцінках надійності, які значно меншою мірою залежать від кількості пунктів у кожній шкалі, на кшталт перевірки ретестової надійності методики [79].

4. Методика діагностики суб'єктивного відчуття самотності (шкала самотності / UCLA Loneliness Scale), розроблена Д. Расселом і М. Фергюсоном у 1978 році. Шкала самотності складається з 20 питань, спрямованих на діагностику суб'єктивного відчуття самотності та відчуття соціальної ізоляції. У роботі використано україномовну адаптацію методики з урахуванням вибірки українських жінок [27]. При обробці результатів підраховується кількість кожного з варіантів відповідей, при цьому сума відповідей “часто” множиться на три, “іноді” – на два, “рідко” – на один і “ніколи” – на 0. На основі суми отриманих результатів виокремлюють 3 рівні самотності: високий (від 40 до 60 балів), середній (від 20 до 40 балів) та низький (від 0 до 20 балів).

В ході роботи було проведено оцінку внутрішньої надійності опитувальника методики UCLA за коефіцієнтом альфа Кронбаха та перевірку гіпотези на узгодженість шкали з нормальним розподілом за критерієм Шапіро-Вілка. Отриманий коефіцієнт альфа Кронбаха показує високу внутрішню узгодженість питань методики (Cronbach's $\alpha = 0,915$), проте неузгодженість шкали самотності з нормальним розподілом ($p < 0.05$).

5. “Опитувальник оцінки стосунків” RAQ (The Relational Assessment Questionnaire) В. Снелла та Ф. Фінні використовують як спосіб діагностики загального рівня задоволеності близькими стосунками. У роботі використано україномовну адаптацію А. Магоцької. Методика складається з 30 тверджень, які розподілені за трьома шкалами:

- Оцінка стосунків – тенденція людини до позитивної оцінки ставлення до себе як партнера в інтимних стосунках; діагностика самопочуття у взаємовідносинах;
- Депресія в стосунках – тенденція людини до негативної оцінки власного потенціалу у взаємовідносинах та переживання почуття пригніченості щодо своєї здатності будувати близькі стосунки;
- Зануреність у стосунки – схильність людини бути поглиненою та одержимою думками про власні інтимні стосунки із тенденцією надавати їм більшого значення, аніж іншим аспектам свого життя [98].

Відповіді на запитання оцінюються за п’ятибальною шкалою Лайкерта. При підрахунку балів звертають увагу на те, що п’ять пунктів опитувальника зворотно закодовані.

Було проведено перевірку гіпотези про узгодженість шкал опитувальника RAQ з нормальним розподілом за критерієм Шапіро-Вілка. Шкала методики “Зануреність в стосунки” узгоджується з нормальним розподілом (Shapiro-Wilk $W = 0.987$; $p = 0.789$), у той час як шкали “Оцінка стосунків” та “Депресія в стосунках” виявилися неузгодженими, спростовуючи нульову гіпотезу про нормальний розподіл ($p < 0.05$).

Також було проведено оцінку внутрішньої надійності опитувальника RAQ на основі коефіцієнта альфа Кронбаха. Незважаючи на те, що показник альфа Кронбаха за шкалою “Оцінка стосунків” виявився середнім, проте допустимим, показники за іншими шкалами “Депресія в стосунках” та “Зануреність в стосунки” сягнули 0.868 та 0.819 відповідно, що свідчить

про добру узгодженість тверджень всередині цих шкал та загалом, про достатню надійність методики. Показники внутрішньої узгодженості тверджень шкал україномовної адаптації методики RAQ за коефіцієнтом альфа Кронбаха подано на табл. 2.2.3.

Таблиця 2.2.3.

Показники внутрішньої узгодженості тверджень опитувальника RAQ за коефіцієнтом альфа Кронбаха

Назва шкали	Показник Cronbach's alpha (α)
Оцінка стосунків	$\alpha = 0.604$
Депресія в стосунках	$\alpha = 0.868$
Зануреність в стосунки	$\alpha = 0.819$

6. Математико-статистичне оброблення даних. Усі отримані дані були статистично опрацьовані за допомогою програми Jamovi версії 1.6.23 із залученням методу описової статистики для виявлення середніх показників та стандартних відхилень за шкалами обраних методик у жінок досліджуваної вибірки та порівняння їх між групами респонденток з урахуванням шлюбно-сімейного статусу з метою встановлення рівня значущості відмінностей діагностичних ознак за допомогою U-критерію Манна-Уїтні. Також останній критерій було використано для перевірки перших двох гіпотез дослідження. Усі шкали були перевірені на узгодженість з нормальним розподілом на основі критерію Шапіро-Вілка. Відповідно до цього, з метою виявлення зв'язків між обраними методиками, які оцінюють схожі теоретичні конструкти, було проведено кореляційний аналіз з використанням критерію Пірсона для шкал, узгоджених з нормальним розподілом, та кореляційний аналіз за методом Спірмена – для неузгоджених шкал. Також було проведено факторний аналіз з метою

розкриття факторної структури психологічних особливостей ставлення до власної жіночої сексуальності в контексті різних типів прив'язаності, виявлення прихованих змінних та перевірки гіпотези № 3 з використанням методу Principal axis та ротації за методом Varimax, критерію Кайзера-Мейєра-Олкіна для перевірки адекватності вибірки та графічного критерію “кам'янистого осипу”. Результати емпіричного дослідження окреслено у розділі III.

Висновки до розділу II

1. Досліджувана вибірка є однорідною (за статтю, за наявністю досвіду сексуальних та емоційних стосунків у парі) та має достатній обсяг (56 осіб). Вибірка представлена двома групами дорослих жінок за критерієм наявності / відсутності шлюбного партнера: одружені (жінки, що перебувають в офіційному чи цивільному шлюбі на момент дослідження) та самотні (жінки, що не мають шлюбного партнера). За віковим критерієм вибірка представлена трьома групами досліджуваних у віковому діапазоні від 18 до 49 років. Обмеження досліджених віковою межею у 49 років пов'язано зі змінами в організмі жінок на гормональному рівні з настанням менопаузи, що впливає на зниження їхнього інтересу до сексуальної сфери життя.

2. У роботі обрано методи, які найбільш коректно обслуговують цілі та завдання дослідження, а також дають змогу виявити комплексну картину ставлення жінок до власної сексуальності із різним типом прив'язаності з урахуванням шлюбно-сімейного статусу шляхом виявлення особливостей їхньої сексуальної сфери, індивідуально-психологічних характеристик, оцінки себе в інтимних стосунках та діагностики суб'єктивного переживання самотності.

РОЗДІЛ ІІІ

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАВЛЕННЯ ДО ВЛАСНОЇ СЕКСУАЛЬНОСТІ У ЖІНОК ІЗ РІЗНИМ ТИПОМ ПРИВ'ЯЗАНОСТІ

3.1. Порівняльна характеристика самотніх та одружених жінок за домінуючим типом прив'язаності

Варто зазначити, що при виявленні типу прив'язаності в жінок досліджуваної вибірки, ми спиралися на твердження сучасної американської психологині Е. Джилетт про те, що у кожної людини різні типи прив'язаності виявлені певною мірою, при цьому зазвичай домінуючим є один з типів прив'язаності, що впливає на різні сфери її життя [69].

На основі методики “Тест на визначення якості прив'язаності” Ч. Карвера (MAQ) в україномовній адаптації І. Семків було виявлено спільні тенденції щодо рівня вираженості якостей прив'язаності у самотніх та одружених представниць досліджуваної жіночої популяції за допомогою методу описової статистики. Також за допомогою U-критерію Манна-Уїтні було здійснено перевірку гіпотези № 1 щодо більшої вираженості певних якостей прив'язаності за критерієм наявності шлюбного партнера, а саме: а) в одружених жінок безпечний тип прив'язаності є більш вираженим, ніж у самотніх респонденток; б) в самотніх жінок уникаючий тип прив'язаності є більш вираженим порівняно з одруженими представницями вибірки. За результатами аналізу, що ілюструє таблиця 3.1.1, виявлено, що відсутні значні розбіжності за рівнем вираженості безпечного та уникаючого типів прив'язаності в обох жіночих групах ($U, p < 0.05$). Аналіз середніх значень

за показниками в обох підвбірках демонструє лише незначні відхилення, вказуючи на те, що наша гіпотеза № 1 спростовується.

Отже, у типових респонденток, незважаючи на критерій наявності або відсутності шлюбного партнера, домінують такі якості прив'язаності як “Безпека” та “Уникнення”, що відповідають безпечному та уникаючому типам прив'язаності. Детальний порівняльний аналіз отриманих даних на основі груп самотніх та одружених жінок за всіма шкалами методики MAQ подано на рис. 3.1.1 та в додатку Б.

Таблиця 3.1.1.

Оцінка достовірності різниці у вираженості безпечного та уникаючого типів прив'язаності у самотніх та одружених жінок

	Самотні		Одружені		Достовірність різниці	
	Середнє значення	Ст. відхилення	Середнє значення	Ст. відхилення	U Манна-Уїтні	p
Безпека	9.68	1.63	9.54	1.85	335	0.386
Уникнення	9.16	2.52	9.35	2.79	345	0.552

На основі отриманих даних за методикою MAQ здійснено розподіл самотніх та одружених груп жінок за домінуючим типом прив'язаності. Розподіл вибірки самотніх та одружених жінок за домінуючим типом прив'язаності зображено на рис. 3.1.2 та рис. 3.1.3 відповідно.

У групі самотніх жінок більше половини жінок (52.6%) мають безпечний тип прив'язаності, частка жінок з уникаючим типом прив'язаності складає 42.1%, і лише у 5.3% респонденток виявлено тривожно-амбівалентний тип прив'язаності. Домінування боязливого типу прив'язаності не характерно для самотніх жінок досліджуваної вибірки.

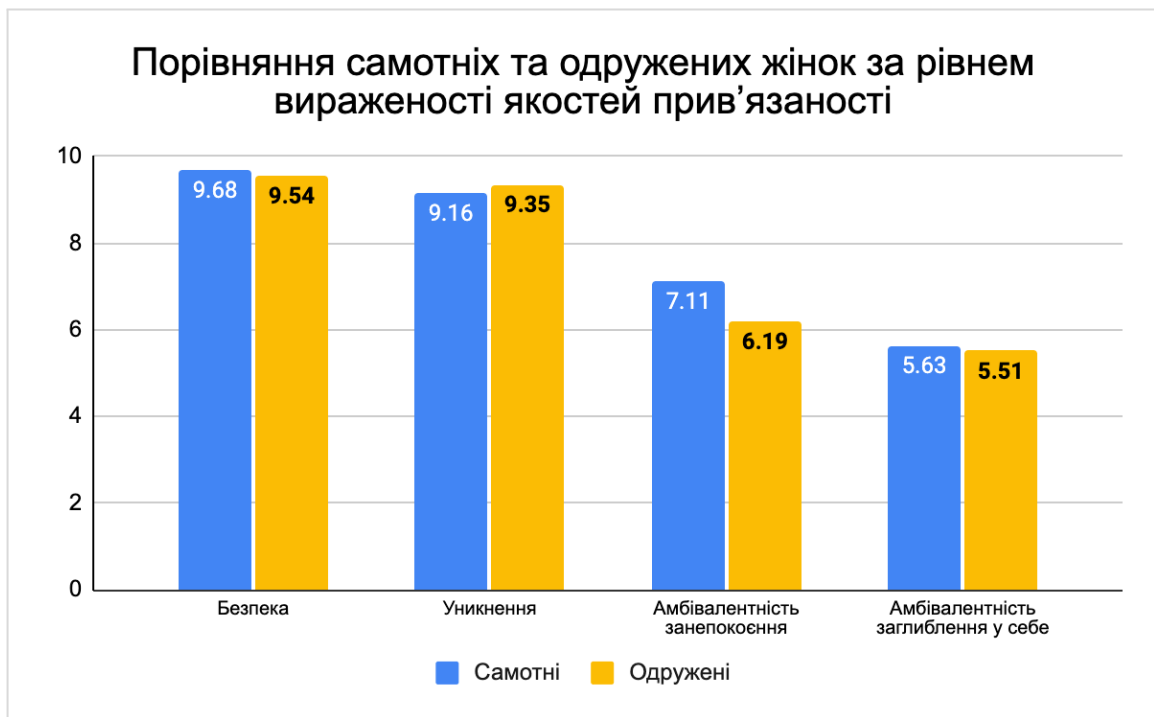

Рис. 3.1.1. Порівняння середнього рівня вираженості якостей прив'язаності у самотніх та одружених жінок за шкалами методики MAQ

У групі одружених жінок домінують безпечний та уникаючий тип прив'язаності (51.4% та 45.9% респонденток відповідно). Частка жінок із тривожно-амбівалентним типом прив'язаності складає 2.7%. Як і серед самотніх респонденток, так і в групі одружених жінок, не виявлено домінування боязливого типу прив'язаності.

Результати розподілу досліджуваної вибірки за типом прив'язаності частково узгоджуються з даними, наведеними в роботі А. Лівайна та Р. С. Ф. Хеллер [83], згідно з якими домінуючим є безпечний тип прив'язаності (50%), уникаючий складає 25%, тривожно-амбівалентний – 20% та боязливий представлений лише у 5% популяції. У досліджуваній жіночій популяції зберігається схожа тенденція з домінуванням безпечного типу та серед ненадійних типів прив'язаності – уникаючого. Також найменш представленим у популяції згідно з дослідженням А. Лівайна та Р. С. Ф. Хеллер є боязливий тип прив'язаності, що у нашій роботі не виявився домінуючим в жодній з респонденток.

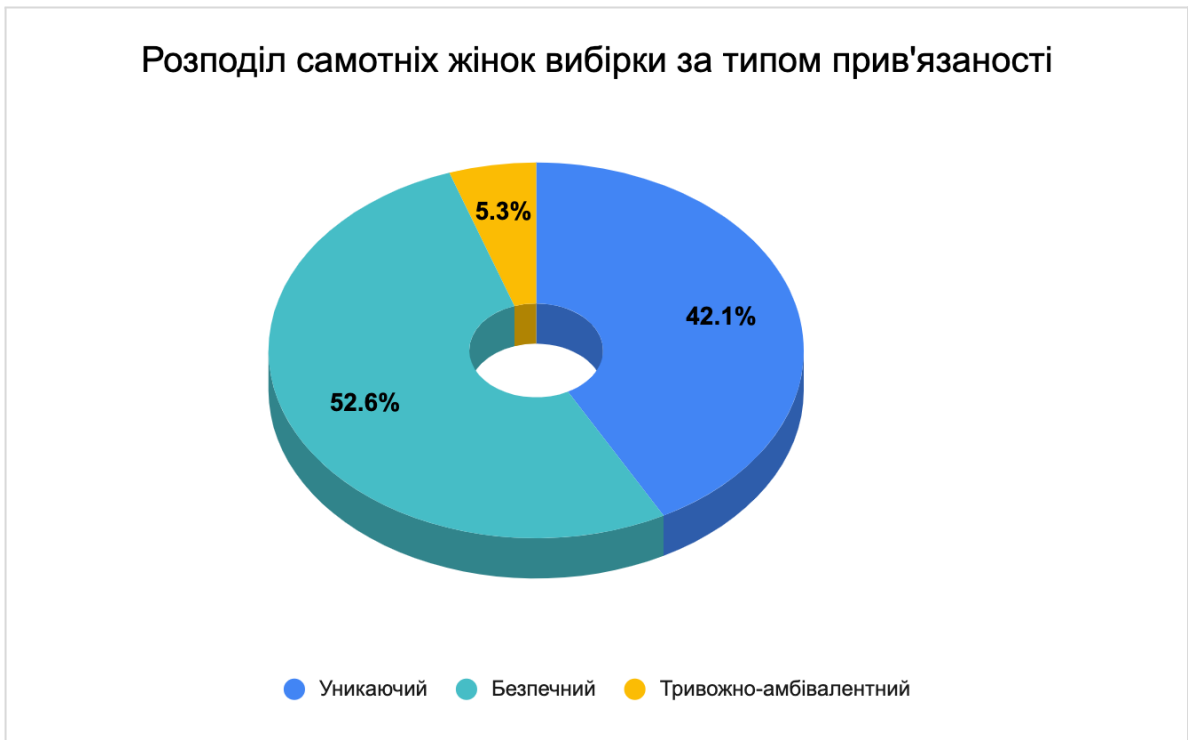

Рис. 3.1.2. Розподіл самотніх жінок вибірки за домінуючим типом прив'язаності (на основі методики MAQ)

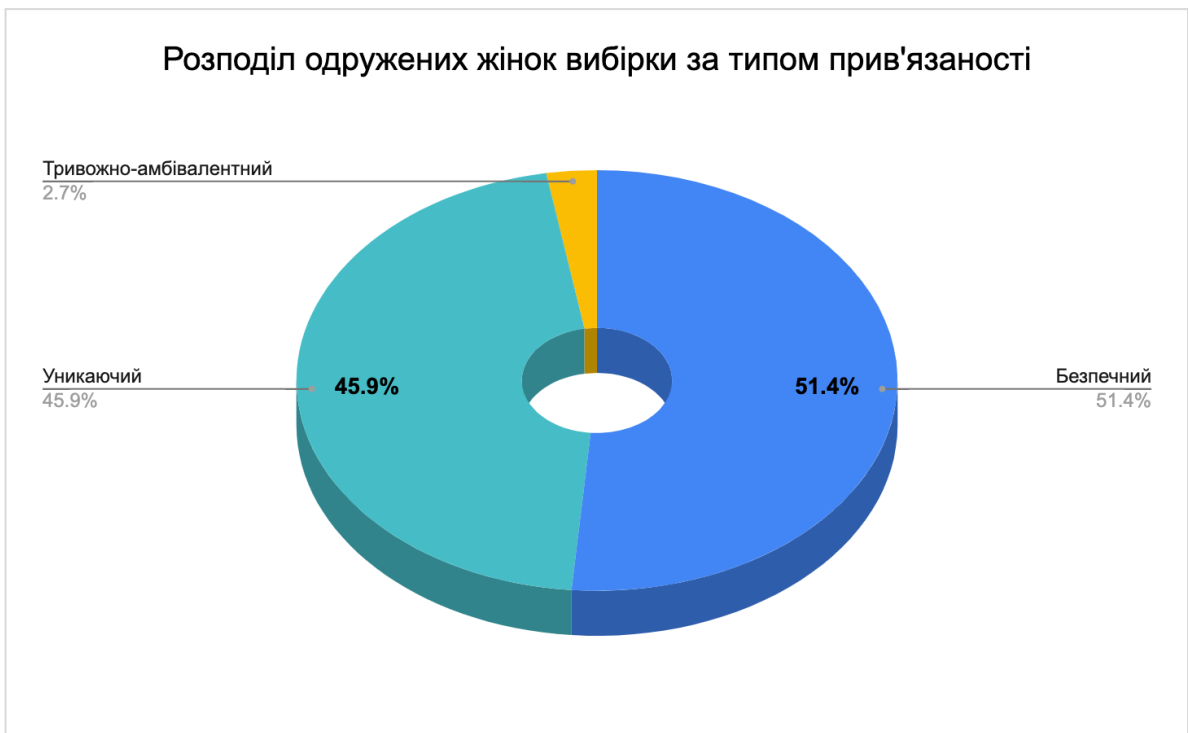

Рис. 3.1.3. Розподіл вибірки одружених жінок вибірки за домінуючим типом прив'язаності (на основі методики MAQ)

Серед групи одружених жінок вибірки було здійснено аналіз рівня вираженості якостей прив'язаності в залежності від тривалості їхнього шлюбу. На рис. 3.1.4 прослідковується тенденція до виявлення ненадійних типів прив'язаності (уникаючого, тривожно-амбівалентного та боязливого) на основі відповідних якостей “Уникнення”, “Амбівалентність занепокоєння” та “Амбівалентність заглиблення у себе” для жінок, що перебувають у шлюбі більше 7 років з домінуючим уникаючим типом. Разом з тим, безпечний тип прив'язаності більше характерний для респонденток, що перебувають у шлюбі від 1 до 7 років.

Отримані результати узгоджуються з висновками, окресленими в іншому психологічному дослідженні з дотичною проблематикою на основі вибірки україномовної популяції, що також виявляють домінування уникаючого типу прив'язаності у партнерів з середньою тривалістю шлюбу (від 6 до 14 років) [8].

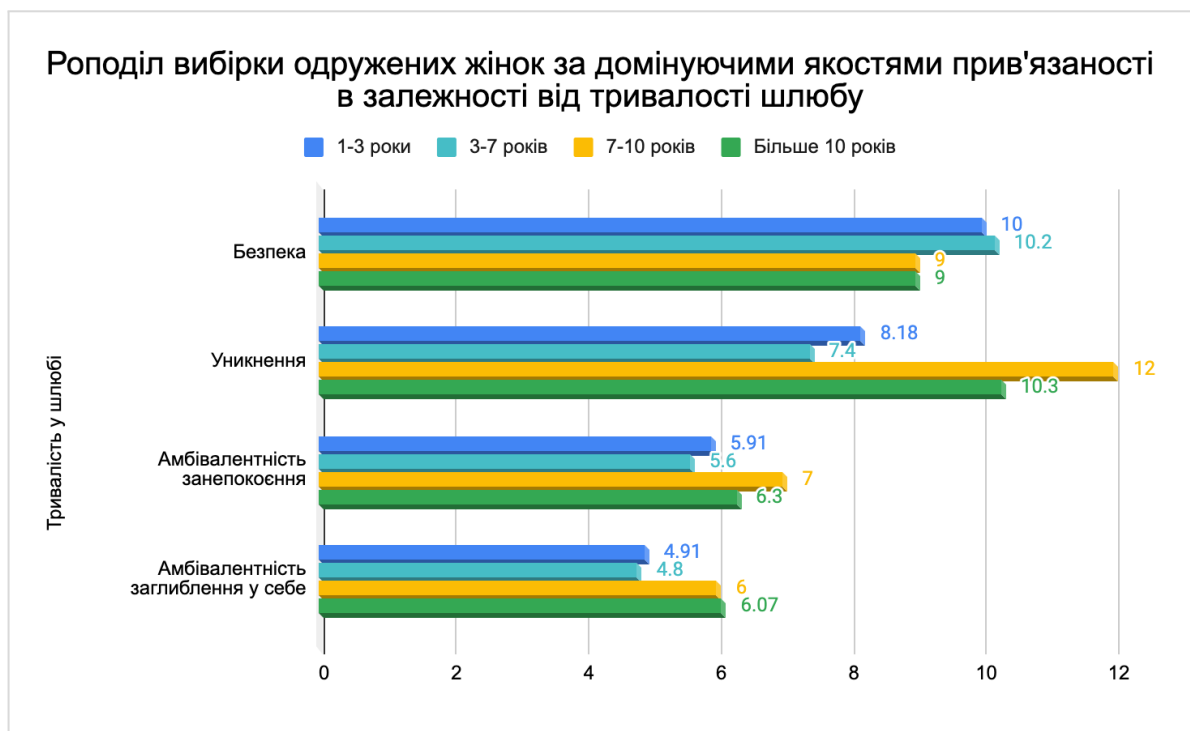

Рис. 3.1.4. Розподіл вибірки одружених жінок за домінуючими якостями прив'язаності в залежності від тривалості шлюбу за відповідними шкалами методики МАQ

3.2. Психологічні тенденції, що впливають на ставлення до власної сексуальності у жінок досліджуваної вибірки

За результатами проведеного аналізу на основі методики “Багатовимірний опитувальник сексуальності MSQ В. Снелла, Т. Фішера та Е. Волтерса” (в україномовній адаптації А. Широкої та Т. Завади) як самотні, так і одружені жінки виявляють схожі психологічні тенденції щодо ставлення до власної сексуальності. За допомогою методу описової статистики виявлено, що типові представниці досліджуваної вибірки демонструють найвищі показники за шкалами “Сексуальне самоусвідомлення” (19.2) та “Інтернальний сексуальний контроль” (19), що свідчить про їхній високий рівень саморефлексії щодо різних аспектів своєї сексуальності, а також про їхню впевненість у тому, що вони самі відповідальні за свою сексуальну сферу життя.

Отримані результати за вищезазначеними шкалами також узгоджуються з високими показниками за шкалами “Сексуальна впевненість” (18.5) та “Сексуальна асертивність” (18.6), що характеризує жінок досліджуваної вибірки як схильних позитивно оцінювати свою здатність до сексуальних стосунків та демонструвати асертивність – незалежно діяти та відстоювати власні кордони щодо сексуальної сфери свого життя. Типові представниці вибірки мотивовані мати сексуальні стосунки та спрямовані на отримання сексуального задоволення. При цьому, сексуальна сфера не є найбільш важливою у житті досліджуваних жінок та поглинає лише частину їхніх інтересів, про що свідчать невисокі показники за шкалою “Сексуальна одержимість” (9.57).

Невисокі показники за шкалами “Сексуальний моніторинг” (7.77) та “Екстернальний сексуальний контроль” (8.27) порівняно із значно вищими показниками за шкалою “Інтернальний сексуальний контроль” (19)

характеризують представниць вибірки як більше схильних до внутрішньої оцінки власної сексуальності незалежно від думок інших. Разом з тим, жінкам досліджуваної вибірки властиве переживання занепокоєння, тривоги та страху щодо сексуальних аспектів свого життя, про що свідчать незначні показники за шкалами “Сексуальна депресія” (8.34), “Сексуальна тривога” (10.8) та “Страх сексуальних стосунків” (8.29). Отже, з огляду на отримані результати за іншими шкалами, ставлення типових представниць вибірки до власної сексуальності можна охарактеризувати як більшою мірою позитивне із наявністю певних негативних переживань щодо сексуальної сфери свого життя. Детальний аналіз отриманих даних за результатами методики MSQ-UA надано у додатку В.

Незважаючи на спільні психологічні тенденції сексуальності варто зазначити певні відмінності у ставленні до власної сексуальності у самотніх та одружених жінок. На рис. 3.2.1 подано розподіл вибірки за критерієм наявності шлюбного партнера за результатами аналізу методики MSQ-UA.

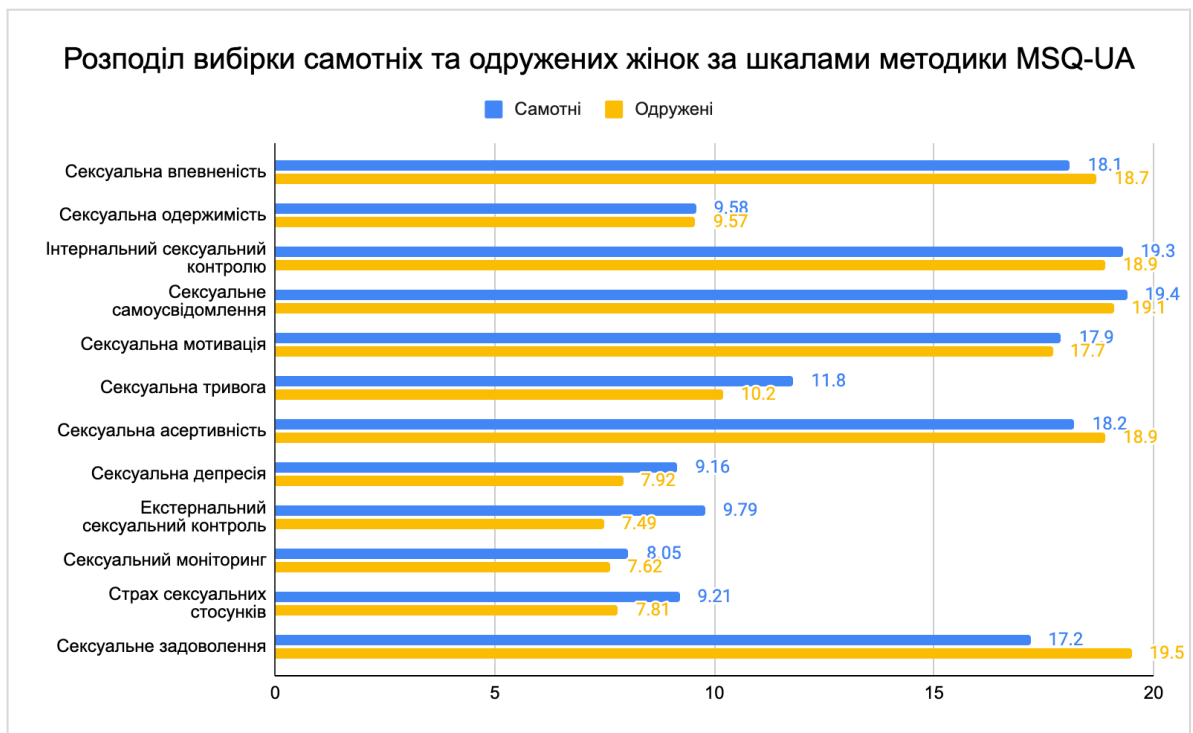

Рис. 3.2.1. Розподіл вибірки самотніх та одружених жінок за шкалами методики MSQ-UA

Як бачимо, самотні жінки дещо менш сексуально асертивні (18.2 порівняно з 18.9 балами в одружених за відповідною шкалою) та виявляють тенденцію менш позитивно оцінювати свою власну сексуальність (18.1 порівняно з 18.7 балами в одружених жінок за шкалою “Сексуальна впевненість”).

Самотнім жінкам більше властива сексуальна тривога та депресія (11.8 порівняно з 10.2 балами за шкалою “Сексуальна тривога” та 9.16 порівняно з 7.92 балами за шкалою “Сексуальна депресія”), а також вони більше за одружених респонденток бояться вступати в інтимні стосунки (9.21 порівняно з 7.81 балами за шкалою “Страх сексуальних стосунків”).

Також варто відмітити більшу схильність самотніх представниць вибірки до зовнішньої оцінки власної сексуальності, про що свідчать вищі показники за шкалою “Екстернальний сексуальний контроль” порівняно з одруженими представницями вибірки (9.79 порівняно з 7.49 балами в одружених жінок).

Найбільш виразну відмінність ілюструють отримані показники за шкалою “Сексуальне задоволення” – 17.2 порівняно з 19.5 балів у одружених жінок. Це може свідчити про те, що жінки у яких є шлюбний партнер мають більш регулярні сексуальні стосунки, відчують себе безпечніше у сексуальній сфері життя та схильні отримувати більше задоволення від сексу.

Тим не менш, незважаючи на більш виявлену схильність самотніх жінок ставитися до власної сексуальності з меншою впевненістю та виявляти більш виражений страх, тривогу та пригніченість щодо сексуальної сфери свого життя, ця різниця у показниках за відповідними шкалами незначна та не може суттєво вплинути на виявлені загальні психологічні тенденції, властиві обом жіночим групам.

Також було здійснено порівняльний аналіз психологічних тенденцій, що впливають на ставлення до власної сексуальності, у типових представниць вибірки із певним домінуючим типом прив’язаності,

виявленим на основі діагностики за методикою MAQ, результати якої окреслено у розділі 3.1. На рис. 3.2.1 подано розподіл досліджуваної жіночої вибірки за критерієм домінуючого типу прив'язаності – безпечного, унікаючого та тривожно-амбівалентного – на основі показників середнього значення за всіма 12-ма шкалами опитувальника MSQ-UA.

За результатами аналізу, жінки із безпечним типом прив'язаності демонструють більш позитивне ставлення до власної сексуальності порівняно із респондентками, в яких домінує унікаючий тип прив'язаності. Типові представниці вибірки із безпечним типом прив'язаності більш сексуально впевнені порівняно із жінками, у яких виявлено унікаючий тип прив'язаності. Також вони більш мотивовані вступати у сексуальні стосунки та схильні отримувати від них більше задоволення, аніж жінки із унікаючим типом прив'язаності. Про більш позитивне ставлення до власної сексуальності у типових представниць вибірки із домінуючим безпечним типом прив'язаності також свідчать нижчі показники, що вимірюють наявність негативних переживань, пов'язаних із сексуальною сферою життя (за шкалами “Сексуальна тривога”, “Сексуальна депресія” та “Страх сексуальних стосунків”).

Респондентки з унікаючим типом прив'язаності виявили найнижчі показники за шкалою “Сексуальна мотивація” порівняно з жінками з іншими типами прив'язаності, що узгоджується з результатами англомовних психологічних досліджень, у центрі уваги яких вивчення сексуальності в аспекті теорії прив'язаності – жінки з унікаючим типом прив'язаності виявляють менше бажання залучатися у сексуальні стосунки [47, 50], що можна пояснити їхньою загальною тенденцією уникати психологічної близькості та більше уваги зосереджувати на інших аспектах життя поза межами стосунків [69].

Жінки із тривожно-амбівалентним типом прив'язаності демонструють протирічливе ставлення до власної сексуальності – з одного боку, вони мають найвищі показники за шкалами “Сексуальна впевненість” та

“Сексуальна асертивність”, є найбільш мотивованими вступати у сексуальні стосунки, відчувають лише незначний рівень страху (найвищі показники за шкалою “Сексуальна мотивація” та найнижчі з трьох порівнюваних типів прив’язаності за шкалою “Страх сексуальних стосунків”) та виявляють тенденцію до отримання найбільшого задоволення в сексуальних стосунках порівняно з жінками із іншими типами прив’язаності. Разом з тим, їм властивий дещо вищий рівень тривоги щодо сексуальної сфери свого життя, а також жінки із тривожно-амбівалентним типом прив’язаності демонструють значну розбіжність у показниках за шкалою “Сексуальна одержимість” порівняно з іншими респондентками (17 балів проти 9.17 у жінок із безпечним типом прив’язаності та 9.44 бали з унікаючим), що свідчить про таку негативну тенденцію як наявність нав’язливих думок щодо сексуальної сфери свого життя та високий рівень занепокоєння щодо різних аспектів власної сексуальності. Отримані результати узгоджуються із психологічними особливостями людей із відповідним типом прив’язаності, окресленими в наукових дослідженнях, що вказують на схильність осіб з домінуючою тривожною прив’язаністю мати високі потреби в інтимних зв’язках та частіше погоджуватися на сексуальні стосунки через страх відторгнення їхнім партнером [64, 68], а також виявляти одержимість у власних близьких стосунках, зокрема у сексуальній сфері, разом з високим рівнем сексуального потягу та зацікавленості у сексі [72]. Таким чином, найвищий рівень сексуальної тривоги разом з найвищими показниками сексуальної мотивації у жінок з цим типом прив’язаності узгоджується з результатами інших емпіричних досліджень, що вказують на тенденцію зростання бажання сексуального контакту у цієї категорії жінок саме в моменти відчуття занепокоєння та небезпеки у близьких стосунках [59]. Отже, основною мотивацією їхнього залучення у сексуальні стосунки можна передусім, вважати прагнення отримання підтвердження свого статусу як коханої у близьких стосунках.

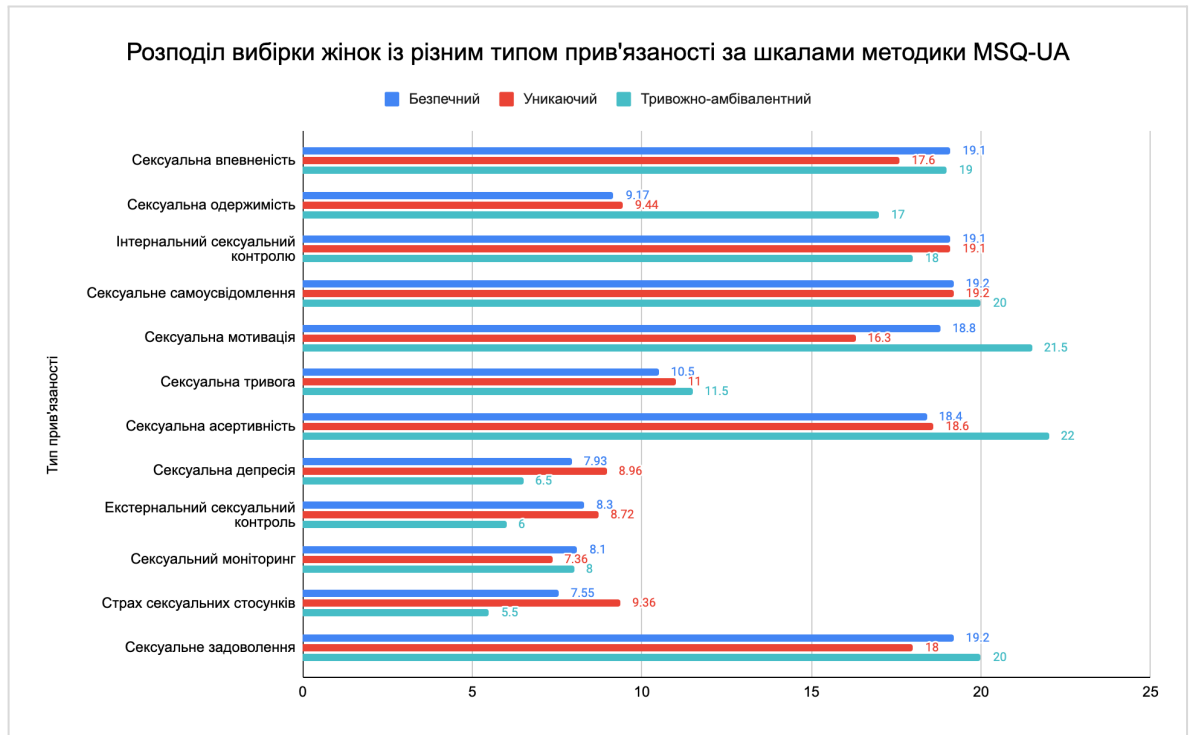

Рис. 3.2.2. Розподіл вибірки жінок із різними типами прив'язаності за шкалами методики MSQ-UA

При порівнянні психологічних тенденцій, що впливають на ставлення до власної сексуальності в самотніх та одружених жінок із безпечним та унікаючим типом прив'язаності як найбільш поширених типів прив'язаності в досліджуваній популяції, виявлено, що найбільш позитивно оцінюють себе в цьому аспекті група одружених респонденток, в яких найвищі показники за шкалою “Безпека” за методикою MAQ. Рис. 3.2.3 ілюструє, що типові представниці групи одружених жінок із безпечним типом прив'язаності мають найвищі показники за шкалами “Сексуальна впевненість” та “Сексуальна асертивність”, також вони найбільш мотивовані вступати у сексуальні стосунки та демонструють найвищі показники за шкалою “Сексуальне задоволення” порівняно з жінками інших груп. Також одружені жінки із безпечним типом прив'язаності менше схильні до негативних переживань, пов'язаних із сексуальною сферою життя, про що свідчать найнижчі показники в цієї групи респонденток за шкалами “Сексуальна депресія” та “Страх сексуальних стосунків” та

незначні показники за шкалою “Сексуальна тривога” майже на рівні з одруженими жінками унікаючого типу прив’язаності.

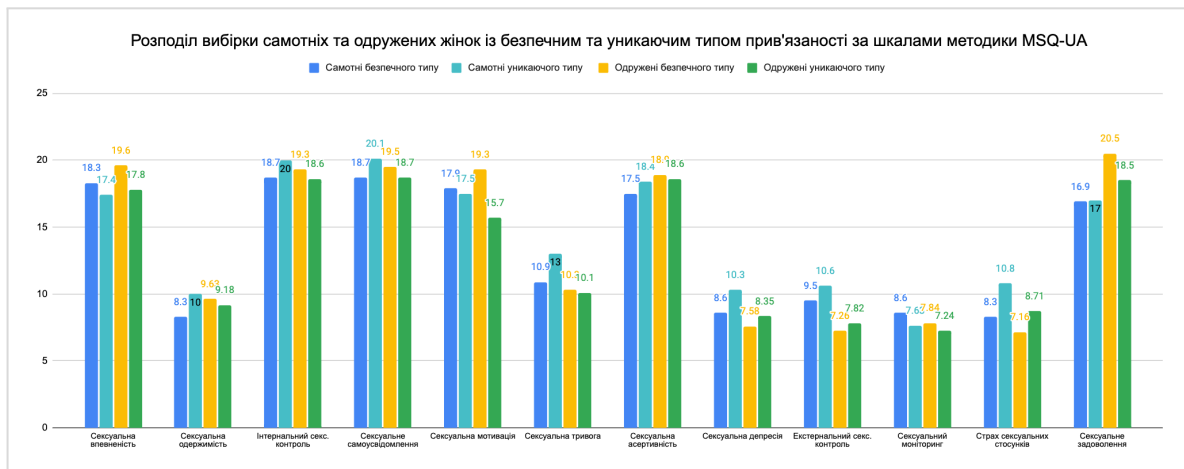

Рис. 3.2.3. Розподіл вибірки самотніх та одружених жінок із безпечним та унікаючим типом прив’язаності за шкалами методики MSQ-UA

3.3. Індивідуально-психологічні особливості жінок досліджуваної вибірки

На основі методики ТІРІ “Короткий п’ятифакторний опитувальник рис особистості”, розробленої С. Гослінгом, П. Ренфру і В. Свонном в україномовній адаптації М. Кліманської та І. Галецької (ТІРІ-UKR), було здійснено аналіз індивідуально-психологічних особливостей жінок досліджуваної вибірки, що враховують показники за шкалами “Екстраверсія (vs Інтроверсія)”, “Дружелюбність”, “Добросовісність”, “Емоційна стабільність (vs Нейротизм)”, “Відкритість новому досвіду”.

У роботі здійснено порівняльний аналіз показників досліджуваної вибірки жінок за результатами опитувальника ТІРІ-UKR в його українській адаптації та показників жіночої вибірки різних етнічних груп на основі оригінальної версії опитувальника, наведених у дослідженні С. Гослінга, П. Ренфру і В. Свонна 2003 р. [70]. Деталі порівняльного аналізу показників

обох жіночих вибірок за допомогою методу описової статистики подано у таблиці 3.3.1 та на рис. 3.3.1.

Таблиця 3.3.1.

Показники середнього значення та стандартного відхилення досліджуваної вибірки та нормативи для жіночої групи на основі опитувальника ТІРІ

Показники жінок досліджуваної вибірки (N = 44)						Жіночі нормативи за ТІРІ (N = 1173)				
	E ¹	A	C	ES	O	E	A	C	ES	O
Середнє значення	4.74	2.88	4.86	4.22	5.38	4.54	5.32	5.51	4.66	5.4
Ст. відх.	1.21	1.13	1.17	1.28	1.23	1.47	1.11	1.11	1.45	1.06

Як ілюструє рис. 3.3.1, показники в обох жіночих вибірках демонструють спільні психологічні тенденції за чотирма шкалами (“Екстраверсія”, “Добросовісність”, “Емоційна стабільність” та “Відкритість новому досвіду”), проте різняться за шкалою “Дружелюбність” (2.88 бали у жінок досліджуваної вибірки порівняно з 5.32 у представниць нормативної групи). На основі отриманих результатів можна зробити висновок, що самотні та одружені жінки досліджуваної вибірки з різними типами прив’язаності егоцентричні та мають більшу схильність до конкурентного ставлення порівняно з нормативними показниками, наведеними в роботі С. Гослінга, П. Ренфру і В. Свонна.

¹ Примітка. E, Екстраверсія (Extraversion); A, Дружелюбність (Agreeableness); C, Добросовісність (Conscientiousness); ES, Емоційна стабільність (Emotional Stability); O, Відкритість новому досвіду (Openness).

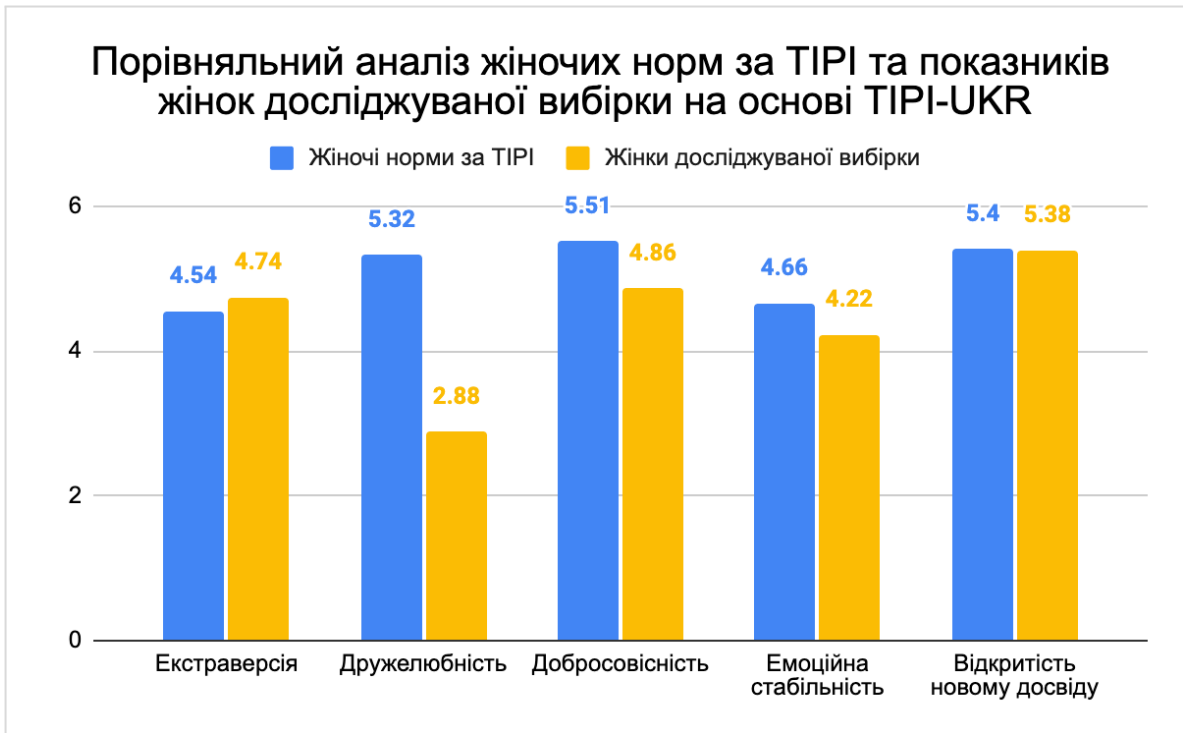

Рис. 3.3.1. Порівняльний аналіз жіночих норм за опитувальником рис особистості TIPI та показників жінок досліджуваної вибірки на основі адаптованої методики TIPI-UKR

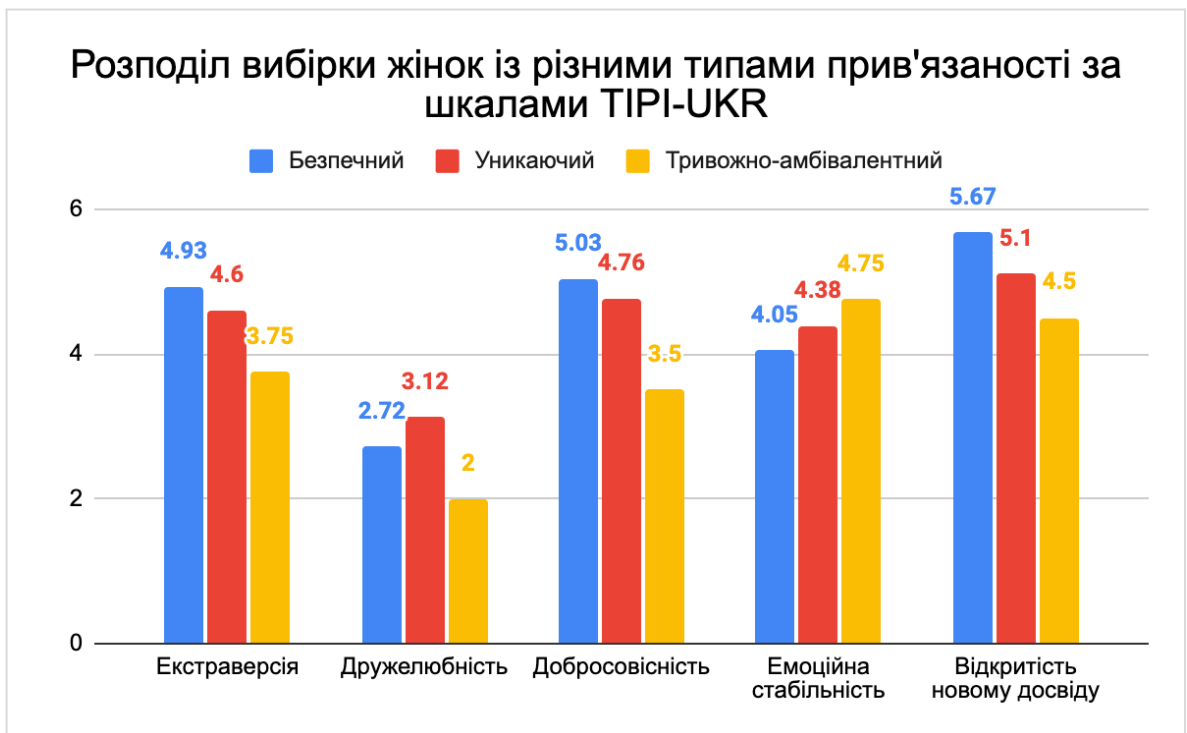

Рис. 3.3.2. Розподіл вибірки жінок із різними типами прив'язаності за шкалами TIPI-UKR

Результати порівняльного аналізу індивідуально-психологічних особливостей жінок досліджуваної вибірки за типом прив'язаності подано на рис. 3.3.2. Типові представниці вибірки з безпечним типом прив'язаності мають найвищі показники за шкалами “Екстраверсія” та “Відкритість новому досвіду”, що характеризує їх як найбільш відкритих до нових контактів, енергійних, товариських, схильних до переживання позитивних емоцій, з тенденцією до позитивної оцінки власного життєвого досвіду та толерантністю до нового. Також респондентки з безпечним типом прив'язаності отримали найвищі показники за шкалою “Добросовісність”, що свідчить про їхню більшу розсудливість, відповідальність та надійність порівняно з жінками із ненадійними типами прив'язаності.

Жінки з унікаючим типом прив'язаності отримали найвищі показники за шкалою “Дружелюбність”, що характеризує їх як менш егоцентричних та менш схильних до конкурентного ставлення порівняно з респондентами з безпечним та тривожно-амбівалентним типами прив'язаності.

Респондентки з тривожно-амбівалентним типом прив'язаності отримали найнижчі показники за шкалою “Екстраверсія” та “Відкритість новому досвіду”, що свідчить про їхню схильність до сором'язливості, песимістичність та уникнення соціальних контактів, а також більший прагматизм та недовіру до нового порівняно з іншими представницями вибірки з безпечним та унікаючим типом прив'язаності. Також вони виявили найменший рівень дружелюбності та добросовісності, що свідчить про їхній егоцентризм та більшу схильність до гедонізму, імпульсивності та спонтанності в діях. Разом з тим, вони виявили дещо вищі показники за шкалою “Емоційна стабільність”, демонструючи кращу схильність до емоційної саморегуляції порівняно з представницями інших типів прив'язаності. Більш детально порівняльний аналіз показників жінок із різними типами прив'язаності за шкалами ТІРІ-УКР подано в додатку Д.

При порівнянні вибірки жінок із безпечним та уникаючим типом прив'язаності як найбільш домінуючих за критерієм наявності шлюбного партнера не зафіксовано вагомої розбіжності у показниках між різними групами жінок за шкалами ТІРІ-UKR. Більш детально результати порівняльного аналізу подано на рис. 3.3.3 та в додатку Д.

На основі отриманих показників, одружені жінки безпечного типу виявилися групою респонденток із найвищим рівнем екстраверсії, добросовісності та відкритості до нового досвіду, але при цьому найбільш схильними до конкурентного ставлення та егоцентризму порівняно з представницями інших груп. Висока відкритість досвіду свідчить про наявність позитивної оцінки нового життєвого досвіду, креативність, нетрадиційність та незалежність суджень [79]. Це узгоджується із нашими результатами аналізу щодо виявлених психологічних тенденцій ставлення до власної сексуальності, запропонованими у розділі 3.2. Одружені жінки з безпечним типом прив'язаності найбільш позитивно оцінюють свою здатність до сексуальних стосунків та демонструють найвищий рівень сексуальної асертивності як тенденцію особистості діяти та поводитися у незалежний, самостійний спосіб стосовно власної сексуальності, а отже виявляють більшу готовність до експериментів у сексуальній сфері життя.

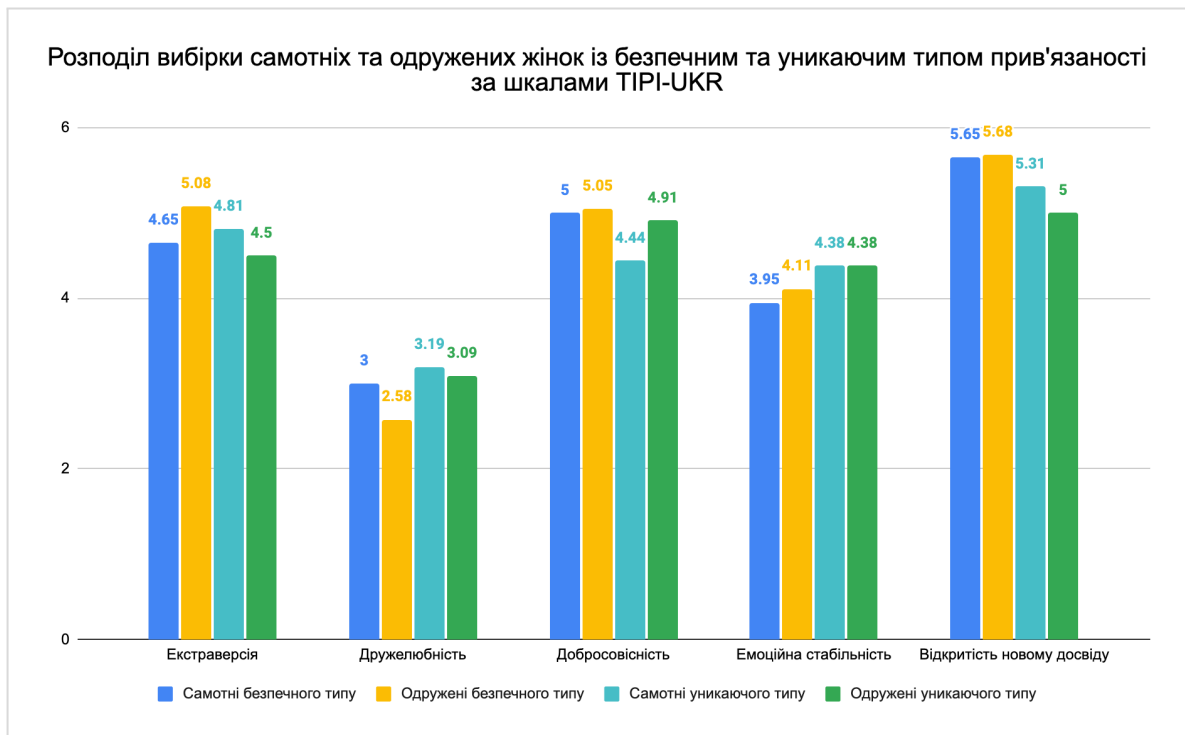

Рис. 3.3.3. Розподіл вибірки самотніх та одружених жінок із безпечним та уникаючим типом прив'язаності за шкалами TIPI-UKR

Найменша схильність до конкуренції у стосунках, що вимірює шкала “Дружелюбність” за методикою TIPI-UKR, властива самотнім жінкам з уникаючим типом прив'язаності. Також ця група жінок демонструє дещо більшу здатність до емоційної адаптації, врівноваженості та саморегуляції у разі переживання негативних емоцій, про що свідчать отримані ними вищі показники за шкалою “Емоційна стабільність” порівняно з іншими типовими представницями жінок із безпечним типом прив'язаності. Також жінки цієї групи мають високі показники за шкалою “Екстраверсія”, демонструючи активну життєву позицію, та є найбільш схильними до гедонізму й імпульсивної поведінки, про що свідчать їхні найнижчі показники за шкалою “Добросовісність” порівняно з представницями інших груп.

Більш виражений нейротизм, що пов'язаний зі схильністю до занепокоєння, сором'язливості, розгубленості, переживання страху і напруги, демонструють самотні жінки із безпечним типом прив'язаності,

про що свідчать їхні найнижчі показники за шкалою “Емоційна стабільність” порівняно з представницями інших груп.

Найнижчі показники за шкалою “Відкритість новому досвіду” серед представниць досліджуваної вибірки притаманні одруженим жінкам з унікаючим типом прив’язаності, що характеризує їх як найбільш консервативних, прагматичних та з найвищим рівнем недовіри до нового порівняно з іншими групами респонденток. Також жінки цієї групи виявили найнижчі показники за шкалою “Екстраверсія”, що свідчить про їхню схильність до уникнення соціальних активностей та меншу товариськість порівняно з типовими респондентками інших груп. Більше детально кореляцію виявлених рис особистості з психологічними тенденціями, що впливають на ставлення до власної сексуальності, буде розглянуто у розділі 3.6.

3.4. Особливості самопочуття в інтимних стосунках у самотніх та одружених жінок із різними типами прив’язаності

Під час емпіричного дослідження психологічних особливостей ставлення до власної жіночої сексуальності було здійснено порівняльний аналіз груп респонденток із трьома виявленими домінуючими типами прив’язаності щодо специфіки їхнього самопочуття у власних інтимних стосунках за шкалами методики RAQ (The Relational Assessment Questionnaire). На рис. 3.4.1 подано розподіл вибірки за типом прив’язаності на основі показників середнього значення за шкалами методики RAQ.

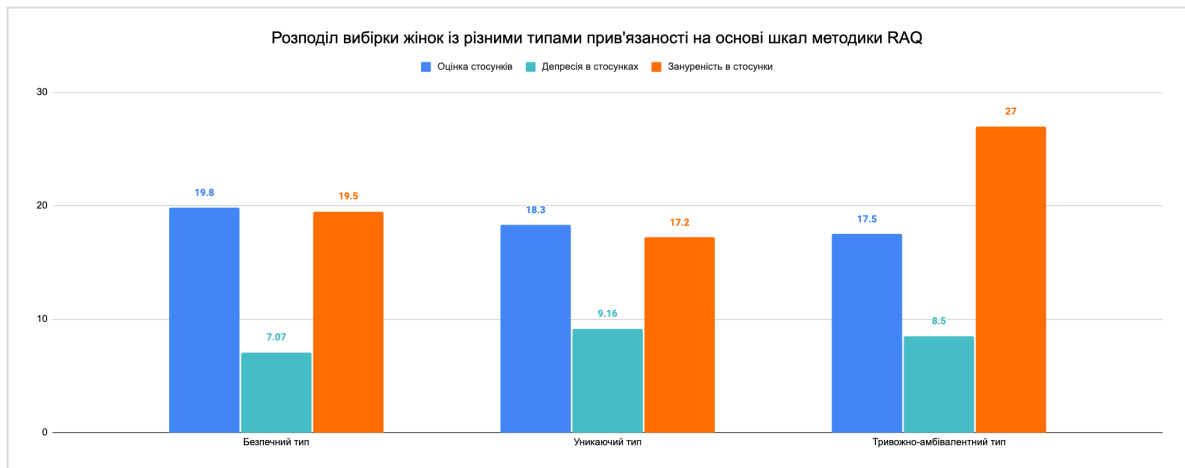

Рис. 3.4.1. Розподіл вибірки жінок з безпечним, уникаючим та тривожно-амбівалентним типом прив'язаності за шкалами методики RAQ

З огляду на результати аналізу, найвищі показники за шкалою “Оцінка стосунків”, отримали типові представниці вибірки з безпечним типом прив'язаності, що свідчить про їхню здатність найбільш позитивно та впевнено ставитися до себе як до надійних партнерок в інтимних стосунках порівняно з респондентками з ненадійними типами прив'язаності – уникаючим та тривожно-амбівалентним. Також жінки з безпечним типом прив'язаності виявили найнижчі показники за шкалою “Депресія в стосунках”, що вказує на їхню схильність радше позитивно оцінювати власний потенціал як партнерів в близьких стосунках.

Натомість, жінки з домінуючим уникаючим типом прив'язаності мають найвищі показники за шкалою “Депресія в стосунках” порівняно з типовими респондентками з іншими типами прив'язаності, що характеризує їх як схильних до переживання почуття пригніченості щодо своєї здатності будувати близькі стосунки. Також жінки з уникаючим типом прив'язаності виявили найнижчі показники за шкалою “Зануреність в стосунки” порівняно з іншими групами жінок за критерієм типу прив'язаності.

Представниці вибірки з домінуючим тривожно-амбівалентним типом прив'язаності виявили найвищі показники за шкалою “Зануреність у стосунки” з суттєвою розбіжністю в балах порівняно з жінками, що мають

безпечний та унікаючий тип прив'язаності (27 балів проти 19.5 та 17.2 відповідно), що характеризує їх як схильних бути занадто поглиненими думками про власні інтимні стосунки. Таблиця 3.5.1 ілюструє детальний опис результатів аналізу.

Отримані результати узгоджуються з висновками, окресленими в емпіричних дослідженнях схожої проблематики [72, 41] – найбільш позитивне власне самосприйняття в близьких стосунках мають респонденти з безпечним типом прив'язаності, найбільш негативне – з унікаючим. При цьому, обернений зв'язок між задоволеністю стосунками та унікаючим типом прив'язаності найбільше виражений саме у жіночій популяції [41].

Водночас, наявні паралелі щодо виявлених психологічних особливостей респонденток з тривожно-амбівалентним типом прив'язаності, які продемонстрували найбільшу схильність до одержимості власними романтичними стосунками, що також узгоджується з результатами досліджень С. Хазан і Ф. Шейвер [72].

Таблиця 3.4.1.

Показники середнього, медіани, стандартного відхилення, максимального та мінімального значень за шкалами методики RAQ у жінок із різними типами прив'язаності

	Група	Оцінка стосунків	Депресія в стосунках	Зануреність в стосунки
Середнє значення	Безпечний тип	19.8	7.07	19.5
	Унікаючий тип	18.3	9.16	17.2
	Тривожно-амбівалентний тип	17.5	8.5	27
Медіана	Безпечний тип	21	5	19
	Унікаючий тип	19	9	16

	Тривожно-амбі валентний тип	17.5	8.5	27
Ст. відхилення	Безпечний тип	3.93	7.05	6.08
	Унікаючий тип	4.05	8.13	7.76
	Тривожно-амбі валентний тип	0.707	3.54	4.24
Min	Безпечний тип	12	0	8
	Унікаючий тип	10	0	2
	Тривожно-амбі валентний тип	17	6	24
Max	Безпечний тип	25	31	28
	Унікаючий тип	24	26	34
	Тривожно-амбі валентний тип	18	11	30

За допомогою U-критерію Манна-Уїтні було здійснено перевірку гіпотези № 2 про те, що самотні жінки менше задоволені собою в близьких стосунках та більш негативно оцінюють свій потенціал як партнерок порівняно з одруженими респондентками. Дійсно, виявлено розбіжності за показниками відповідних змінних у групах самотніх та одружених жінок (U , $p < 0.05$), а саме нижчі показники за середнім значенням у самотніх жінок за шкалою “Оцінка стосунків” та вищі показники за шкалою “Депресія в стосунках”, що дає змогу спростувати нульову гіпотезу про відсутність різниці між групами. Результати аналізу подано в таблиці 3.4.2.

Таблиця 3.4.2.

Оцінка достовірності різниці у показниках методики RAQ за шкалами “Оцінка стосунків” та “Депресія в стосунках” у самотніх та одружених жінок

	Самотні		Одружені		Достовірність різниці	
	Середнє значення	Ст. відхилення	Середнє значення	Ст. відхилення	U Манна-Уїтні	p
Оцінка стосунків	17.6	3.62	19.81	3.96	229	0.033
Депресія в стосунках	11.8	8.26	6.11	6.28	191	0.004

Порівняльний аналіз особливостей самопочуття в інтимних стосунках за шкалами методики RAQ в самотніх та одружених жінок вибірки з безпечним та уникаючим типом прив’язаності надав змогу виявити наступні психологічні тенденції, графічно репрезентовані на рис. 3.4.2:

- Типові представниці одружених жінок із безпечним типом прив’язаності виявили найвищі показники за шкалою “Оцінка стосунків” та найнижчі показники із суттєвою розбіжністю від інших респонденток порівнюваних груп за шкалою “Депресія в стосунках”, демонструючи свою здатність найбільш позитивно та впевнено оцінювати себе як надійних партнерок в близьких стосунках.

- Самотні жінки з безпечним типом прив’язаності виявили найвищі показники за шкалою “Зануреність в стосунки” та найвищі показники за шкалою “Депресія в стосунках” порівняно з іншими групами респонденток, демонструючи найбільшу потребу в близьких стосунках, яка на момент дослідження не була задоволеною, і разом з тим виявляючи найбільш значне переживання почуття пригніченості щодо своєї здатності будувати близькі стосунки.

- Самотні жінки з уникаючим типом прив’язаності продемонстрували

майже однаковий рівень своєї здатності позитивно оцінювати себе як надійних партнерок в близьких стосунках та тенденцію надавати їм важливого значення (показники за шкалами “Оцінка стосунків” та “Зануреність в стосунки” мають розбіжність в один бал). При цьому, самотні жінки з унікаючим типом прив’язаності схильні відчувати більший рівень відчуття пригніченості щодо своєї здатності будувати близькі стосунки порівняно з одруженими жінками, але дещо нижчий за жінок без шлюбного партнера із безпечним типом прив’язаності. Отримані результати можна пояснити тим, що самотні жінки з унікаючим типом прив’язаності мають нижчу потребу в близьких стосунках, ніж самотні респондентки з безпечним типом прив’язаності.

●Одружені жінки з унікаючим типом прив’язаності отримали вищі показники за шкалою “Оцінка стосунків” порівняно з самотніми жінками, але дещо нижче за одружених респонденток з безпечним типом прив’язаності, що свідчить про їхню тенденцію відносно позитивно ставитися до себе як до партнерок в інтимних стосунках. При цьому, вони не настільки одержимі думками про власні близькі стосунки як самотні та одружені жінки з безпечним типом прив’язаності, що може свідчити про їхню більшу зосередженість на інших аспектах власного життя. Також типові представниці вибірки з унікаючим типом прив’язаності, що на момент дослідження перебувають у шлюбі, не виявили значної тенденції до негативної оцінки власного потенціалу у взаємовідносинах відповідно до їхніх нижчих показників за шкалою “Депресія в стосунках” порівняно з самотніми групами жінок.

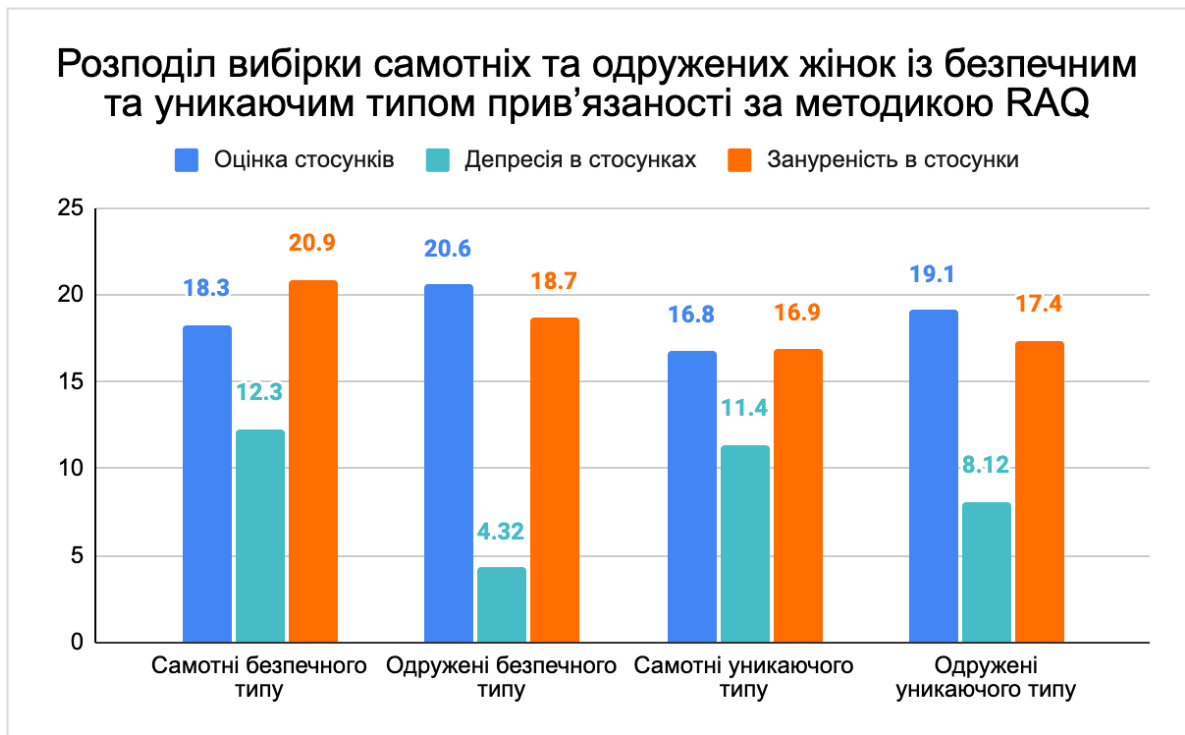

Рис. 3.4.2. Розподіл вибірки самотніх та одружених жінок з безпечним та унікаючим типом прив'язаності за шкалами методики RAQ

Детальну порівняльну характеристику показників типових представниць самотніх та одружених жінок із безпечним та унікаючим типом прив'язаності за шкалами методики RAQ подано в додатку Е.

Також було здійснено кореляційний аналіз Спірмена для встановлення взаємозв'язку між змінними обох методик. На основі кореляційного аналізу було встановлено статистично значущий прямий зв'язок між шкалою “Безпека” методики MAQ та шкалою RAQ “Зануреність в стосунки” ($r=0,268$; $p < 0.05$), а також між шкалою “Амбівалентність занепокоєння” та шкалою “Депресія в стосунках” ($r=0,350$; $p < 0.001$).

Результати кореляційного аналізу ілюструють, що надійна прив'язаність пов'язана зі збільшенням зануреності у стосунки, що відображає високе значення близькості та прагнення до неї у жінок з домінуючим безпечним типом прив'язаності. Натомість, ненадійна прив'язаність, зокрема представлена домінуючим тривожно-амбівалентним типом в жінок, позитивно корелює з посиленням відчуття пригніченості у

близьких стосунках та негативною оцінкою себе як партера. Це узгоджуються з попередньо отриманими даними про те, що жінки з ненадійними типами прив'язаності більш незадоволені собою у близьких стосунках та мають тенденцію більш негативно оцінювати свій потенціал як інтимних партнерок порівняно з жінками з безпечною прив'язаністю. Результати кореляційного аналізу подано у Додатку Ж (таблиця Ж.4).

3.5. Рівень суб'єктивного відчуття самотності у жінок із різним типом прив'язаності

На основі методики UCLA Loneliness Scale Д. Рассела і М. Фергюсона типові жінки досліджуваної вибірки демонструють відносно низький рівень суб'єктивного відчуття самотності (19.1 балів), який знаходиться майже на межі із середнім (≥ 20 балів).

При порівнянні типових представниць респонденток за типом прив'язаності на основі методу описової статистики, варто відмітити, що лише жінки із безпечним типом прив'язаності виявили низький рівень самотності (16 балів). При порівнянні отриманих середніх показників в групах досліджуваних виявлено, що типові респондентки з ненадійними типами прив'язаності демонструють середній рівень суб'єктивного відчуття самотності – межовий показник у жінок із тривожно-амбівалентним типом прив'язаності (20 балів) та найвищий (22.5 балів) у жінок з домінуючою якістю прив'язаності “Уникнення”. Рис. 3.5.1 ілюструє результати порівняльного аналізу типових представниць вибірки з безпечним, уникаючим та тривожно-амбівалентним типом прив'язаності за шкалою самотності UCLA.

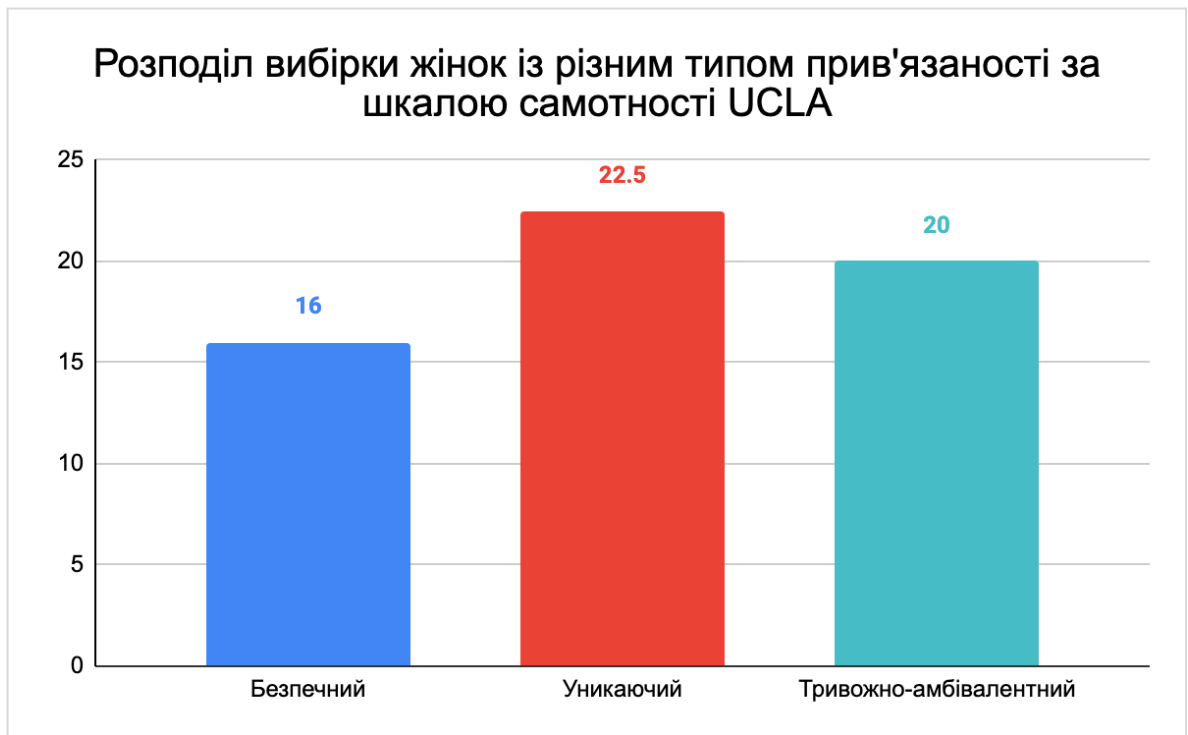

Рис. 3.5.1. Розподіл вибірки жінок із різними типами прив'язаності за методикою UCLA Loneliness Scale Д. Рассела і М. Фергюсона

При порівнянні жінок із безпечним та уникаючим типом прив'язаності за критерієм наявності шлюбного партнера, варто зазначити, що наявність шлюбно-сімейного статусу не знижує суб'єктивне відчуття самотності. Порівняльний аналіз цих типових представниць вибірки за шкалою самотності UCLA подано на рис. 3.5.2.

За результатами аналізу одружені жінки виявили вищий рівень самотності порівняно з респондентками із тим самим типом прив'язаності, що не мають шлюбного партнера на момент дослідження. Найбільш самотніми відчують себе одружені респондентки з уникаючим типом прив'язаності, демонструючи найвищі показники за шкалою UCLA (23.2 – середній рівень суб'єктивного відчуття самотності) порівняно з іншими представницями вибірки. Самотні жінки з уникаючим типом прив'язаності також виявляють середній рівень суб'єктивного відчуття самотності на відміну від жінок з домінуючою якістю прив'язаності “Безпека”.

При порівнянні двох груп респонденток з безпечним типом прив'язаності за критерієм наявності шлюбного партнера, різниця у показниках за шкалою самотності UCLA доволі незначна – респондентки виявляють низький рівень суб'єктивного відчуття самотності із дещо вищим рівнем самотності в одружених жінок.

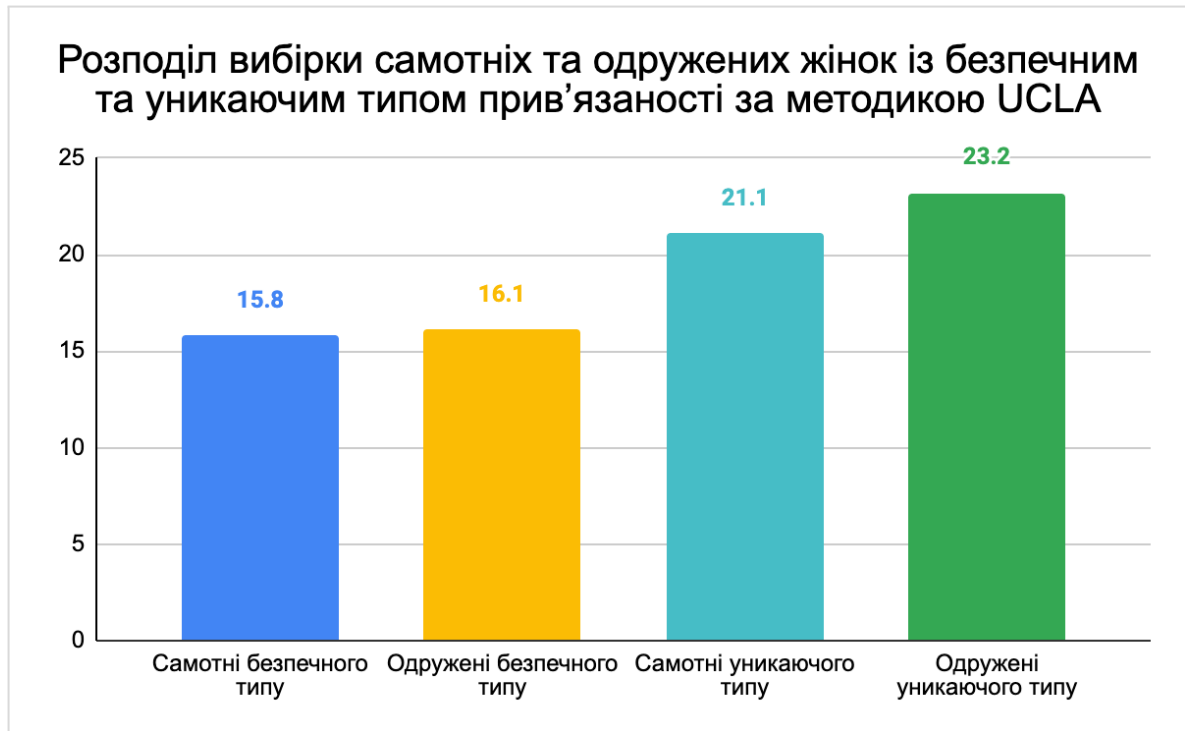

Рис. 3.5.2. Розподіл вибірки самотніх та одружених жінок із безпечним та унікаючим типом прив'язаності за методикою UCLA Loneliness Scale

Детальну порівняльну характеристику показників типових представниць самотніх та одружених жінок із безпечним та унікаючим типом прив'язаності за шкалою самотності UCLA подано в додатку Г.

Таким чином, частина гіпотези № 3 про те, що жінки з безпечним типом прив'язаності відчувають себе менш самотніми, аніж респондентки з ненадійним типом прив'язаності підтвердилася на основі отриманих даних, при цьому для жінок з домінуючою надійною прив'язаністю відсутність шлюбного партнера не впливає на поглиблення їхнього відчуття суб'єктивної самотності.

3.5.1. Зв'язок між суб'єктивним відчуттям самотності, типом прив'язаності та особливостями самопочуття в близьких стосунках

Також у процесі дослідження було проведено кореляційний аналіз між шкалами методики MAQ, RAQ та шкали самотності UCLA Д. Рассела і М. Фергюсона з метою виявлення зв'язків між домінуючим типом прив'язаності в жінок досліджуваної вибірки, особливостями їхнього самопочуття в стосунках та рівнем суб'єктивного відчуття самотності. З огляду на те, що шкали методик неузгоджені з нормальним розподілом, для проведення аналізу було обрано коефіцієнт кореляції Спірмена.

За результатами кореляційного аналізу виявлено статистично значущий прямий зв'язок між шкалою самотності UCLA та шкалами MAQ, що відповідають за ненадійні типи прив'язаності – “Уникнення” ($r=0.438$, $p<0.001$), “Амбівалентність занепокоєння” ($r=0.395$, $p<0.01$) та “Амбівалентність заглиблення у себе” ($r=0.54$, $p<0.001$). Отримані результати аналізу свідчать про те, що зростання відчуття самотності в жінок прямо пов'язане з домінуванням у них будь-якого з ненадійних типів прив'язаності, як уникаючого, так і тривожно-амбівалентного та боязливого.

Також при дослідженні взаємозв'язку між шкалою методики UCLA та шкалами RAQ виявлено пряму статистично достовірну кореляцію між рівнем суб'єктивного відчуття самотності та шкалою “Депресія в стосунках” ($r=0.311$, $p<0.05$). Це свідчить про те, що чим більше виражене відчуття пригніченості у близьких стосунках та негативне сприйняття себе як інтимної партнерки, тим сильніше відчуття суб'єктивної самотності у жінок досліджуваної вибірки.

Отримані результати кореляційного аналізу збігаються з даними інших емпіричних досліджень в аспекті теорії прив'язаності, що ілюструють наявність прямого зв'язку між відчуттям самотності та високим рівнем

тривожної та уникаючої прив'язаності, а також вказують на схильність респондентів з ненадійними типами прив'язаності до відчуття пригніченості у близьких стосунках [61]. Результати кореляційного аналізу за вищезазначеними змінними подано у Додатку Ж (таблиці Ж.6 та Ж.7).

3.6. Особливості взаємозв'язку між особистісними характеристиками жінок, їхнім типом прив'язаності, самопочуттям у стосунках та психологічними тенденціями сексуальності

У ході дослідження було проведено кореляційний аналіз за методом Спірмена, використовуючи шкали методики MSQ-UA, шкали опитувальника TIPI-UKR, шкалу самотності методики UCLA, а також шкали методики MAQ та RAQ з метою виявлення зв'язку між дотичними теоретичними конструктами. На основі кореляційного аналізу ми перевірили гіпотези, що наявність у жінок різних типів прив'язаності, певних особистісних рис, переживання ними тих чи інших емоційних станів (задоволення, тривоги, депресії, самотності), схильностей сприймати та реагувати на події певним чином (самоусвідомлення, мотивація), відображає зв'язок з наявними у них психологічними тенденціями, які характеризують їхнє ставлення до власної сексуальності та корелює з їхнім самопочуттям у близьких стосунках. Результати кореляційного аналізу подано додатку Ж (таблиці Ж.1–Ж.3, Ж.5).

На основі кореляційного аналізу було виявлено статистично значущий прямий зв'язок між шкалою “Сексуальна впевненість” методики MSQ-UA та шкалою “Відкритість новому досвіду” опитувальника TIPI-UKR ($r=0.377$, $p<0.05$). Це дає змогу стверджувати, що якщо жінка демонструє такі особистісні риси, як незалежність суджень та високу готовність до отримання нового досвіду, у тому числі у сексуальній сфері, це корелює з її тенденцією позитивно оцінювати свою здатність до сексуальних стосунків та відображає зв'язок з її позитивним ставленням до власної сексуальності.

Також було виявлено статистично достовірний обернений зв'язок між шкалою “Сексуальна мотивація” методики MSQ-UA та шкалою “Добросовісність” опитувальника ТІРІ-UKR ($r=-0.325$, $p<0.05$). Отримані результати можна пояснити тим, що жінки з нижчим рівнем добросовісності демонструють більшу схильність до гедонізму та імпульсивності, що також стосується і сексуальної сфери життя, тобто вони демонструють тенденцію до спонтанної сексуальної поведінки та готові залучатися у сексуальні стосунки, менше зважаючи на наслідки порівняно з респондентками, що мають вищі показники за шкалою “Добросовісність”. На основі результатів описового аналізу, окресленого в розділі 3.2., жінки з тривожно-амбівалентним типом прив'язаності мають найнижчі показники за шкалою “Добросовісність” та найвищі за шкалою “Сексуальна мотивація” з суттєвою розбіжністю від респонденток із іншими типами прив'язаності, що узгоджується з результатами кореляційного аналізу. Жінкам з тривожно-амбівалентною прив'язаністю характерно сильне бажання близькості, імпульсивність та постійне прагнення отримати від партнера підтвердження того, що їх кохають [69]. З урахуванням цих психологічних особливостей, жінки з цим типом прив'язаності можуть сприймати сексуальний зв'язок як звичний спосіб задовольнити потребу у близькості та вдаватися до статевого контакту тільки з метою запобігти втраті партнера.

У процесі емпіричного дослідження зв'язку психологічних тенденцій, що впливають на ставлення до власної жіночої сексуальності зі схожими теоретичними конструктами виявлено статистично достовірну пряму кореляцію між шкалою самотності UCLA та шкалами “Сексуальна тривога” ($r=0.286$, $p<0.05$) і “Сексуальна депресія” ($r=0.326$, $p<0.05$), а також обернений зв'язок зі шкалою “Сексуальне задоволення” ($r=-0.3$, $p<0.05$) методики MSQ-UA. Отримані результати вказують на те, що зростання рівня суб'єктивного відчуття самотності в жінок досліджуваної вибірки пов'язане з посиленням негативних переживань щодо сексуальної сфери

їхнього життя, зокрема зі зростанням сексуальної тривоги та пригніченості. Разом з тим, посилення відчуття самотності зменшує рівень задоволеності власними сексуальними стосунками.

При виявленні взаємозв'язку між типом прив'язаності та психологічними тенденціями, що впливають на ставлення до власної сексуальності, встановлено такі статистично значущі кореляції між змінними методики MSQ-UA та шкалою “Безпека” методики MAQ: прямий зв'язок зі шкалою “Сексуальна мотивація” ($r=0.387$, $p<0.01$) та обернений зв'язок зі шкалою “Страх сексуальних стосунків” ($r=-0.283$, $p<0.05$). Отримані результати кореляційного аналізу вказують на те, що домінування безпечного типу прив'язаності позитивно корелює з бажанням залучатися у сексуальні стосунки та відповідно, негативно зі страхом цих стосунків. Дійсно, жінки з надійною прив'язаністю прагнуть близькості, у тому числі у сексуальних стосунках, а також схильні отримувати задоволення від сексуальної сфери життя. Це також узгоджується з результатами описового аналізу, окресленими у пункті 3.2., за якими саме типові респондентки з безпечним типом прив'язаності виявила більш позитивне ставлення до власної сексуальності порівняно з жінками з унікаючим типом прив'язаності, що значно менше мотивовані вступати в сексуальні стосунки та виявляють більший рівень страху у цій сфері, пов'язаний з їхньою тенденцією уникати близькості у партнерській комунікації.

При виявленні взаємозв'язку між особливостями самопочуття у близьких стосунках та психологічними тенденціями, що впливають на ставлення до власної сексуальності, виявлено значну кількість статистично значущих кореляцій між відповідними змінними:

- Прямий зв'язок між шкалою “Оцінка стосунків” методики RAQ та шкалами “Сексуальна впевненість” ($r=0.486$, $p<0.001$), “Сексуальне самоусвідомлення” ($r=0.264$, $p<0.05$), “Сексуальна мотивація” ($r=0.280$, $p<0.05$), “Сексуальна асертивність” ($r=0.387$, $p<0.01$) та “Сексуальне

задоволення” ($r=0.492$, $p<0.001$) методики MSQ-UA, а також обернений зв’язок шкали “Оцінка стосунків” зі змінними, що діагностують негативні психологічні тенденції, пов’язані із сексуальною сферою життя, зокрема зі шкалами “Страх сексуальних стосунків” ($r=-0.345$, $p<0.01$), “Сексуальна тривога” ($r=-0.95$, $p<0.05$) та “Сексуальна депресія” ($r=-0.271$, $p<0.05$) методики MSQ-UA. Наявність такої значної кількості прямих статистично значущих кореляцій між вищезазначеними змінними ілюструє, що задоволеність власними стосунками та прийняття себе як надійної партнерки, тісно пов’язане з позитивним ставленням жінок до власної сексуальності. Разом з тим, негативне ставлення до власних близьких стосунків та незадоволеність собою як інтимною партнеркою тісно корелює з негативними переживаннями респонденток, пов’язаними із сексуальною сферою їхнього життя, зокрема з відчуттям пригніченості, тривоги та зі страхом вступати у сексуальні стосунки, що посилює негативне ставлення до власної жіночої сексуальності. Жінки з безпечним типом прив’язаності мають найвищі показники за шкалою “Оцінка стосунків”, а також виявляють позитивне ставлення до власної сексуальності за результатами порівняльного аналізу між групами респонденток із різними типами прив’язаності. Це дає змогу зробити висновок, що зростання рівня позитивної оцінки себе у стосунках пов’язано зі зростанням позитивного ставлення до власної сексуальності та характерно жінкам з безпечною прив’язаністю, що є запорукою здорових близьких стосунків та сексуальної гармонії в партнерській комунікації.

- Обернений зв’язок між шкалою “Депресія в стосунках” та шкалами методики MSQ-UA, пов’язаними з тенденціями до позитивної оцінки власної сексуальності, зокрема “Сексуальна впевненість” ($r=-0.468$, $p<0.001$), “Сексуальне задоволення” ($r=-0.551$, $p<0.001$), “Сексуальне самоусвідомлення” ($r=-0.343$, $p < 0.01$), “Сексуальна мотивація” ($r=-0.372$, $p<0.01$), “Сексуальна асертивність” ($r=-0.321$ $p<0.05$) та відповідно, прямий зв’язок зі шкалами методики MSQ-UA, що вимірюють протилежні

тенденції, а саме “Сексуальна тривога” ($r=0.431$, $p<0.001$), “Сексуальна депресія” ($r=0.413$, $p<0.01$) та “Страх сексуальних стосунків” ($r=0.383$, $p<0.01$). Отже, зростання відчуття пригніченості та незадоволеністю собою у близьких стосунках тісно корелює з погіршенням ставлення до власної сексуальності. За результатами порівняльного аналізу груп жінок із різними типами прив’язаності, окресленим у пунктах 3.2 та 3.4, респондентки з унікаючим типом прив’язаності виявили найвищі показники за шкалою “Депресія в стосунках” та найбільшу схильність до негативної оцінки власної сексуальності, зокрема демонструючи найнижчі показники за шкалами “Сексуальна впевненість”, “Сексуальна мотивація” та “Сексуальне задоволення”, а також найвищий рівень сексуальної депресії та страху сексуальних стосунків (див. рис. 3.2.2), що узгоджується з результатами кореляційного аналізу.

- Статистично значущі прямі кореляції між шкалою “Зануреність у стосунки” методики RAQ та шкалами “Сексуальна одержимість” ($r=0.536$, $p<0.001$), “Сексуальна мотивація” ($r=0.398$, $p<0.01$) та “Сексуальний моніторинг” ($r=0.284$, $p<0.05$) методики MSQ-UA. Тобто, тенденція надавати близьким стосункам більшого значення за інші аспекти життя тісно пов’язана з сексуальною одержимістю у думках та високим бажанням вступати в сексуальні стосунки, а також зі схильністю до усвідомлення, яке враження справляє власна жіноча сексуальність на інших. На основі порівняльного аналізу між групами респонденток із різними типами прив’язаності (див. пункти 3.2 та 3.4) виявлено, що жінки з тривожно-амбівалентною прив’язаністю мають найвищі показники за шкалою “Зануреність в стосунки”, а також виявляють значно більшу схильність залучатися у сексуальні стосунки та бути поглинутими думками про сексуальну сферу життя, реалізуючи таким чином свою потребу у близькості, що узгоджується з отриманими результатами порівняльного аналізу. Водночас, порівняно з жінками з унікаючим типом прив’язаності, респондентки з домінуючою безпечною прив’язаністю також виявили

високі показники за вищезазначеними шкалами «Сексуальна асертивність», «Сексуальна мотивація», «Сексуальний моніторинг», «Сексуальне задоволення» та більшу схильність до зануреності в інтимні стосунки, що також вказує на їхнє прагнення близькості, реалізоване як бажання сексуального контакту з партнером, та демонструє цінність для них сексуальної сфери життя.

3.7. Факторна структура психологічних особливостей ставлення до власної жіночої сексуальності в контексті різних типів прив'язаності

З метою розкриття факторної структури психологічних особливостей ставлення до власної жіночої сексуальності в контексті різних типів прив'язаності, було проведено факторний аналіз з використанням методів Principal axis та Varimax та за допомогою графічного критерію “кам'янистого осипу”. Також було здійснено перевірку за критерієм адекватності вибірки Кайзера-Мейєра-Олкіна (КМО Measure of Sampling Adequacy), що характеризує ступінь можливості використання факторного аналізу до даної вибірки. Загальний отриманий показник (0.649) більше за 0,5, що вказує на адекватність використання факторного аналізу до даної вибірки.

За результатами факторного аналізу створено модель, яка включає три фактори та пояснює 91,2% дисперсії даних (див. рис. 3.7.1). Перший фактор відповідає за задоволеність власною сексуальністю та близькими стосунками та сформований шкалами: “Сексуальне задоволення” (0,822), “Сексуальна асертивність” (0,802), “Сексуальна впевненість” (0,798), “Сексуальна депресія” (-0.763), “Сексуальна тривожність” (-0.667), “Сексуальне самоусвідомлення” (0.661), “Екстернальний сексуальний контроль” (-0.626), “Депресія в стосунках” (-0.625), “Оцінка стосунків” (0.522) і пояснює 20,7% дисперсії. Другий фактор, який відповідає за

ненадійну прив'язаність та самотність, сформований на основі трьох шкал, пов'язаних з ненадійними типами прив'язаності, та шкалою самотності: “Уникнення” (0.56), “Амбівалентність занепокоєння” (0.546), “Амбівалентність заглиблення в себе” (0,862) та “Самотність” (0,501), які пояснюють 30,9% дисперсії. Третій фактор відповідає за надійну прив'язаність та бажання близькості. До його складу увійшли шкали “Безпека” (0.562), “Сексуальна мотивація” (0,703), “Зануреність у стосунки” (0.545) та “Сексуальна одержимість” (0.527), які описують 39,6% дисперсії. Результати аналізу подано на таблиці 3.7.1 та в Додатку 3.

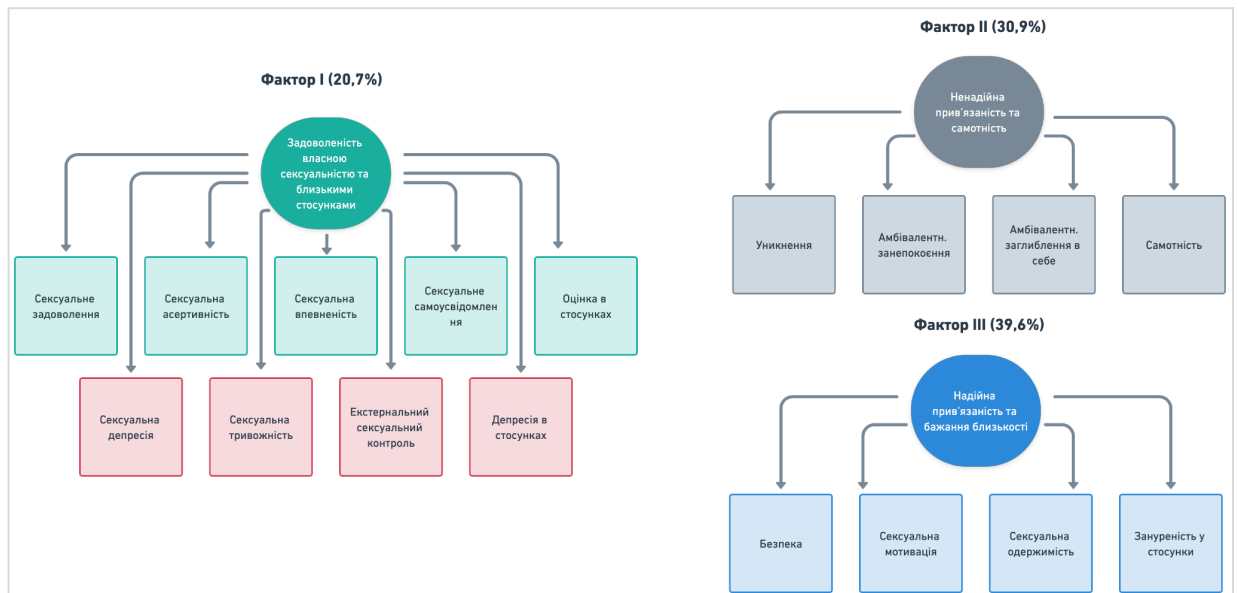

Рис. 3.7.1. Трьохфакторна структура психологічних особливостей ставлення до власної жіночої сексуальності в контексті різних типів прив'язаності

Таблиця 3.7.1.

Результати факторного аналізу

Фактори	Шкали у факторах	Факторні навантаження	% дисперсії даних
Задоволеність власною сексуальністю та	Сексуальне задоволення	0.842	20,7%
	Сексуальна асертивність	0.866	

Близькими стосунками	Сексуальна впевненість	0.801	
	Сексуальна депресія	-0.785	
	Сексуальна тривожність	-0.693	
	Сексуальне самоусвідомлення	0.679	
	Екстернальний сексуальний контроль	-0.647	
	Оцінка в стосунках	0.508	
	Депресія в стосунках	-0.591	
Ненадійна прив'язаність та самотність	Уникнення	0.606	30,9%
	Амбівалентність занепокоєння	0.502	
	Амбівалентність заглиблення в себе	0.747	
	Самотність	0.672	
Надійна прив'язаність та бажання близькості	Безпека	0.585	39,6%
	Сексуальна мотивація	0.689	
	Сексуальна одержимість	0.515	
	Зануреність у стосунки	0.549	

На основі отриманих результатів можна зробити висновок про те, що факторний аналіз підтверджує дані кореляційного аналізу, зокрема: а) відчуття пригніченості та незадоволеністю собою у близьких стосунках пов'язане з погіршенням ставлення до власної сексуальності; натомість, задоволеність близькими стосунками корелює з позитивним ставленням жінок до власної сексуальності; б) наявність у жінок ненадійних типів

прив'язаності пов'язано з їхньою схильністю до збільшення відчуття самотності; в) домінування безпечного типу прив'язаності в жінок пов'язано з їхньою схильністю надавати близьким стосункам важливого значення, зокрема сексуальній сфері життя та відповідно, виявляється у їхній тенденції прагнути сексуальної близькості. Отже, за підсумками факторного аналізу маємо підстави вважати, що запропонована нами гіпотеза №3 про те, що жінки з безпечним типом прив'язаності відчують себе менш самотніми, виявляють вищий рівень задоволення близькими стосунками та більш позитивно ставляться до власної сексуальності порівняно з жінками з ненадійною прив'язаністю.

3.8. Практичні рекомендації щодо надання психологічної допомоги жінкам з ненадійною прив'язаністю з метою формування стосунків психологічної інтимності та психокорекції сексуальної сфери

На основі отриманих результатів дослідження було запропоновано практичні рекомендації з надання психологічної допомоги жінкам з ненадійними типами прив'язаності – уникаючим та тривожно-амбівалентним, зокрема в аспекті психокорекції сексуальної сфери з метою покращення якості сексуальних стосунків у парі та формування більш позитивного ставлення до власної сексуальності.

З оперттям на практичні рекомендації американської клінічної психологині Е. Джилетт, було окреслено стратегії зцілення кожного з вищезазначених ненадійних типів прив'язаності з урахуванням психотерапевтичних технік і вправ, які сприяють формуванню психологічної близькості у стосунках. Кінцеві цілі психокорекції передбачають гармонізацію партнерської комунікації, усвідомлення емоційних реакцій та створення динаміки стосунків, які породжують відчуття надійності та безпеки.

У фокусі уваги при роботі з унікаючим типом прив'язаності є формування відчуття безпечної взаємозалежності з іншими та розвиток навичок спиратися на них. Важливим є також сприяння усвідомленню, чому емоційна відстороненість була більш вигідною протягом життя для жінок з цим типом прив'язаності та як формування близькості та довіри змінить їхні партнерські стосунки та зможе покращити сприйняття себе в цих стосунках. Просуванню до більш відкритого досвіду партнерства сприяє усвідомлення власних емоцій та емоцій інших людей, що базується на роботі з тілесними відчуттями [69]. Для кращого усвідомлення своїх почуттів та емоцій ефективними є навички гештальт-терапії, зокрема такі як зосередження уваги на диханні клієнтки, саморозкриття терапевта та розширення чутливості через налагодження контакту з певною частиною тіла. Також важливими є вправи на пошук ресурсу та посилення самопідтримки і підтримки з боку оточення, оскільки практики з розкриттям чутливості можуть зробити клієнтку з унікаючим типом прив'язаності з тривалим патерном відсторонення більш вразливою при отриманні нового досвіду.

Для жінок з тривожно-амбівалентним типом прив'язаності, для яких характерний найвищий рівень зануреності в близькі стосунки зі схильністю порушувати особисті кордони, важливим є навчитися помічати та переносити почуття, які виникають у їхніх стосунках у парі. Ефективним є формування навичок ділитися своїми почуттями з партнером, долаючи страх відторгнення, та розвивати навички заспокоєння нервової системи, щоб нарощувати самовідчуття безпеки в стосунках. Психотерапевтичні техніки та вправи на самозаспокоєння сприяють позбавленню від емоційної залежності шляхом розвитку навичок емоційної регуляції та усвідомлення власних емоційних реакцій. Ефективними техніками в роботі з клієнтками з тривожно-амбівалентним типом прив'язаності є стратегії усвідомлення, такі як медитація, глибоке дихання та сканування тілесних процесів [69]. Сповільненню та самозаспокоєнню сприяють також

практики майндфулнес, що базуються на усвідомленні, перебуванні “тут і зараз” та зосередженості на теперішньому моменті життя, що широко застосовуються в різних психотерапевтичних підходах та є основою спеціально розробленого напрямку майндфулнес-орієнтованої когнітивної терапії [21]. Також ефективними при роботі з цим типом прив’язаності є техніки гештальт-терапії, зокрема вправи на заземлення, що допомагають клієнткам повернутися у власні кордони. Ще однією ефективною технікою гештальт-терапії для роботи з тривожно-амбівалентними клієнтками є вправи із зонами усвідомлення – Внутрішньою Зоною, що відповідає за тілесно-емоційні стани; Зовнішньою Зоною шляхом повернення уваги до дій, поведінки та зовнішніх подразників, а також Середньою Зоною, що передбачає фокус уваги на думках, спогадах та фантазіях [77].

З оперттям на практичні рекомендації французької гештальт-терапевтки Бріжит Мартель, у роботі було проаналізовано та окреслено комплекс психотерапевтичних технік, які сприятимуть ефективності при роботі з актуалізацією позитивного ставлення до власної сексуальності у жінок з унікаючим та тривожно-амбівалентним типом прив’язаності. З огляду на те, що ніжність, близькість та агресивність є основними складовими сексуальних стосунків [20], запропоновані практичні рекомендації передбачають роботу з цими трьома полюсами жіночої сексуальності.

Для жінок з унікаючим типом прив’язаності ефективними є техніки гештальт-терапії, спрямовані на роботу з негативними переживаннями, пов’язаними із сексуальною сферою, зокрема зі страхом сексуальних стосунків та страхом втратити контроль, що може бути перешкодою до отримання сексуального задоволення. При роботі зі страхом, що може блокувати отримання сексуального задоволення, може з’явитися такий механізм переривання контакту як “інтроєкція”, що полягає у засвоєнні клієнтками певних переконань та сексуальних заборон, які трансливалися в дитинстві у процесі виховання. Робота з “розжовуванням” та усвідомленням сексуальних інтроєктів дає змогу зрозуміти клієнткам, чи

вони актуальні у їхньому дорослому житті, чи навпаки, будують психологічні перепони, які варто подолати шляхом формування разом з терапевтом нового досвіду. Також ефективним для жінок з тривожно-амбівалентним типом прив'язаності є залучення тілесних практик, оскільки саме тіло може видавати заблоковану сексуальну енергію. Робота зі страхом сексуальних стосунків та перериванням сексуального задоволення може включати поєднання вправ на посилення тілесної усвідомленості і розслаблення разом з асиміляцією сексуальних інтроєктів.

Для жінок з тривожно-амбівалентним типом прив'язаності з високою схильністю до занурення у стосунки, відсутністю навичок відмовляти у сексуальному контакті та тенденцією до надмірного занепокоєння щодо сексуальної сфери свого життя, характерним механізмом переривання контакту виступає “конфлюенція”, тобто злиття з потребами інших. Ефективним в роботі із сексуальною проблематикою для клієнток з цим типом прив'язаності є техніки гештальт-терапії, що допомагають усвідомити власні потреби, навчитися розділяти свої почуття від інших, підкреслюючи спільне та відмінне у терапевтичній роботі. Також важливими є техніки, спрямовані на формування здорової агресивності, що є особливо актуальним для жінок з тривожно-амбівалентним типом прив'язаності, яким властиві проблеми з усвідомленням власних кордонів. Вивільненню здорової сексуальної агресивності сприятимуть техніки із залученням елементів тілесно-орієнтованої терапії.

Також корисним для актуалізації власної сексуальності для жінок з обома ненадійними типами прив'язаності є колективна терапевтична робота у групі, що, передовсім, дає змогу зменшити драматичність проблеми, зокрема шляхом отримання зворотного зв'язку від інших учасниць групи. Так, для клієнток з унікаючим типом прив'язаності, які мають проблему з формуванням близькості та мають схильність до посиленого відчуття самотності, група може стати тим безпечним

середовищем, де у рамках психотерапевтичного сетінгу вони можуть легше досліджувати свої приховані сексуальні бажання, отримати валідизацію та підтримку від жінок зі схожими сексуальними проблемами та відчуті, що вони не самотні. Найбільш ефективним може бути комбінований формат із залученням індивідуальних сесій та групової психотерапії, а також робота з парою, що сприяє гармонізації сексуальних стосунків, допомагаючи партнерам відчуті себе більш розкутими у присутності одне одного.

Висновки до розділу III

1. За результатами емпіричного дослідження на основі методики MAQ виявлено, що як в одружених, так і у самотніх жінок вибірки домінують якості прив'язаності “Безпека” та “Уникнення”, що відповідають безпечному та уникаючому типам прив'язаності. При цьому, безпечний тип прив'язаності превалує в обох жіночих групах незалежно від критерію наявності або відсутності шлюбного партнера, що спростовує гіпотезу про домінування уникаючого типу прив'язаності у самотніх респонденток. У групі одружених жінок виявлено тенденцію до прояву ненадійних типів прив'язаності (уникаючого, тривожно-амбівалентного та боязливого), що характерна для респонденток, які перебувають у шлюбі більше 7 років з домінуючим уникаючим типом. Натомість, домінування безпечного типу прив'язаності більше характерно для групи жінок з меншою тривалістю шлюбу (від 1 до 7 років).

2. При порівнянні психологічних тенденцій, які впливають на ставлення до власної сексуальності за шкалами методики MSQ-UA у жінок із різним типом прив'язаності виявлено, що респондентки з безпечним типом прив'язаності демонструють більш позитивне ставлення до власної сексуальності порівняно із представницями вибірки з домінуючою уникаючою прив'язаністю. Типові респондентки з безпечним типом прив'язаності більш сексуально впевнені, демонструють більш виражене бажання вступати у сексуальні стосунки, схильні отримувати від них більше

задоволення та виявляють менше негативних переживань, пов'язаних із сексуальною сферою життя. Також виявлено, що серед груп одружених та самотніх респонденток з безпечним та уникаючим типом прив'язаності як домінуючих у досліджуваній вибірці жінок, одружені представниці з безпечним типом прив'язаності демонструють найбільш позитивне ставлення до власної сексуальності. Натомість, типові респондентки з домінуючим уникаючим типом прив'язаності найменш мотивовані вступати у сексуальні стосунки порівняно з жінками з іншими типами прив'язаності, що узгоджується з результатами англомовних психологічних досліджень та пов'язано з їхньою загальною тенденцією уникати психологічної близькості. Представниці вибірки з тривожно-амбівалентним типом прив'язаності виявили протирічливе ставлення до власної сексуальності. З одного боку, вони демонструють найвищий рівень сексуальної впевненості та асертивності разом з високою мотивацією вступати у сексуальні стосунки та найбільшу схильність до отримання задоволення; з іншого – більшу схильність до виявлення сексуальної тривоги та найвищий рівень сексуальної одержимості порівняно з жінками з іншими типами прив'язаності. Отримані результати узгоджуються із психологічними особливостями людей із відповідним типом прив'язаності, зумовленими їхнім сильним бажанням близькості та страхом відторгнення, що виступає їхньою мотивацією частіше вступати у сексуальні стосунки.

3. При порівнянні показників жінок досліджуваної вибірки за результатами опитувальника TIPI-UKR та показників жіночої вибірки на основі оригінальної версії опитувальника, наведених у дослідженні С. Гослінга, П. Ренфру і В. Свонна 2003 р., виявлені спільні психологічні тенденції за шкалами “Екстраверсія”, “Добросовісність”, “Емоційна стабільність” та “Відкритість новому досвіду”, проте суттєву відмінність за шкалою “Дружелюбність”. Як самотні та одружені жінки досліджуваної вибірки демонструють егоцентричність та мають більшу схильність до конкурентного ставлення порівняно з нормативними показниками вибірки

американських жінок різних етнічних та вікових груп. Порівняльний аналіз психологічних особливостей жінок з різними типами прив'язаності виявив, що типові представниці вибірки з безпечним типом прив'язаності є найбільш товариськими, а також демонструють найвищий рівень розсудливості, відповідальності та надійності порівняно з жінками із ненадійними типами прив'язаності, що узгоджується з їхньою здатністю будувати стабільні та довготривалі стосунки. Жінки з унікаючим типом прив'язаності виявилися найменш егоцентричними та менш схильними до конкурентного ставлення порівняно з респондентами з іншими типами прив'язаності, що можна пояснити їхньою загальною тенденцією до низької оцінки власного потенціалу як партнерок в близьких стосунках. Представниці вибірки з тривожно-амбівалентним типом прив'язаності виявили найбільшу схильність до гедонізму, імпульсивності та спонтанності в діях, що також узгоджується з результатами інших емпіричних досліджень [72, 69], які вказують на легку збудливість їхньої психіки, наявність злетів та падінь в стосунках та протирічливі поведінкові реакції.

4. Порівняльний аналіз жінок із різними типами прив'язаності щодо специфіки їхнього самопочуття у власних близьких стосунках за шкалами методики RAQ виявив, що найбільший рівень задоволеності близькими стосунками мають респонденти з безпечним типом прив'язаності; натомість, найбільш негативно почуваються у стосунках та оцінюють свій потенціал як партнерок жінки з унікаючим типом прив'язаності, що узгоджується з результатами досліджень дотичної проблематики [72, 41]. Також виявлено спільні тенденції з попередніми результатами психологічних досліджень щодо специфіки самопочуття у близьких стосунках жінок з тривожно-амбівалентним типом прив'язаності, які виявили найбільшу схильність до зануреності у стосунки та бажання злиття з партнером.

5. При порівнянні особливостей самопочуття у близьких стосунках у групі самотніх та одружених жінок було підтверджено гіпотезу

про те, що самотні респондентки менше задоволені собою та більш негативно оцінюють себе в близьких стосунках порівняно з представницями вибірки, в яких наявний шлюбний партнер.

6. Порівняльний аналіз рівня суб'єктивного відчуття самотності за шкалою UCLA у жінок із різним типом прив'язаності виявив, що низький рівень самотності притаманний респонденткам з безпечною прив'язаністю. Натомість, жінки з ненадійними типами прив'язаності почувають себе більш самотніми та виявляють середній рівень суб'єктивного відчуття самотності з найвищими показниками у респонденток з унікаючим типом прив'язаності, що можна пояснити їхньою схильністю до незалежності та уникнення близькості. При порівнянні груп самотніх та одружених жінок з безпечним та унікаючим типом прив'язаності, було виявлено, що найбільш самотніми відчують себе одружені респондентки з унікаючим типом прив'язаності, у той час як жінки з безпечним типом прив'язаності незалежно від наявності шлюбного партнера демонструють низький рівень відчуття самотності.

7. На основі кореляційного аналізу між шкалами методики MAQ, RAQ та шкалою самотності UCLA виявлено наявність прямого зв'язку між відчуттям самотності та зростаючою тенденцією до прояву тривожно-амбівалентного та унікаючого типів прив'язаності, а також наявність прямого зв'язку між зростанням рівня відчуття самотності з посиленням відчуття пригніченості у близьких стосунках. Отже, схильність жінок до негативної оцінки власного потенціалу у близьких стосунках пов'язана з підвищенням рівня самотності.

8. На основі кореляційного аналізу між дотичними теоретичними конструктами було встановлено, що наявність таких особистісних рис у жінок як незалежність суджень та висока готовність до отримання нового досвіду, у тому числі в сексуальній сфері, має прямий зв'язок з їхньою тенденцією позитивно оцінювати свою здатність до сексуальних стосунків. Також було виявлено статистично достовірний обернений зв'язок між

шкалою “Сексуальна мотивація”, що вимірює схильність до залученості у сексуальні стосунки та шкалою “Добросовісність”. Це дає змогу стверджувати, що схильність до спонтанної та імпульсивної поведінки у жінок також стосується їхньої сексуальної сфери життя та пов’язана з більшою готовністю залучатися у сексуальні стосунки, менше зважаючи на наслідки порівняно з респондентками, що мають вищі показники за шкалою “Добросовісність”. Жінки з тривожно-амбівалентним типом прив’язаності мають найвищі показники за шкалою “Сексуальна мотивація” поряд з найнижчим рівнем добросовісності, що узгоджується з результатами кореляційного аналізу та пов’язано з психологічними особливостями респонденток з цим типом прив’язаності, для яких сексуальний контакт може сприйматися як спосіб задовольнити їхню значну потребу у близькості та не втратити інтерес партнера. Також результати кореляційного аналізу вказують на те, що зростання рівня суб’єктивного відчуття самотності в жінок тісно пов’язане з посиленням негативних переживань щодо сексуальної сфери їхнього життя та зі зменшенням рівня задоволеності власними сексуальними стосунками.

9. Проведений факторний аналіз підтверджує отримані результати кореляційного аналізу на основі виокремлених трьох ключових факторів, що пов’язані з психологічними особливостями ставлення до власної жіночої сексуальності в контексті різних типів прив’язаності:

- *Фактор задоволеністю власною сексуальністю та близькими стосунками* пов’язаний з позитивним ставленням жінок до власної сексуальності за наявності відчуття задоволеності власними стосунками в парі та вказує на протилежну тенденцію – відчуття пригніченості та незадоволеність собою у близьких стосунках корелює зі зростанням негативного ставлення до власної сексуальності;

- *Фактор ненадійної прив’язаності та самотності* пов’язаний з тенденцією до зростання суб’єктивного відчуття самотності у жінок з домінуючими ненадійними типами прив’язаності;

- *Фактор надійної прив'язаності та бажання близькості* пов'язаний з тенденцією жінок з безпечним типом прив'язаності прагнути психологічної та сексуальної близькості у стосунках шляхом надання інтимній сфері свого життя важливого значення, виявлення схильності до злиття з партнером та бажання сексуального контакту.

10. У дослідженні подано практичні рекомендації щодо роботи з актуалізацією жіночої сексуальності у жінок з унікаючим та тривожно-амбівалентним типами прив'язаності з метою формування безпеки та психологічної близькості в стосунках та покращення ставлення клієнток до власної сексуальності. Запропоновано відповідний комплекс технік та вправ на основі гештальт-підходу з елементами тілесно-орієнтованої терапії та майндфулнес-практик, а також психотерапевтичних інтервенцій з опертям на практичні рекомендації, спеціально розроблені для роботи з ненадійною прив'язаністю.

ВИСНОВКИ

У роботі здійснено комплексний аналіз психологічних особливостей ставлення до власної сексуальності у жінок віком від 18 до 49 років із різним типом прив'язаності з урахуванням їхнього шлюбно-сімейного статусу. У результаті проведеного дослідження ми дійшли таких висновків:

1. Опис основних теоретико-методологічних положень, на яких ґрунтується аналіз об'єкту дослідження, дає змогу виокремити фокус, спрямований на виявлення внутрішніх переживань, які відображають жіноче ставлення до власної сексуальності. З огляду на актуальність наукових досліджень, спрямованих на вивчення проблем психологічної близькості та партнерської комунікації в гендерному аспекті, у роботі жіночу сексуальність досліджено крізь призму теорії прив'язаності, яка емпірично доводить значущість дитячо-батьківських стосунків та їхній вплив на близькі стосунки у дорослому житті: на вибір партнера, формування глибоких психологічно-емоційних зв'язків у парі та особливостей партнерської взаємодії, зокрема в аспекті сексуальних стосунків. Отже, тип прив'язаності пов'язаний з біологічною потребою людини будувати зв'язки з іншими та виступає емоційним мотиватором, що впливає на сприйняття людиною себе та оточуючих, а також на її самопочуття, особливості комунікації та поведінку у близьких стосунках. З огляду на те, що дорослий тип прив'язаності виявляється більшою мірою у такій партнерській комунікації, що враховує сумісне проживання партнерів та тривалі сексуальні стосунки, у дослідженні було враховано критерій шлюбно-сімейного статусу жінок для дослідження їхньої сексуальності в аспекті теорії прив'язаності. Безпечний (надійний) тип прив'язаності дає змогу людині відчувати себе впевнено та комфортно у стосунках з іншими на відміну від ненадійних типів прив'язаності, для яких характерна різна комбінація тривоги та уникнення у близьких стосунках. Таким чином, безпечний тип прив'язаності є метою для всіх якісних партнерських

стосунків та може бути розвиненим у дорослому віці за допомогою відповідних психокорекційних програм.

2. Підсумовуючи результати емпіричного дослідження, встановлено, що найбільш домінуючими типами прив'язаності у самотніх та одружених жінок є безпечний та уникаючий, при цьому надійна прив'язаність превалює в обох жіночих групах незалежно від їхнього шлюбно-сімейного статусу. Відтак, гіпотеза про домінування уникаючого типу прив'язаності у самотніх жінок підлягає спростуванню, оскільки у процесі дослідження не було підтверджено наявності статистично значущих відмінностей за рівнем вираженості безпечного та уникаючого типів прив'язаності в обох групах респонденток.

3. При порівнянні психологічних тенденцій, що впливають на ставлення до власної сексуальності у типових представниць вибірки з різними типами прив'язаності, встановлено, що жінки з безпечним типом прив'язаності виявляють більш позитивне ставлення до власної сексуальності порівняно з респондентками з уникаючою прив'язаністю. Про це свідчить наявність у жінок з безпечним типом прив'язаності вищого рівня сексуальної впевненості, більш вираженого бажання вступати у сексуальні стосунки та отримувати від них задоволення, а також меншої схильності до негативних переживань, пов'язаних із сексуальною сферою життя. Водночас, при порівнянні груп самотніх та одружених жінок з безпечним та уникаючим типом прив'язаності як домінуючих у досліджуваній популяції, виявлено, що одруженим з надійною прив'язаністю властиве найбільш позитивне ставлення до власної сексуальності. Натомість, результати емпіричного дослідження вказують на те, що у респонденток з уникаючою прив'язаністю ставлення до власної сексуальності є найменш позитивним порівняно з респондентами з іншими виявленими типами прив'язаності, що демонструє наявність у них найнижчого рівня сексуальної впевненості, лише незначної мотивації вступати у сексуальні стосунки та найнижчого рівня задоволеності ними, а

також найбільшої схильності до відчуття пригніченості щодо сексуальної сфери власного життя та прояву значного страху сексуальних стосунків. Це можна пояснити загальною тенденцією жінок з цим типом прив'язаності уникати психологічної близькості, що також торкається сфери їхніх сексуальних стосунків. Водночас, жінки з тривожно-амбівалентним типом прив'язаності виявили протирічливе ставлення до власної сексуальності, одночасно демонструючи найвищий рівень сексуальної впевненості та асертивності, найбільше бажання вступати у сексуальні стосунки та значну схильність до задоволеності ними разом з найвищим рівнем сексуальної тривоги та сексуальної одержимості порівняно з типовими респондентами з безпечним та уникаючим типами прив'язаності. Таке протирічливе ставлення до власної сексуальності зумовлено психологічними особливостями жінок з тривожно-амбівалентною прив'язаністю, що виявляються у поєднанні всепоглинаючого бажання близькості та страху відторгнення.

4. Результати порівняльного аналізу особливостей самопочуття у близьких стосунках у самотніх та одружених жінок дали змогу підтвердити гіпотезу про те, що самотні жінки менше задоволені собою в близьких стосунках та більш негативно оцінюють свій потенціал як партнерок.

5. При проведенні кореляційного аналізу між дотичними змінними було виявлено статично значущий прямий зв'язок між зростаючим суб'єктивним відчуттям самотності та тенденцією до прояву ненадійної прив'язаності, що узгоджується з отриманими результатами порівняльного аналізу на основі методу описових статистик та свідчить про більший рівень самотності у жінок з тривожно-амбівалентною та уникаючою прив'язаністю порівняно з респондентками з безпечним типом. Водночас, наявність статистично достовірного прямого зв'язку між шкалою самотності та зростанням відчуття пригніченості у близьких стосунках вказує на те, що тенденція жінок до негативної оцінки власного потенціалу як партнерок у стосунках корелює з підвищенням рівня їхнього

суб'єктивного відчуття самотності.

6. Для отримання більш яскравої психологічної картини ставлення до власної жіночої сексуальності було проведено кореляційний аналіз для перевірки наявності зв'язку між тенденціями, пов'язаними з сексуальністю, та дотичними психологічними конструктами. Виявлено, що зростання рівня відкритості новому досвіду має прямий зв'язок з тенденцією жінок позитивно оцінювати свою здатність до сексуальних стосунків. Разом з тим, зростання тенденції вступати у сексуальні стосунки має обернений зв'язок зі схильністю до відповідальності та розсудливості за шкалою “Добросовісність” методики ТІРІ-UKR. Отже, збільшення схильності до імпульсивної поведінки у жінок пов'язано зі зростанням сексуальної мотивації та зумовлює їхню готовність спонтанно вступати у сексуальні зв'язки. Це узгоджується з результатами порівняльного аналізу, виокремлюючи групу жінок з тривожно-амбівалентною прив'язаністю з найвищим рівнем сексуальної мотивації та найнижчими показниками добросовісності, що можна пояснити їхньою значною потребою у близькості, реалізовану через сексуальний контакт. Водночас, виявлено статистично значущий прямий зв'язок між зростанням рівня суб'єктивного відчуття самотності та посиленням відчуття пригніченості і тривоги щодо сексуальної сфери життя та зі зменшенням рівня задоволеності власними сексуальними стосунками.

7. За результатами факторного аналізу виокремлено трьохкомпонентну структуру психологічних особливостями ставлення до власної жіночої сексуальності в контексті різних типів прив'язаності, яка передбачає три ключові фактори: а) *фактор задоволеністю власною сексуальністю та близькими стосунками*, що з одного боку, пов'язаний з позитивним ставленням жінок до власної сексуальності (шкали методики MSQ-UA “Сексуальне задоволення”, “Сексуальна асертивність”, “Сексуальна впевненість”, “Сексуальне самоусвідомлення”) за наявності відчуття задоволеності близькими стосунками (змінна методики RAQ

“Оцінка стосунків”) та водночас описує протилежну тенденцію, що зумовлює зростання негативного ставлення до власної сексуальності (змінні методики MSQ-UA “Сексуальна депресія”, “Сексуальна тривожність”, “Екстернальний сексуальний контроль”) за наявності відчуття пригніченості та незадоволеності собою у партнерських стосунках (шкала методики RAQ “Депресія в стосунках”); б) *фактор ненадійної прив’язаності та самотності*, що пов’язаний зі схильністю до зростання суб’єктивного відчуття самотності у жінок з домінуючими ненадійними типами прив’язаності, яким відповідають змінні методики MAQ “Уникнення”, “Амбівалентність занепокоєння”, “Амбівалентність заглиблення в себе”; в) *фактор надійної прив’язаності та бажання близькості*, який пов’язаний з тенденцією жінок з безпечним типом прив’язаності (шкала методики MAQ “Безпека”) прагнути психологічної та сексуальної близькості у стосунках та передбачає надання цій сфері життя доволі важливого значення (“Зануреність у стосунки”, “Сексуальна одержимість”) та зумовлює бажання сексуальної взаємодії з партнером (“Сексуальна мотивація”). Отже, виокремлені в результаті аналізу перший та другий фактори (“задоволеністю власною сексуальністю та близькими стосунками” і “ненадійної прив’язаності та самотності”) підтверджують висунуту нами гіпотезу про те, що жінки з безпечним типом прив’язаності відчувають себе менш самотніми, виявляють вищий рівень задоволеності близькими стосунками та більш позитивне ставлення до власної сексуальності порівняно з жінками з ненадійними типами прив’язаності. Водночас, другий та третій фактори вказують на те, що жінки з безпечною прив’язаністю надають важливе значення сфері стосунків, сприймаючи їх не як спосіб подолання самотності, а як прагнення якісної партнерської комунікації, невід’ємною складовою чого виступає бажання сексуальної близькості.

8. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у поглибленому аналізі психологічних особливостей ставлення до власної сексуальності у

гендерному вимірі при порівнянні психологічних тенденцій жінок та чоловіків крізь призму теорії прив'язаності. Уваги також заслуговує порівняння психологічних тенденцій, що впливають на ставлення до власної сексуальності з огляду на різну сексуальну орієнтацію респондентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айвазян Л. Ю. Проблеми використання тестів у дослідженні суб'єктивного відчуття самотності [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf3/Ajvasjan.pdf.
2. Айвазян Л. Ю. Феномен самотності та його визначення в сучасній психології / Людмила Юріївна Айвазян // Вісник Національного університету оборони України. – 2012. – №1. – С. 108–113.
3. Акимова Л. Н. Психология сексуальности. – Одесса, 2005. – 198 с.
4. Асланян Т. С. Структурні та функціональні характеристики симптокомплексу «емоційного холоду» у жінок : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / Тетяна Сергіївна Асланян ; Харк. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. – Х., 2010. – 20 с.
5. Асланян, Т. С., Погромська, Л. В. Особливості сексуальних сценаріїв та фантазій сучасних жінок [Електронний ресурс] // Проблеми сучасної психології [зб. наук. пр.] – 2014. – № 24. – Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2014-24.%p>.
6. Асланян Т. С. , Шевельдіна О. В. Психологічні особливості сексуальної поведінки сучасних жінок [Електронний ресурс] // Науковий вісник ХДУ. – Серія “Психологічні науки”. – 2018. – Том 1, № 3. – Режим доступу до ресурсу: <http://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/316/293>.
7. Варламова Д., Фоер Е. Секс: От нейробиологии либидо до виртуального порно. Научно-популярный гид / Д. Варламова, Е. Фоер. – М.: Альпина нон-фикшн, 2018. – 354 с.
8. Власнова А. А. Психологічні особливості подружніх стосунків із різними типом прив'язаності у різні вікові періоди: матеріали наук.

практич. конф [Електронний ресурс]. – Чернівці, 2021. – С. 80–83. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/other/63oct2021/23.pdf>.

9. Ворнік Б. М., Кришталь Є. В. Сексологія і сексопатологія : підручник / Б. М. Ворнік, Є. В. Кришталь. – 2-е вид., переробл. і доповн. – К. : ВСВ “Медицина”, 2023. – 631 с.

10. Діденко С. В. Психологія сексуальності і сексуальних стосунків / С. В. Діденко. – К., 2003. – 164 с.

11. Діденко С. В., Козлова О. С. Психологія сексуальності : [Підручник] / С. В. Діденко, О. С. Козлова. – К.: “Академвидав”, 2009. – 304 с.

12. Доценко О. Ю. Особливості сімейної соціалізації жінок із симптомокомплексом «емоційного холоду» : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / Олександра Юріївна Доценко ; Харк. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. – Х., 2017. – 19 с.

13. Корчагіна С. Г. Психология одиночества [Электронный ресурс] – М.: МПСИ, 2008. – Режим доступа: <https://productors.ru/uk/electrician/oprosnik-dlyaopredeleniya-vida-odinochestva-s-g-korchagina-issledovanie.html>.

14. Кочарян А. С., Терещенко Н. Н., Асланян Т. С., Гуртовая И. В. Синдром «эмоционального холода» в межличностных отношениях: аддиктивный контекст / А. С. Кочарян, Н. Н. Терещенко, Т. С. Асланян, И. В. Гуртовая // Вісник Харківського університету. Сер. Психологія. – 2007. – № 771. – С. 115–119.

15. Кочарян О. С., Фролова Є. В., Такмакова М. Ю. Психометричне обґрунтування застосування методики «досвід близьких стосунків» для дослідження типу прихильності на українській вибірці / О. С. Кочарян, Є. В. Фролова, М. Ю. Такмакова // Психологічне консультування і психотерапія. – 2014. – № 1–2. – 221-226 с. – Режим доступу до ресурсу: <https://periodicals.karazin.ua/index.php/psychotherapy/article/view/1425>.

16. Коцарь А. В. Особенности психосексуального развития женщин больных неврозом и находящихся в отношениях супружеской зависимости : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. психол. наук : спец. 19.00.04 «Медицинская психология» / Алла Викторовна Коцарь. – К., 2002. – 20 с.

17. Коцюба Г. О. Психологічні особливості організації залежного кохання у жінок : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / Ганна Олександрівна Коцюба ; Харк. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. – Х., 2010. – 18 с.

18. Кришталь В. В. Сексологія : [Навч. посіб. : в 4 ч.] / В. В. Кришталь, Є. В. Кришталь, Т. В. Кришталь. – Х.: Фоліо, 2008. – 990 с.

19. Максименко С. Д. Основи генетичної психології : [Навч. посіб.] / С. Д. Максименко. – К.: НППЦ Перспектива, 1998. – 220 с.

20. Мартель Б. Гештальт-терапія сексуальності: Сексуальність, кохання, гештальт / Б. Мартель. – К.: Сучасна психологія, 2022. – 197 с.

21. Марценюк М. О. Технології майндфулнес в психотерапевтичній практиці [Електронний ресурс] // Наукові записки МДУ “Психологія”. – Серія “Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути”. – С. 438–447. – Режим доступу до ресурсу: http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7864/1/Mindfulness_technologies_in_psychotherapeutic_practice.pdf.

22. Обуховский К. Галактика потребностей – СПб.: Речь, 2003. – 132 с.

23. Питлюк-Смеречинська О. Д. Психологія сексуальності : [Навч. посіб.] – К.: Університет “Україна”, 2014. – 201 с.

24. Помазова О. В. Самотність як психологічний феномен [Електронний ресурс] // Наукові записки “Психологія і педагогіка”. – 2012. – Вип. 23. – С. 206–214. – Режим доступу до ресурсу: <https://eprints.oa.edu.ua/2549/1/Pomazova%20O.V..pdf>.

25. Психологія адиктивної поведінки : [Навч. посіб.] / Уклад. : О. С. Кочарян, Є. В. Фролова. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. – 24 с.
26. Психологическая энциклопедия / Под ред. Р. Корсини, А. Ауэрбах. – СПб. : Питер, 2003. – 1812 с.
27. Романовська Д. Д. Профілактика посттравматичних стресових розладів: психологічні аспекти : [Навч. посіб.] – Чернівці: Технодрук, 2014. – 133 с.
28. Семків І. І., Вонс О.-М. С. Психологічні особливості романтичних стосунків осіб із різним типом прив'язаності в юнацькому та зрілому віці [Електронний ресурс] // Науковий вісник ХДУ. – Серія “Психологічні науки”. – 2020. – Вип. 3. – С. 47–55. – Режим доступу до ресурсу: <file:///Users/veronika/Downloads/31-197-PB.pdf>
29. Свинарєнко Ю. В. Характерологічна регуляція партнерської прихильності у жінок: : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 “Загальна психологія, історія психології” [Електронний ресурс] / Юлія Валеріївна Свинарєнко; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2016. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/84006667.pdf>.
30. Сіляєва В. І.. Психологічне вивчення та корекція образу Я у самотніх жінок: дис... канд. психол. наук : спец. 19.00.01 “Загальна психологія, історія психології” [Електронний ресурс] / Вікторія Іванівна Сіляєва; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2004. – Режим доступу: <http://www.disslib.org/psykholohichne-vyvchennja-ta-korektsia-obrazu-ja-u-samotnikh-zhinok.html>.
31. Смахтіна Н. О. Індивідуально-психологічні особливості жіночої сексуальності: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 “Загальна психологія, історія психології” / Наталія Олександрівна Смахтіна ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2010. – 202 с.
32. Такмакова М. Ю. Особливості стосунків психологічної інтимності у дівчат з різними типами прихильності : : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 “Загальна

психологія, історія психології” [Електронний ресурс] / Марія Юріївна Такмакова; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2016. – Режим доступу: http://psychology.univer.kharkov.ua/15_16_news/aref_Takmakova_.pdf.

33. Темкина А. Сценарии сексуальности и гендерные различия // В поисках сексуальности / Под ред. Е. Здравомысловой и А. Темкиной. – СПб.: Дмитрий Буланин, 2002. – С. 7–23.

34. Фокс Д. Дж. Пограничное расстройство личности: Комплексная программа, позволяющая понять и контролировать свое ПРЛ. – К.: Діалектика, 2020. – 264 с.

35. Фролова Є. В. Психологічні чинники і динаміка формування стосунків міжособистісної залежності у жінок : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 “Загальна психологія, історія психології” / Євгенія Валеріївна Фролова; Харк. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. – Х., 2007. – 19 с.

36. Agrwal H. R., Gunderson J., Holmes B. M., Lyons-Ruth K. Attachment studies with borderline patients: a review [Electronic resource] / Hans R. Agrawal, John Gunderson, Bjarne M. Holmes, Karlen Lyons-Ruth // Harvard Review of Psychiatry – 2004. – Vol. 12, № 2. – Pp. 94–104. – Mode of access: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/15204804/>.

37. Allen M. S., Walter E. E. Linking Big Five Personality Traits to Sexuality and Sexual Health: A Meta-Analytic Review [Electronic resource] / Mark S. Allen, Emma E. Walter // Psychological Bulletin. – 2018. – Vol. 144, № 10. – Mode of access: [10.1037/bul0000157](https://doi.org/10.1037/bul0000157).

38. Andersen, B. L., Cyranowski, J. M. Women’s sexual self schema [Electronic resource] / Barbara L. Andersen, Jill M. Cyranowski // Journal of Personality and Social Psychology. – 1994. – Vol. 67, № 6. – Pp. 1079–1100. – Mode of access: <https://psycnet.apa.org/record/1995-09314-001>.

39. Barbaro N., Parkhill M. R., Nguyen D. Anxious and Hostile: Consequences of Anxious Adult Attachment in Predicting Male-Perpetrated Sexual Assault [Electronic resource] / Nicole Barbaro nMichele R. Parkhill,

David Nguyen // *Journal of Interpersonal Violence*. – 2017. – Vol. 33, № 13. – Pp. 2098–2117. – Mode of access: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0886260515622301>.

40. Barker, M., Richards, C. What does Bancroft's Human Sexuality and its Problems tell us about current understandings of sexuality? [Electronic resource] / Meg Barker, Christina Richards // *Feminism & Psychology*. – 2013. – Vol. 23, № 2. – Pp. 243–251. Mode of access: <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/0959353511434664>.

41. Barry J. A., Seager M., Brown B. Gender differences in the association between attachment style and adulthood relationship satisfaction [Electronic resource] / John Barry, Martin Seager, Belinda Brown // *New Male Studies - An International Journal*. – 2015. – Vol. 4, № 3. – Pp. 63–74. – Mode of access: https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/1475707/1/Barry_Seager_Brown_new_male_studies.pdf.

42. Bartholomew K. Avoidance of intimacy: An attachment perspective [Electronic resource] / Kim Bartholomew // *Journal of Social and Personal Relationships*. – 1990. – Vol. 7, № 2. – Pp. 147–178. – Mode of access: <https://psycnet.apa.org/record/1990-30882-001>.

43. Bartholomew K., Horowitz L. M. Attachment styles among young adults: A test of a four-category model [Electronic resource] / Kim Bartholomew, Leonard M. Horowitz // *Journal of Personality and Social Psychology*. – 1991. – Vol. 61, № 2. – Pp. 226–244. – Mode of access: <https://psycnet.apa.org/record/1991-33075-001>.

44. Beaulieu N., Brassard A., Péloquin K., et al. Why do you have sex and does it make you feel better? Integrating attachment theory, sexual motives, and sexual well-being in long-term couples [Electronic resource] / Noémie Beaulieu, Audrey Brassard, Katherine Péloquin // *Journal of Social and Personal Relationships*. – 2022. – Vol. 39, № 12. – Pp. 3753–3774. – Mode of access: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/02654075221108759>.

45. Beauvoir, S. D., Borde, C., Malovany-Chevallier, S., Thurman, J. The second sex [Electronic resource]. – NY: Vintage, 2011. – 873 p. – Mode of access:https://uberty.org/wp-content/uploads/2015/09/1949_simone-de-beauvoir-the-second-sex.pdf.

46. Birnbaum G. E., Simpson J. A., Assulin-Simhon Z., et al. . Is it my overactive imagination? The effects of contextually activated attachment insecurity on sexual fantasies [Electronic resource] / Gurit E. Birnbaum, Jeffry A. Simpson, Zehorit Assulin-Simhon // Journal of Social and Personal Relationships. – 2012. – Vol. 29, № 8. – Pp. 1131–1152. – Mode of access: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0265407512452978>.

47. Bogaert, A. F., Sadava, S. Adult attachment and sexual behavior [Electronic resource] / Anthony F. Bogaert, Stan Sadava// Personal Relationships. – 2002. – Vol. 9 – Pp. 191–204. – Mode of access: <https://psycnet.apa.org/record/2002-13672-005>.

48. Bonache H., Gonzalez-Mendez R., Krahe B. Adult Attachment Styles, Destructive Conflict Resolution, and the Experience of Intimate Partner Violence [Electronic resource] / Helena Bonache, Rosaura Gonzalez-Mendez, Barbara Krahe // Journal of Interpersonal Violence. – 2019. – Vol. 34, № 2. – Pp. 287–309. – Mode of access: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0886260516640776>.

49. Bornstein R. F. The dependent patient: A practitioner's guide [Electronic resource] / Robert F. Bornstein. – Washington, DC : American Psychological Association, 2005. – Mode of access: <https://psycnet.apa.org/record/2005-01370-000>.

50. Brassard, A., Shaver, P. R., & Lussier, Y. (2007). Attachment, sexual experience, and sexual pressure in romantic relationships: A dyadic approach [Electronic resource] / Audrey Brassard, Philip R. Shaver, Yvan Lussier // Personal Relationships. – 2007. – Vol. 14. – Pp. 475–493. – Mode of access: https://adultattachment.faculty.ucdavis.edu/wp-content/uploads/sites/66/2015/09/Brassard_2007_Attachment-sexual-experience-and-sexual-pressure.pdf.

51. Brenner I., Bachner-Melman R., et al. Attachment, Sense of Entitlement in Romantic Relationships, and Sexual Revictimization Among Adult CSA Survivors [Electronic resource] / Inbal Brenner, Rachel Bachner-Melman // Journal of Interpersonal Violence. – 2021. – Vol. 36, № 19–20. – Pp. 10720–10743. – Mode of access: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0886260519875558>.

52. Bretherton I. The Origins of Attachment Theory: John Bowlby and Mary Ainsworth [Electronic resource] / Inge Bretherton // Development Psychology. – 1992. – Vol. 28, № 5. – Pp. 759–775. – Mode of access: https://www.researchgate.net/publication/232490779_The_Origins_of_Attachment_Theory_John_Bowlby_and_Mary_Ainsworth.

53. Burri A., Schweitzer R., O'Brien J. Correlates of female sexual functioning: adult attachment and differentiation of self [Electronic resource] / Andrea Burri, Robert Schweitzer, Jessica O'Brien // Journal of Sexual Medicine. – 2014. – Vol. 11, № 9. – Pp. 2188–2195. – Mode of access: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24762123/>.

54. Busby D. M., Hanna-Walker, V., Yorgason, J. B. A closer look at attachment, sexuality, and couple relationships [Electronic resource] / Dean M. Busby, Veronica Hanna-Walker, Jeremy B. Yorgason // Journal of Social and Personal Relationships. – 2020 – Vol. 37, № 4. – Pp. 1362–1385. – Mode of access: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0265407519896022>.

55. Cantón-Cortés D., Cortés M. R., Cantón J. Child Sexual Abuse, Attachment Style, and Depression: The Role of the Characteristics of Abuse [Electronic resource] / David Cantón-Cortés, María Rosario Cortés, José Cantón // Journal of Interpersonal Violence. – 2015 – Vol. 30, № 3. – Pp. 420–436. – Mode of access: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0886260514535101>.

56. Carver C. Adult Attachment and Personality: Converging Evidence and a New Measure [Electronic resource] / Charles Carver // Personality and Social Psychology Bulletin. – 1997. – Vol. 23, № 8. – Pp. 865–883. – Mode of

access:

https://www.researchgate.net/publication/240281927_Adult_Attachment_and_Personality_Converging_Evidence_and_a_New_Measure.

57. Costa P. T., Fagan P. J., Piedmont R. L., Ponticas Y., Wise T. N. The Five-Factor Model of personality and sexual functioning in outpatient men and women [Electronic resource] / Paul T. Costa, Peter J. Fagan, Ralph L. Piedmont, Yula Ponticas, Thomas N. Wise // *Psychiatric Medicine*. – 1992. – Vol. 10, № 2. – Pp. 199–215. – Mode of access: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/1615160/>.

58. Daniluk, J. C. The Meaning and Experience of Female Sexuality: A Phenomenological Analysis [Electronic resource] / Judith C. Daniluk // *Psychology of Women Quarterly*. – 1993. – Vol. 17, № 1. – Pp. 53–69. – Mode of access:

<https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1111/j.1471-6402.1993.tb00676.x>.

59. Davis D., Shaver P. R., Vernon M. Attachment Style and Subjective Motivations for Sex [Electronic resource] / Deborah Davis, Phillip R. Shaver, Michael L. Vernon // *Personality and Social Psychology Bulletin*. – 2004. – Vol. 30, № 8. – Pp. 1076–1090. – Mode of access: https://www.researchgate.net/publication/8451396_Attachment_Style_and_Subjective_Motivations_for_Sex.

60. Dumas-Koylass D. Relationship between attachment style and sexual behaviour [Electronic resource] / Denise Dumas-Koylass // Thesis for: M. Sc. Clinical Psychology. The University of the West Indies, 2013. – Mode of access:

https://www.researchgate.net/publication/271963002_Relationship_between_attachment_style_and_sexual_behaviour.

61. Erozkán A. The attachment styles bases of loneliness and depression / Atilgan Erozkán [Electronic resource] // *International Journal of Psychology and Counselling*. – 2011. – Vol. 3, № 9. – Pp. 186-193. – Mode of access: <https://academicjournals.org/journal/IJPC/article-full-text-pdf/0CDD34014551>.

62. Evans, A., Riley, S. Technologies of Sexiness: Theorizing Women's Engagement in the Sexualization of Culture [Electronic resource] / Adrienne Evans, Sarah Riley // *Feminism & Psychology*. – 2010. – Vol. 20, № 1. – Pp. 114–131. – Mode of access: <https://doi.org/10.1177/0959353509351854>.

63. Favez N., Tissot H. Attachment tendencies and sexual activities: The mediating role of representations of sex / Nicolas Favez, Hervé Tissot // *Journal of Social and Personal Relationships*. – 2017. – Vol. 34, № 5. – Pp. 732–752. – Mode of access: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0265407516658361>.

64. Feeney J. A., Peterson C., Gallois C., Terry D. J. Attachment Style as a Predictor of Sexual Attitudes and Behavior in Late Adolescence [Electronic resource] / J. A. Feeney, C. Peterson, C. Gallois C., D. J. Terry // *Psychological Health*. – 2000. – Vol. 14, № 6. – Pp. 1105–1122. – doi: 10.1080/08870440008407370. – Mode of access: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/22175265/>.

65. Fraley R. C. et al . An item-response theory analysis of self-report measures of adult attachment / R. C. Fraley, N. G. Waller, K. A. Brennan // *Journal of Personality and Social Psychology*. – 2000. – № 78. – P. 350–365.

66. Fraley R. C. A Brief Overview of Adult Attachment Theory and Research / R. C. Fraley [Electronic resource]. – IL: University of Illinois, 2010. – Mode of access: <https://internal.psychology.illinois.edu/~rcfraley/attachment.htm>.

67. Francis C., Alex R. G., Cherian R. M. Understanding the Personality of Single and Married Women: Implications for Women-Centred Social Work Practice [Electronic resource] / Christina Francis, Rony G. Alex, Reena M. Cherian // *Aotearoa New Zealand Social Work*. – 2022. – Vol. 34, № 1. – Pp. 100–112. – Mode of access: https://www.researchgate.net/publication/362761521_Understanding_the_personality_of_single_and_married_women_Implications_for_women-centred_social_work_practice.

68. Gentzler A. L., Kerns K. A. Associations between insecure attachment and sexual experiences / Amy L. Gentzler, Kathryn A. Kerns //

Personal Relationships. – 2004. – Vol. 11, № 2. – Pp. 249–265. – doi: <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2004.00081.x>.

69. Gillette E. Attachment Theory Workbook for Couples: Exercises to Strengthen and Grow Your Relationship / Elizabeth Gillette. – Emeryville: Rockridge Press, 2022. – 196 p.

70. Gosling, S. D., Rentfrow P. J., Swann W. B. Jr. A Very Brief Measure of the Big-Five Personality Domains / Samuel D. Gosling, Peter J. Rentfrow, William B. Swann // Journal of Research in Personality. – 2003. – Vol. 37, № 6. – Pp. 504–528.

71. Halat M. I., Hovardaoğlu S. The relationship between forms and durations of relationships and attachment styles of couples [Electronic resource] / Melahat İşinsu Halat, Selim Hovardaoğlu // Procedia - Social and Behavioral Sciences. – 2011. – Vol. 30. – Pp. 567–2574. – Mode of access: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042811023275?ref=pdf_download&fr=RR-2&rr=7cbfd551ea2e24b0.

72. Hazan C., Shaver P. Romantic love conceptualized as an attachment process / Cindy Hazan, Phillip Shaver [Electronic resource] // Journal of Personality and Social Psychology. – 1987. – Vol. 52, № 3. – Pp. 511–524. – Mode of access: <https://adultattachmentlab.human.cornell.edu/HazanShaver1987.pdf>.

73. Heffernan M. E., Fraley R. C., Brumbaugh C. C. , et al. Attachment features and functions in adult romantic relationships [Electronic resource] / Marie E. Heffernan, R. Chris Fraley, Claudia Chloe Brumbaugh // Journal of Social and Personal Relationships. – 2012. – Vol. 29, № 5. – Pp. 671–693. – Mode of access: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0265407512443435>.

74. Holmes J. John Bowlby and Attachment Theory / Jeremy Holmes. – London: Routledge, 2014. – 2nd ed. – 272 p.

75. Honari B., Saremi A. A. The Study of Relationship between Attachment Styles and Obsessive Love Style [Electronic resource] / Bahareh Honari, Ali Akbar Saremi // Procedia – Social and Behavioral Sciences. – 2015. –

Vol. 165. – Pp. 152–159. – Mode of access:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814067561>.

76. Hurlbert D. F. A Comparative Study Using Orgasm Consistency Training in the Treatment of Women Reporting Hypoactive Sexual Desire [Electronic resource] / David F. Hurlbert // *Journal of Sex & Marital Therapy*. – 1993. – Vol. 19, № 1. – Pp. 41–55. – Mode of access:
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00926239308404887>.

77. Joyce P., Sills C. *Skills in Gestalt Counselling & Psychotherapy (Skills in Counselling & Psychotherapy Series)* / Phil Joyce, Charlotte Sills. – Thousand Oaks: SAGE Publications Ltd, 2009. – 2nd ed. – 288 p.

78. Kennedy J. H., Kennedy, C. E. Attachment theory: Implications for school psychology [Electronic resource] / Janice H. Kennedy, Charles E. Kennedy // *Psychology in the Schools*. – 2004. – Vol. 41, № 2 – Pp. 247–259. – Mode of access: <https://psycnet.apa.org/record/2004-10477-008>.

79. Klimanska, M., Haletska, I. Ukrainian Adaptation of the Short Five Factor Personality Questionnaire TIPI (TIPI-UKR) [Electronic resource] / Maryna Klimanska, Inna Haletska // *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*. – 2019. – Vol. 5, № 9. – Pp. 57–74. – Mode of access: 10.31108/1.2019.5.9.4.

80. Kwako L. E., Noll J. G., Trickett P. K. et al. Childhood sexual abuse and attachment: An intergenerational perspective [Electronic resource] / Laura E. Kwako, Jennie G. Noll, Penelope K. Trickett / *Clinical Child Psychology and Psychiatry*. – 2010. – Vol. 15, № 3. – Pp. 407–422. – Mode of access: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1359104510367590>.

81. Laan E., Both S. What Makes Women Experience Desire? [Electronic resource] / Ellen Laan, Stephanie Both // *Feminism & Psychology*. – 2008. – Vol. 18, № 4. – Pp. 505–514. Mode of access: <https://doi.org/10.1177/0959353508095533>.

82. Lesch E., Van der Watt A. S. J. Living single: A phenomenological study of a group of South African single women [Electronic resource] / Elmien Lesch, Alberta S. J. Van der Watt // *Feminism & Psychology*. – 2018. – Vol. 28, №

3. – Pp. 390–408. – Mode of access:
<http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0959353517731435>.

83. Levine A., Heller R. S. F. *Attached: The New Science of Adult Attachment and How It Can Help You Find – and Keep – Love* / Amir Levine, Rachele S. F. Heller. – NY : TarcherPerigee, 2012. – 304 p.

84. Loinaz I., Sánchez L. M., Vilella A. *Understanding Empathy, Self-Esteem, and Adult Attachment in Sexual Offenders and Partner-Violent Men* [Electronic resource] / Ismael Loinaz, Luis Miguel Sánchez, Andrea Vilell // *Journal of Interpersonal Violence*. – 2021. – Vol. 36, № 5–6. – Pp. 2050–2073. – Mode of access:
<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0886260518759977>.

85. Love S., Robinson Kurpius S. E. *Childhood Sexual Abuse and Coping as Young Adults: The Roles of Attachment and Mattering* [Electronic resource] / Sarah Love, Sharon E. Robinson Kurpius // *Journal of Interpersonal Violence*. – 2022. – Vol. 37, № 7–8. – Pp. 4931–4951. – Mode of access:
<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0886260520958647>.

86. McClelland S. I. “What do you mean when you say that you are sexually satisfied?” A mixed methods study [Electronic resource] / Sara I. McClelland // *Feminism & Psychology*. – 2014. – Vol. 24, № 1. – Pp. 74–96. – Mode of access:
<https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/0959353513508392>.

87. Mikulincer M., Shaver P. R. *Attachment in Adulthood: Structure, Dynamics, and Change* / Mario Mikulincer, Phillip R. Shaver. – N.Y. : Guilford Press, 2017. – 690 p.

88. Mizrahi M., Kanat-Maymon Y., Birnbaum G. E. *You haven’t been on my mind lately: Partner responsiveness mediates the link between attachment insecurity and sexual fantasies* / Moran Mizrahi, Yaniv Kanat-Maymon, Gurit E. Birnbaum // *Journal of Social and Personal Relationships* – 2018. – Vol. 35, № 4. – Pp. 440–459. – Mode of access:
<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0265407517743083>.

89. Peplau A. L., Garnets L. D. A New Paradigm for Understanding Women's Sexuality and Sexual Orientation [Electronic resource] / Anne L. Peplau, Linda D. Garnets // *Journal of Social Issues*. – 2000. – Vol. 56, № 2. – Pp. 329–350.

90. Reisz S., Duschinsky R., Siegel D. J. Disorganized attachment and defense: exploring John Bowlby's unpublished reflections [Electronic resource] / Samantha Reisz, Robbie Duschinsky, and Daniel J Siegel // *Attachment Human Development*. – 2018. – Vol. 20, № 2. – Pp. 107–134. – Mode of access: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5782852/>.

91. Rosen L., Runtz M., Mirotchnick C., et al. Childhood Victimization and Physical Health in Women: The Mediating Role of Adult Attachment [Electronic resource] / Lianne Rosen, Marsha Runtz, Carolyn Mirotchnick // *Journal of Interpersonal Violence*. – 2020. – Vol. 35, № 5–6. – Pp. 1182–1205. – Mode of access: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0886260517693001>.

92. Rowland D., Gutierrez B. R. Phases of the Sexual Response Cycle [Electronic resource] / David Rowland, Brittany R. Gutierrez // *Psychology Faculty Publications*. – 2017. – 62. – Mode of access: https://scholar.valpo.edu/psych_fac_pub/62.

93. Sandfield A., Percy C. Accounting for Single Status: Heterosexism and Ageism in Heterosexual Women's Talk about Marriage [Electronic resource] / Anna Sandfield, Carol Percy // *Feminism & Psychology*. – 2016. – Vol. 13, № 4. – Pp. 475–488. – Mode of access: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/09593535030134013>.

94. Sathyanarana R. T. S., Nagaraj A. K. Female sexuality [Electronic resource] / Rao T. S. Sathyanarana, Anil Kumar Nagaraj // *Indian Journal of Psychiatry*. – 2015. – Vol. 57, № 2. – Pp. 296–302. – Mode of access: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4539874/>.

95. Schmitt D. P, Jonason P. K.. Attachment and Sexual Permissiveness: Exploring Differential Associations Across Sexes, Cultures, and Facets of

Short-Term Mating [Electronic resource] / David P. Schmitt, Peter K. Jonason // Journal of Cross-Cultural Psychology. – 2015. – Vol. 46, № 1. – Pp. 119–133. – Mode of access: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0022022114551052>.

96. Simpson J. A. Influence of attachment styles on romantic relationships [Electronic resource] / Jeffrey A. Simpson // Journal of Personality and Social Psychology. – 1990. – Vol. 59, № 5. – Pp. 971–980. – Mode of access: https://www.researchgate.net/publication/232513264_Influence_of_attachment_styles_on_romantic_relationships.

97. Smallbone S. W., Dadds M. R. Attachment and Coercive Sexual Behavior [Electronic resource] / Stephen W. Smallbone, Mark R. Dadds // Sexual Abuse. – 2000. – Vol. 12, № 1. – Pp. 3–15. – Mode of access: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/107906320001200102>.

98. Snell W. E. Jr., Finney P. D. Measuring relational aspects of the self: Relational-esteem, relational-depression, and relational-preoccupation / William E. Jr. Snell, Phillip D. Finney // Contemporary Social Psychology. – 1993. – Vol. 17, № 2. – Pp. 44–55.

99. Snell W. E. Jr., Fisher T. D., Walters A. S. The multidimensional sexuality questionnaire: An objective selfreport measure of psychological tendencies associated with human sexuality [Electronic resource] / William E. Snell Jr., Terri D. Fischer, Andrew S. Walters // Sexual Abuse A Journal of Research and Treatment. – 1993. – Vol. 6, № 1. – Pp. 27–55. – Mode of access: [10.1007/BF00849744](https://doi.org/10.1007/BF00849744).

100. Shiroka A., Zavada T. Psychological Patterns in Sexual Relationships: Ukrainian Adaptation of the Multidimensional Sexual Questionnaire [Electronic Resource] / Anastasiia Shiroka, Tetiana Zavada // Journal of Education Culture and Society. – 2022, Vol. 13, № 2. – Pp.431–454. – Mode of access: https://www.researchgate.net/publication/363944849_Psychological_Patterns_in

Sexual_Relationships_Ukrainian_Adaptation_of_the_Multidimensional_Sexual_Questionnaire.

101. Sprecher S. Attachment style and sexual permissiveness: The moderating role of gender [Electronic Resource] / Susan Sprecher // Personality and Individual Differences. – 2013, Vol. 55, № 4. – Pp.428–432. – Mode of access:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0191886913001578>

102. Trudel G., Marchand A., Ravart M., Aubin S., Turgeon L., Fortier P. The Effect of Cognitive Behavioural Group Treatment Program on Hypoactive Sexual Desire Women [Electronic Resource] / Gilles Trudel, Andre Marchand, Marc Ravart, Sylvie Aubin, Lyse Turgeon, Pierre Fortier // Sexual & Relationship Therapy. – 2001. – Vol. 16, № 2. – Pp. 146–64. – Mode of access: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14681990120040078>.

103. Watts S., Evans S. Z., Simons L. G. et al. The effect of sexual victimization on attachment in emerging adulthood: An analysis of an African-American sample [Electronic Resource] / Stephen Watts, Sara Z. Evans, Ronald L. Simons // International Review of Victimology. – 2021. – Vol. 27, № 1. – Pp. 111–124. – Mode of access: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0269758020936073>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Детальна характеристика вибірки

Таблиця А.1.

Детальна характеристика вибірки

Група жінок	N (%)	N (%)	N (%)	Вік	N (%)	Сексуальна орієнтація	N (%)
В офіційному / цивільному шлюбі	37 (66.1%)	У шлюбі > 10 років	15 (40.5%)	18–24	10 (17.9%)	Гетеросексуальна	50 (89.3%)
		У шлюбі від 1 до 3 років	11 (29.7%)				
		У шлюбі від 7 до 10 років	6 (16.3%)				
		У шлюбі від 3 до 7 років	5 (13.5%)				
Самотні (без шлюбного партнера)	19 (33.9%)	Раніше перебували у шлюбі	5 (29%)	25-34	19 (33.9%)	Інша	6 (10.7%)
		Не були у шлюбі	12 (71%)	35–49	27 (48.2%)		

Додаток Б
Порівняльний аналіз показників самотніх та одружених жінок на основі методики МАQ

Таблиця Б.2.

Показники середнього, медіани, стандартного відхилення, максимального та мінімального значень за шкалами методики МАQ у самотніх та одружених жінок

	Група	Безпека	Уникнення	Амбівалентність занепокоєння	Амбівалентність заглиблення у себе
Середнє значення	Всі	9.59	9.29	6.5	5.55
	Самотні	9.68	9.16	7.11	5.63
	Одружені	9.54	9.35	6.19	5.51
Медіана	Всі	9.5	9	6.5	5.55
	Самотні	10	7	7	6
	Одружені	9	9	6	5
Ст. відхилення	Всі	1.7	2.68	2.05	1.99
	Самотні	1.63	2.52	2.31	2.19
	Одружені	1.85	2.79	1.87	1.91
Min	Всі	5	5	3	3
	Самотні	6	5	3	3
	Одружені	5	5	3	3
Max	Всі	12	16	11	10
	Самотні	12	13	11	10
	Одружені	12	16	11	10

Додаток В
Порівняльний аналіз показників самотніх та одружених жінок на
основі методики MSQ-UA

Таблиця В.1.

Показники середнього, медіани, стандартного відхилення, максимального та мінімального значень за шкалами методики MSQ-UA у самотніх та одружених жінок

	Група	SeE s ²	SeP r	IntS C	SeC on	Se Mtv	SeA nx	SeA s	SeD ep	Ext SC	Se Mnt	FSe R	SeS
Середнє значення	Всі	18.5	9.57	19	19.2	17.8	10.8	18.6	8.34	8.27	7.77	8.29	18.7
	Самотні	18.1	9.58	19.3	19.4	17.9	11.8	18.2	9.16	9.79	8.05	9.21	17.2
	Одружені	18.7	9.57	18.9	19.1	17.7	10.2	18.9	7.92	7.49	7.62	7.81	19.5
Медіана	Всі	19	8.5	19	20	19	10	19.5	7	8	7	7	20
	Самотні	19	9	19	21	20	12	18	8	8	7	7	18
	Одружені	19	8	19	19	19	9	20	7	7	7	7	20
Ст. відх	Всі	3.65	4.28	3.21	3.93	5.25	3.74	4.27	3.59	3.05	3.08	3.66	4.5
	Самотні	3.63	4.05	3.09	4.36	4.59	4.34	4.81	4.25	4.25	3.76	4.94	5.44

² *Примітка.* SeEs, Сексуальна впевненість (Sexual Esteem); SePr, Сексуальна одержимість (Sexual Preoccupation); IntSC, Інтернальний сексуальний контроль (Internal Sexual Control); SeCon, Сексуальне самоусвідомлення (Sexual Consciousness); SeMtv, Сексуальна мотивація (Sexual Motivation); SeAnx, Сексуальна тривога (Sexual Anxiety); SeAs, Сексуальна асертивність (Sexual Assertiveness); SeDep, Сексуальна депресія (Sexual Depression); ExtSC, Екстернальний сексуальний контроль (External Sexual Control); SeMnt, Сексуальний моніторинг (Sexual Monitoring); FSeR, Страх сексуальних стосунків (Fear of Sexual Relationships); SeS, Сексуальне задоволення (Sexual Satisfaction).

иле ння	Одр уже ні	3.69	4.46	3.3	3.75	5.61	3.33	4.01	3.19	1.82	2.71	2.76	3.78
Мін	Всі	8	5	10	9	8	5	7	5	5	5	5	7
	Сам отні	9	5	13	9	10	5	10	5	5	5	5	7
	Одр уже ні	8	5	10	11	8	6	7	5	5	5	5	12
Ма х	Всі	25	22	25	25	25	21	25	19	17	20	21	25
	Сам отні	23	19	24	25	24	21	25	19	17	20	21	25
	Одр уже ні	25	22	25	25	25	20	25	16	12	18	15	25

Додаток Г
Порівняльний аналіз показників жінок досліджуваної вибірки на основі шкали самотності UCLA

Таблиця Г.1.

Показники середнього значення, медіани, стандартного відхилення, максимального та мінімального значень у жінок із різними типами прив'язаності за методикою для діагностики суб'єктивного відчуття самотності Д. Рассела і М. Фергюсона

Показники	Група	UCLA показник
Середнє значення	Всі жінки вибірки	19.1
	Тип прив'язаності	
	Безпечний	16
	Унікаючий	22.5
	Тривожно-амбівалентний	20
Медіана	Всі жінки вибірки	17
	Тип прив'язаності	
	Безпечний	14
	Унікаючий	20
	Тривожно-амбівалентний	20
Ст. відх.	Всі жінки вибірки	10.8
	Тип прив'язаності	
	Безпечний	10.8
	Унікаючий	10.4
	Тривожно-амбівалентний	2.83
Min	Всі жінки вибірки	1
	Тип прив'язаності	
	Безпечний	1

	Унікаючий	3
	Тривожно-амбівалентний	18
Мах	Всі жінки вибірки	53
	Тип прив'язаності	
	Безпечний	53
	Унікаючий	42
	Тривожно-амбівалентний	22

Таблиця Г.2.

Показники середнього значення, медіани, стандартного відхилення, максимального та мінімального значень у самотніх та одружених жінок із безпечним та унікаючим типом прив'язаності за шкалою самотності UCLA

Показники	Тип прив'язаності	Сімейний статус	UCLA показник
Середнє значення	Безпечний	Самотні	15.8
		Одружені	16.1
	Унікаючий	Самотні	21.1
		Одружені	23.2
Медіана	Безпечний	Самотні	17
		Одружені	12
	Унікаючий	Самотні	16
		Одружені	21
Ст. відх.	Безпечний	Самотні	5.27
		Одружені	13
	Унікаючий	Самотні	12.5
		Одружені	9.61
Min	Безпечний	Самотні	8
		Одружені	1

	Унікаючий	Самотні	6
		Одружені	3
Мах	Безпечний	Самотні	24
		Одружені	53
	Унікаючий	Самотні	41
		Одружені	42

Додаток Д

Порівняльний аналіз показників типових представниць вибірки за критеріями наявності шлюбного партнера та типу прив'язаності на основі опитувальника TIPI-UKR

Таблиця Д.1.

Показники середнього, медіани, стандартного відхилення, максимального та мінімального значень за шкалами опитувальника рис особистості TIPI в україномовній адаптації М. Кліманської та І. Галецької (TIPI-UKR) у жінок із різними типами прив'язаності

Показник	Тип прив'язаності	E ³	A	C	ES	O
Середнє значення	Безпечний	4.93	2.72	5.03	4.05	5.67
	Унікаючий	4.6	3.12	4.76	4.38	5.1
	Тривожно-амбівалентний	3.75	2	3.5	4.75	4.5
Медіана	Безпечний	5	3	5.5	4	6
	Унікаючий	4	3	5	4.5	5
	Тривожно-амбівалентний	3.75	2	3.5	4.75	4.5
Ст. відх.	Безпечний	1.26	1.06	1.41	1.29	1.24
	Унікаючий	1.17	1.18	1.06	1.2	1.19
	Тривожно-амбівалентний	0.354	1.41	1.41	2.47	0.707

³ *Примітка.* E, Екстраверсія (Extraversion); A, Дружелюбність (Agreeableness); C, Добросовісність (Conscientiousness); ES, Емоційна стабільність (Emotional Stability); O, Відкритість новому досвіду (Openness).

Min	Безпечний	2	1	2	2	3
	Унікаючий	2.5	1.5	2.5	2	2.5
	Тривожно-амбівалентний	3.5	1	2.5	3	4
Max	Безпечний	7	5	7	7	7
	Унікаючий	7	6	6	7	7
	Тривожно-амбівалентний	4	3	4.5	6.5	5

Таблиця Д.2.

Показники середнього, медіани, стандартного відхилення, максимального та мінімального значень за шкалами TIPI-UKR у самотніх та одружених жінок із безпечним та унікаючим типом прив'язаності

Показники	Тип прив'язаності	Сімейний статус	E ⁴	A	C	ES	O
Середнє значення	Безпечний	Самотні	4.65	3	5	3.95	5.65
		Одружені	5.08	2.58	5.05	4.11	5.68
	Унікаючий	Самотні	4.81	3.19	4.44	4.38	5.31
		Одружені	4.5	3.09	4.91	4.38	5
Медіана	Безпечний	Самотні	4.75	3	5.25	3.25	6.25
		Одружені	5	2.5	5.5	4	6

⁴ Примітка. E, Екстраверсія (Extraversion); A, Дружелюбність (Agreeableness); C, Добросовісність (Conscientiousness); ES, Емоційна стабільність (Emotional Stability); O, Відкритість новому досвіду (Openness).

	Унікаючий	Самотні	5	2.75	4.5	4.25	5.5
		Одружені	4	3	5	4.5	4.5
Ст. відх.	Безпечний	Самотні	0.818	1.2	1.53	1.61	1.58
		Одружені	1.44	0.976	1.39	1.14	1.07
	Унікаючий	Самотні	1.44	1.44	1.15	1.25	0.594
		Одружені	1.06	1.08	1.02	1.22	1.39
Min	Безпечний	Самотні	3	1	2.5	2	3
		Одружені	2	1	2	2.5	4
	Унікаючий	Самотні	2.5	2	2.5	3	4.5
		Одружені	2.5	1.5	2.5	2	2.5
Max	Безпечний	Самотні	5.5	5	7	6	7
		Одружені	7	5	7	7	7
	Унікаючий	Самотні	7	6	6	7	6
		Одружені	6.5	6	6	7	7

Додаток Е

Порівняльний аналіз показників типових представниць вибірки за критеріями наявності шлюбного партнера та типу прив'язаності на основі опитувальника RAQ

Таблиця Е.1.

Показники середнього, медіани, стандартного відхилення, максимального та мінімального значень за шкалами методики RAQ у самотніх та одружених жінок із безпечним та унікаючим типом прив'язаності

Показники	Тип прив'язаності	Сімейний статус	Оцінка стосунків	Депресія в стосунках	Зануренність в стосунки
Середнє значення	Безпечний	Самотні	18.3	12.3	20.9
		Одружені	20.6	4.32	18.7
	Унікаючий	Самотні	16.8	11.4	16.9
		Одружені	19.1	8.12	17.4
Медіана	Безпечний	Самотні	18.5	8.5	23
		Одружені	21	3	17
	Унікаючий	Самотні	16	11.5	20.5
		Одружені	20	4	16
Ст. відх.	Безпечний	Самотні	4.27	9.08	5.67
		Одружені	3.59	3.59	6.31
	Унікаючий	Самотні	2.96	8.21	9.43
		Одружені	4.35	8.12	7.17
Min	Безпечний	Самотні	12	3	9
		Одружені	13	0	8
	Унікаючий	Самотні	13	0	2
		Одружені	10	0	6
Max	Безпечний	Самотні	23	31	27
		Одружені	25	11	28

	Унікаючий	Самотні	21	26	28
		Одружені	24	26	34

Додаток Ж
Результати кореляційного аналізу

Таблиця Ж.1.

Результати кореляційного аналізу між шкалами MSQ-UA та TIPI-UKR

	SeEs ⁵	SePr	IntSC	SeCon	SeMtv	SeAnx	SeAs	SeDep	ExtSC	SeMnt	FSeR	SeS
E ⁶	0.12 4 ⁷	-0.1 2	-0.0 19 ⁸	0.15 2	0.04 6	-0.2 48	0.08 6	-0.1 56	-0.2 73	-0.0 58	0.16 2	0.08 3
A	-0.0 33	-0.0 53	-0.0 22	-0.1 79	-0.0 8	0.07 3	0.03	-0.0 64	-0.1 43	0.09 9	0.06 2	-0.0 04
C	-0.0 11	-0.2 58	-0.0 9	0.01 2	-0.3 25* (p= 0.01 5)	-0.2 54	-0.0 56	0.08 4	-0.0 35	-0.3 26	0.13 6	-0.1 49
ES	-0.2 23 ⁹	0.02 6	-0.2 13 ¹⁰	-0.2 03	0.11 5	0.38 3	-0.0 47	0.17 4	0.31 5	0.13 2	0.04 3	-0.0 74
O	0.33 7* (p =	0.10 2	0.2	0.25 2	0.06 3	-0.2 51	0.09 4	-0.0 37	-0.1 65	0.06 8	-0.1 32	0.00 7

⁵ *Примітка.* SeEs, Сексуальна впевненість (Sexual Esteem); SePr, Сексуальна одержимість (Sexual Preoccupation); IntSC, Інтернальний сексуальний контроль (Internal Sexual Control); SeCon, Сексуальне самоусвідомлення (Sexual Consciousness); SeMtv, Сексуальна мотивація (Sexual Motivation); SeAnx, Сексуальна тривога (Sexual Anxiety); SeAs, Сексуальна асертивність (Sexual Assertiveness); SeDep, Сексуальна депресія (Sexual Depression); ExtSC, Екстернальний сексуальний контроль (External Sexual Control); SeMnt, Сексуальний моніторинг (Sexual Monitoring); FSeR, Страх сексуальних стосунків (Fear of Sexual Relationships); SeS, Сексуальне задоволення (Sexual Satisfaction).

⁶ *Примітка.* E, Екстраверсія (Extraversion); A, Дружелюбність (Agreeableness); C, Добросовісність (Conscientiousness); ES, Емоційна стабільність (Emotional Stability); O, Відкритість новому досвіду (Openness).

⁷ *Примітка.* Для шкал “Екстраверсія” та “Сексуальна впевненість” з нормальним розподілом застосовано коефіцієнт кореляції Пірсона.

⁸ *Примітка.* Для шкал “Екстраверсія” та “Інтернальний сексуальний контроль” з нормальним розподілом застосовано коефіцієнт кореляції Пірсона.

⁹ *Примітка.* Для шкал “Емоційна стабільність” та “Екстраверсія” з нормальним розподілом застосовано коефіцієнт кореляції Пірсона.

¹⁰ *Примітка.* Для шкал “Емоційна стабільність” та “Інтернальний сексуальний контроль” з нормальним розподілом застосовано коефіцієнт кореляції Пірсона.

	0.011)											
--	---------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

*p < 0.05; ** p < 0.01; *** p < 0.001

Таблиця Ж.2.

Результати кореляційного аналізу між шкалами опитувальника MSQ-UA та шкалами методики MAQ

	SeEs ¹	SePr	IntSC	SeCon	SeMtv	SeAnx	SeAs	SeDep	ExtSC	SeMnt	FSeR	SeS
Sec ¹²	0.178	0.088	0.115	0.109	0.387** (p = 0.003)	0.059	0.058	-0.095	-0.009	0.055	-0.283* (p = 0.034)	0.182
Av	-0.202	0.025	-0.001	-0.112	-0.219	0.206	-0.095	0.213	0.259	-0.087	0.226	-0.212
AmbW	0.112	0.152	-0.123	0.037	0.074	0.234	0.178	0.178	0.127	0.07	0.095	-0.153
AmbM	-0.046	0.215	0.047	0.054	0.076	0.303* (p = 0.023)	0.102	0.181	0.271* (p = 0.043)	0.018	0.024	0.035

*p < 0.05; ** p < 0.01; *** p < 0.001

¹¹ Примітка. SeAt, Сексуальна впевненість (Secure attachment); SePr, Сексуальна одержимість (Sexual Preoccupation); IntSC, Інтернальний сексуальний контроль (Internal Sexual Control); SeCon, Сексуальне самоусвідомлення (Sexual Consciousness); SeMtv, Сексуальна мотивація (Sexual Motivation); SeAnx, Сексуальна тривога (Sexual Anxiety); SeAs, Сексуальна асертивність (Sexual Assertiveness); SeDep, Сексуальна депресія (Sexual Depression); ExtSC, Екстернальний сексуальний контроль (External Sexual Control); SeMnt, Сексуальний моніторинг (Sexual Monitoring); FSeR, Страх сексуальних стосунків (Fear of Sexual Relationships); SeS, Сексуальне задоволення (Sexual Satisfaction).

¹² Примітка. Sec, Безпека (Security); Av, Уникнення (Avoidance); AmbW, Амбівалентність занепокоєння (Ambivalence-Worry); AmbM, Амбівалентність заглиблення у себе (Ambivalence-Merger).

Таблиця Ж.3.

Результати кореляційного аналізу між шкалами опитувальника MSQ-UA та
шкалами методики RAQ

	SeEs ¹³	SePr	IntSC	SeCon	SeMtv	SeAnx	SeAs	SeDep	ExtSC	SeMnt	FSeR	SeS
RelEs ¹⁴	0.486***	0.057	0.259	0.264* (p = 0.049)	0.28* (p = 0.036)	-0.295* (p = 0.027)	0.387** (p = 0.003)	-0.271* (p = 0.043)	-0.166	-0.181	-0.345** (p = 0.009)	0.492** (p = 0.00*)
RelDep	-0.468***	-0.078	-0.234	-0.343** (p = 0.01)	-0.372** (p = 0.005)	0.431***	-0.321* (p = 0.016)	0.413** (p = 0.002)	0.364** (p = 0.006)	0.132	0.383** (p = 0.004)	-0.551**
RelPr ¹⁵	0.052	0.536**	0.097 ¹⁶	0.16	0.398** (p = 0.002)	0.056	0.12	-0.144	-0.003	0.284* (p = 0.034)	-0.08	0.086

*p < 0.05; ** p < 0.01; *** p < 0.001

¹³ *Примітка.* SeAt, Сексуальна впевненість (Secure attachment); SePr, Сексуальна одержимість (Sexual Preoccupation); IntSC, Інтернальний сексуальний контроль (Internal Sexual Control); SeCon, Сексуальне самоусвідомлення (Sexual Consciousness); SeMtv, Сексуальна мотивація (Sexual Motivation); SeAnx, Сексуальна тривога (Sexual Anxiety); SeAs, Сексуальна асертивність (Sexual Assertiveness); SeDep, Сексуальна депресія (Sexual Depression); ExtSC, Екстернальний сексуальний контроль (External Sexual Control); SeMnt, Сексуальний моніторинг (Sexual Monitoring); FSeR, Страх сексуальних стосунків (Fear of Sexual Relationships); SeS, Сексуальне задоволення (Sexual Satisfaction).

¹⁴ *Примітка.* RelEs, Оцінка стосунків (Relationship Esteem); RelDep, Депресія в стосунках (Relationship Depression); RelPr, Зануреність в стосунки (Relationship Preoccupation).

¹⁵ *Примітка.* Для шкал "Сексуальна впевненість" та "Зануреність в стосунки" з нормальним розподілом застосовано коефіцієнт кореляції Пірсона.

¹⁶ *Примітка.* Для шкал "Інтернальний сексуальний контроль" та "Зануреність в стосунки" з нормальним розподілом застосовано коефіцієнт кореляції Пірсона.

Таблиця Ж.4.

Результати кореляційного аналізу між шкалами опитувальника MAQ та
шкалами методики RAQ

	Security ¹⁷	Avoidance	Avoidance-Worry	Avoidance-Merger
RelEs ¹⁸	0.22	-0.25	-0.099	-0.054
RelDep	-0.211	0.269* (p = 0.045)	0.35** (p = 0.008)	0.256
RelPr	0.268* (p = 0.046)	-0.143	0.099	0.041

*p < 0.05; ** p < 0.01; *** p < 0.001

Таблиця Ж.5.

Результати кореляційного аналізу між шкалами опитувальника MSQ-UA та
методикою UCLA

	SeE ¹ s	SePr	IntS C	SeC on	SeM tv	SeA nx	SeA s	SeD ep	ExtS C	SeM nt	FSe R	SeS
UCLA	-0.2 34	-0.0 55	-0.2 58	-0.1 89	-0.1 89	0.28 6* (p = 0.03 2)	-0.0 89	0.32 6* (p = 0.01 4)	0.24 7	0.07	0.01 3	-0.3 * (p = 0.02 5)

*p < 0.05; ** p < 0.01; *** p < 0.001

¹⁷ Примітка. Security — Безпека; Avoidance — Уникнення; Ambivalence-Worry — Амбівалентність занепокоєння; Ambivalence-Merger — Амбівалентність заглиблення у себе.

¹⁸ Примітка. RelEs, Оцінка стосунків (Relationship Esteem); RelDep, Депресія в стосунках (Relationship Depression); RelPr, Зануреність в стосунки (Relationship Preoccupation).

¹⁹ Примітка. SeEs, Сексуальна впевненість (Sexual Esteem); SePr, Сексуальна одержимість (Sexual Preoccupation); IntSC, Інтернальний сексуальний контроль (Internal Sexual Control); SeCon, Сексуальне самоусвідомлення (Sexual Consciousness); SeMtv, Сексуальна мотивація (Sexual Motivation); SeAnx, Сексуальна тривога (Sexual Anxiety); SeAs, Сексуальна асертивність (Sexual Assertiveness); SeDep, Сексуальна депресія (Sexual Depression); ExtSC, Екстернальний сексуальний контроль (External Sexual Control); SeMnt, Сексуальний моніторинг (Sexual Monitoring); FSeR, Страх сексуальних стосунків (Fear of Sexual Relationships); SeS, Сексуальне задоволення (Sexual Satisfaction).

Таблиця Ж.6.
Результати кореляційного аналізу між шкалами опитувальника MAQ та методикою UCLA

	Security ²⁰	Avoidance	Avoidance-Worry	Avoidance-Merger
UCLA	- 0.214	0.438***	0.395** (p = 0.003)	0.540***

*p < 0.05; ** p < 0.01; *** p < 0.001

Таблиця Ж.7.
Результати кореляційного аналізу між шкалами опитувальника RAQ та методикою UCLA

	Relationship Esteem ²¹	Relationship Depression	Relationship Preoccupation
UCLA	-0.193	0.311* (p = 0.02)	-0.138

*p < 0.05; ** p < 0.01; *** p < 0.001

²⁰ *Примітка.* Security — Безпека; Avoidance — Уникнення; Ambivalence-Worry — Амбівалентність занепокоєння; Ambivalence-Merger — Амбівалентність заглиблення у себе.

²¹ *Примітка.* Relationship Esteem — Оцінка стосунків; RelDep, Relationship Depression — Депресія в стосунках; Relationship Preoccupation — Зануреність в стосунки.

Додаток 3 Результати факторного аналізу

Factor Loadings

	Factor			Uniqueness
	1	2	3	
SeS	0.822			0.314
SeAs	0.802			0.309
SexEs	0.798			0.293
SeDep	-0.763			0.414
SeAnx	-0.667			0.393
SeCon	0.661			0.536
ExtSC	-0.626			0.538
RelDep	-0.625			0.501
RelEs	0.522			0.692
FSeR				0.754
IntSC				0.832
AmbM		0.720		0.451
UCLA_score		0.658		0.553
Avoid		0.583		0.588
EmSt		0.565		0.607
AmbW		0.510		0.651
Agr				0.846
Opn				0.869
Ext				0.942
SeMtv			0.703	0.370
Sec			0.562	0.570
RelPr			0.545	0.695
SePr			0.527	0.677

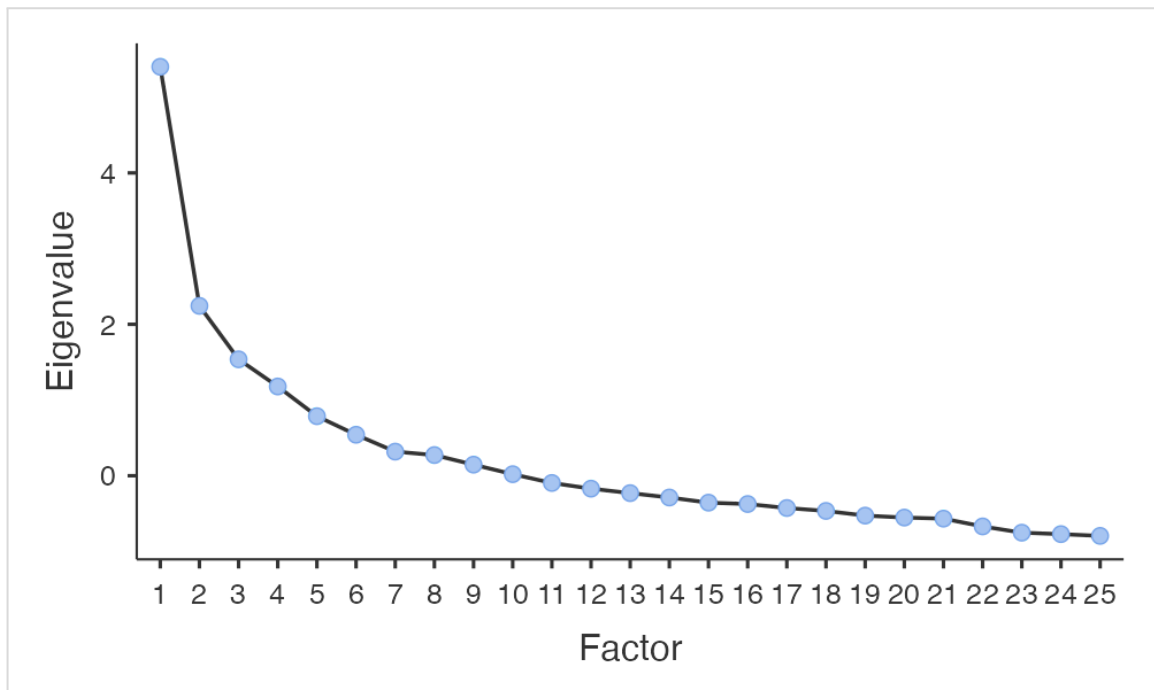
Cons	0.843
SeMnt	0.873

Note. 'Principal axis factoring' extraction method was used in combination with a 'varimax' rotation

Summary

Factor	SS Loadings	% of Variance	Cumulative %
1	5.12	20.49	20.5
2	2.61	10.42	30.9
3	2.16	8.65	39.6

Scree Plot

Додаток К

Багатовимірний опитувальник сексуальності (MSQ-UA)

Інструкція. Перед Вами твердження, які стосуються різних аспектів сексуальності людини. Оцініть кожне з них за шкалою від 1 до 5, в залежності від того наскільки воно описує саме Вас. Відповідайте про свій досвід з останнім сексуальним партнером. Якщо у Вас ніколи не було сексуальних стосунків, відповідайте про те, як Ви собі їх уявляєте. Немає правильних чи неправильних варіантів, відповідайте щиро, "важко відповісти" обирайте лише тоді, коли дійсно не можете визначитися. Під час оцінки використовуйте таку шкалу:

- 1 – зовсім не властиво мені
- 2 – більше ні, аніж так
- 3 – і так, і ні/ важко відповісти
- 4 – більше так, аніж ні
- 5 – це точно властиво мені

1. Як сексуальний (-а) партнер (-ка), я в собі впевнений (-а).
2. Я постійно думаю про секс.
3. Моя сексуальність – це те, за що в першу чергу відповідаю я.
4. Я добре розумію свої сексуальні переживання.
5. Мені важливо бути сексуально активним (-ою).
6. Я відчуваю тривогу, коли думаю про моє сексуальне життя.
7. Я можу впевнено та спокійно висловити свої сексуальні бажання.
8. Почуваюся пригнічено щодо сексуальної сфери мого життя.
9. Мій сексуальний досвід здебільшого визначається випадком.
10. Мені цікаво, що інші думають про сексуальну сферу мого життя.
11. Я боюся вступати в сексуальні стосунки з іншою людиною.
12. Я задоволений (-а) тим, як задовольняються мої сексуальні потреби.
13. Я досить хороший (-а) сексуальний (-а) партнер (-ка).
14. Я думаю про секс більше, ніж про будь-що інше.
15. Сексуальні аспекти мого життя залежать від моїх дій.
16. Я добре усвідомлюю свої сексуальні бажання.
17. Мені важливо присвячувати час та зусилля сексу.
18. Мене турбують сексуальні аспекти мого життя.
19. Я не висловлюю напрому свої сексуальні вподобання.
20. Я розчарований (-на) якістю свого сексуального життя.
21. Більшість з того, що має вплив на моє сексуальне життя, трапляється випадково.
22. Мене турбує те, як інші оцінюють сексуальну сферу мого життя.
23. Я маю страх сексуальних стосунків.
24. Я задоволений (-на) своїми сексуальними стосунками.
25. У порівнянні з іншими, я кращий (-а) сексуальний (-а) партнер (-ка).
26. Я багато думаю про секс.
27. Я контролюю різні аспекти свого сексуального життя.
28. Я обдумую свої сексуальні переживання.
29. В мене є бажання бути сексуально активним (-ою).

30. Роздуми про сексуальні аспекти мого життя залишають чимало неприємних переживань.
31. Я досить пасивно висловлюю свої сексуальні бажання.
32. Я зневірений (-а) у власному сексуальному житті.
33. Удача – це головний чинник мого сексуального життя.
34. Я добре знаю, що думають інші про сексуальні аспекти мого життя.
35. Я боюся сексуальних стосунків .
36. Мої сексуальні стосунки відповідають моїм очікуванням.
37. Я позитивно оцінюю себе як сексуального (-у) партнера (-ку).
38. Я постійно думаю про те, як би зайнятися сексом.
39. Саме мої дії визначають різні аспекти мого сексуального життя.
40. Я уважний (-а) до змін у власних сексуальних бажаннях.
41. Для мене важливо бути сексуально активним (-ою).
42. Я хвилююся про сексуальну сферу свого життя.
43. У сексуальних стосунках я не соромлюся просити те, чого хочу.
44. Я нещасливий (-а) у сексуальних стосунках.
45. У сексуальному житті мені часом щастить, а часом не щастить.
46. Мене непокоїть, як інші сприймають мою сексуальність.
47. Я не боюся займатися сексом.
48. Порівняно з більшістю інших людей, мої сексуальні стосунки дуже добрі.
49. Під час сексуального контакту я почуваюся / почувався (-лася) б впевнено.
50. Я думаю про секс більшість часу.
51. Відчуваю відповідальність за власну сексуальність.
52. Я добре усвідомлюю свої сексуальні нахили.
53. Я прагну бути сексуально активним (-ою).
54. Я нервую, коли думаю про сексуальну сферу свого життя.
55. Коли мова йде про секс, я можу попросити про те, чого хочу.
56. Мені сумно, коли думаю про свій сексуальний досвід.
57. Думаю, що моє сексуальне життя вже визначене долею.
58. Я враховую те, що інші думають про сексуальні аспекти мого життя.
59. Мені не страшно бути / стати сексуально активним (-ою).
60. Я задоволений (-на) своїм сексуальним життям.
61. Я відповів (-ла) на вищеперераховані питання на основі:

(А) Актуальних сексуальних стосунків

(В) Минулих сексуальних стосунків

(С) Уявних сексуальних стосунків